

Class BL 495
Book I 5 B 2

Huitfeldt-Kaas Collection

FRU INGER OTTESDATTER

OG HENDES DØTRE

AF

L. DAAE

CHRISTIANIA

P. T. MALLINGS BOGTRYKKERI

—
1874

IL495
I5I2

Særskilt Aftryk af Historisk Tidsskrift B. III.

117774
'08.

2

Til

HENRIK IBSEN

ved hans Besøg i Christiania

i

Sommeren 1874.

FRU INGER OTTESDATTER OG HENDES
DØTRE.

AF L. D A A E.

Naar det medrette kan siges om de fleste mandlige Medlemmer af det norske Aristokrati i Kalmarunionens Tid, at selv de mægtigste af dem fremtræde i Historien som dunkle, skyggeagtige Skikkelser, hvem neppe den grundigste Forskning og den største Kunst nogensinde vil kunne give Liv og Fylde, da gjelder den samme Dom selvfølgelig i en høiere Grad de adelige Kvinder. Yderst sjelden faar man om dem mere at vide, end at de haver været gifte med den eller den og have bragt ham dette eller hint Jordegods, eller stundom, at de have givet sig ind i dette eller hint Kloster. I denne som i andre Henseender, er det femtende Aarhundrede var Histories golde og haabløse Mark, en Periode, hvori det Gamle kjendelig er ved at dø ud, medens det Nye endnu ikke har skudt synlige Spirer. Man skal i det hele Aarhundrede knapt finde flere norske Personligheder-om hvem man kan danne sig en levende og klar Forestilling, end Hr. Olaf Nilsson til Talgø og hans kjække Hustru¹).

¹) De fuldstændigste Oplysninger om dette mærkelige Par findes nu i mit Skrift „Historiske Skildringer“, udg. af Selskabet for Folkeoplysningens Fremme, Aar 1873, S. 30—43

Med det sextende Aarhundredes Frembrud blive imidlertid Begivenhederne ogsaa hos os mere vexlende, Historien klarere og rigere. Det nye Seculum indvies med Feider og indvortes Uroligheder, og de handlende Personer vise sig i tydeligere og bestemtere Omrids end deres Forgjængere: den talentfulde, duelige, men egennyttige og underfundige Henrik Krummedike, den fremfusende, noget ubetydelige Knut Alfsøn og hans lidet agtværdige Hustru, den virksomme Erik Walkendorf, men fremfor Alle den unge Kong Christiern den Anden. Undertiden staaer rigtignok fremdeles den omhyggeligste Flid afmægtig ligeoverfor Kildernes Sparsomhed eller Taushed, f. Ex. hvor det gjelder den af Eftertiden saa meget omtalte, men i Virkeligheden saagodtsom ganske ukjendte Herluf Hyttefad.

En Menneskealder efter staa vi ved de Hændelser i Norges Historie, der stedse ville øve en Tiltrækningskraft som faa eller ingen andre, nemlig ved den ældre Selvtændighedsperiodes Afslutning, Christiern den Andens sidste Optræden i vort Land, Vincents Lunges, Eske Bildes og Olaf Ingebrigtssøns Dage, da Norges Skjebne blev afgjort for Aarhundreder. Mellem Deltagerne i hine urolige Aars Begivenheder, om end just ikke mellem Hovedpersonerne, saa dog bemærkeligt og iøinefaldende nok, gjør ogsaa den Kvinde sig gjeldende, om hvem de følgende Blade skulle fortælle. Hun er af flere Grunde bleven en af de navnkundigste, eller, om man vil, en blandt de faa navnkundige af sit Kjøen i Norge. Gjennem sine fem Døtre blev hun Stammermoder til saagodtsom alle følgende Adelsfamilier i Norge. I vore Dage har en stor Digter fornyet Erindringen om hende i langt videre Kredse, end de, hvorhen historisk Dannelse pleier at naa frem. Allens store historiske Værk blev afbrudt, førend Forfatteren havde naaet ned til de mærkeligste af de Hændelser,

hvori Fru Inger har spillet en Rolle. I sit første Bind havde han bebudet, at „den kloge, myndige og mægtige Inger Ottesdatter Rømers Gjæringer og Raadslag vilde fylde mange Blade i den følgende Tids Historie“. ¹⁾

I.

Paa Kong Magnus Smeks Tid omtales en norsk Ridder Hr. Svale Alvessøn, hvis Æt kaldte sig Reymar eller Rømer, et Tilnavn, hvis Betydning er uvis. Han var en Tid Sysselmand paa Haalogaland, men vi kjende ikke, hvor i Landet Slægten har havt sit egentlige Hjem. Hr. Svale døde 1362 og efterlod en Søn, Hr. Otte, gift med Gjertrud, der med Grund antages at have været en Datter af Norges dengang fornemste Undersaat, Hr. Erling Vidkunssøn til Bjarkø og Giske. Dette Giftermaal tyder paa, at Rømer-Ætten allerede paa denne Tid har været høit anseet. Hr. Otte Rømer fik af sine Konger, Magnus og Haakon, det smukke Vidnesbyrd, „at han havde tjent dem længe og vel lige fra sin Barndom af“, ²⁾ og vedblev ogsaa i den følgende Tid at indtage betydelige Stillinger; blandt Andet var han en Tid forlenet med Kongsgaarden i Bergen, og vi se hans Navn ved Forhandlingerne i Calmar 1397. Hans Skjebne blev tilsidst sørgelig, idet han 1411 blev „brændt“ (indebrændt?) af „sin Broder“, en Amund „Syldehat“, der forøvrigt er aldeles ubekjendt. ³⁾ Med Hr. Ottes Søn Svale Ottessøn, der allerede var død 1428, uddøde denne Familie i Mandslinjen. ⁴⁾

1) C. F. Allen, De tre nordiske Rigers Historie under Kong Hans o. s. v. I, 264.

2) P. A. Munch, N. F. Hist. 2 R. 1, 406.

3) Munthe i Samll. til N. F. Spr. o. Hist. 4, 554.

4) Dipl. Norv. I No. 749, hvorved Munthes Formodning om, at Svale har levet længere, bortfalder. Dokumentet viser nemlig, at han var død, medens endnu Aslak Bolt var Biskop i Bergen, hvilken Stad Aslak i 1428 forlod som valgt til Erkebiskop.

Den heromtalte Familie, og kun den, har virkelig brugt Navnet Rømer. Nu optræder imidlertid en med disse Rømere i Kvindelinjen beslægtet Æt, der i senere Slægtbøger opføres med det samme Navn og derfor ogsaa af Historikerne pleier at kaldes de „yngre Rømere“. De nedstamme fra Svale Ottessøn Rømers Datter Elsebe og hendes Mand, Ridderen Hr. Jakob Fastulfsson. Muligens hørte denne lidet kjendte Hr. Jakob oprindelig hjemme i Sverige,¹⁾ men han forekommer allerede 1388 som norsk Rigsraad; han har altsaa levet samtidig med sin Hustrus Bedstefader og maa have været betydelig ældre end sin Hustru. Til Hr. Jakobs og Fru Elsebes Gods hørte den store Gaard Østraat paa Orlandet ved Thronhjemsfjorden, der indtager en saa berømt Plads blandt vore adelige Sædegaarde. De havde to Sønner, Hr. Mads (Rømer) og Hr. Narve (Rømer), og en Datter.

Da Fru Elsebe Svalesdatter var bleven Enke og Sønnen Mads samt Datteren forlængst havde oppebaaret Penge og Gods af Forældrenes Eiendom, kom Narve, som hidtil ikke havde faaet nogen tilsvarende Lod, hjem fra Danmark med en Hustru, som han der havde ægtet. Hendes Navn var Philippa, en Datter af Borkvard Krummedike,²⁾ formodentlig en Broder eller Fætter af den Erik Krummedike, fra

1) Hans Slægt kaldes nemlig stundom „Tegerstad-Ætten“, og man har antaget dette „Tegerstad“ for en svensk Gaard. I en utrykt Optegnelse har imidlertid Chr. Lange udtalt den sandsynligere Formodning, at Navnet „Tegerstad“ er en Forvanskning af den tidligere Sædegaard Sigerstad i Borge, som Fredrik den Anden erhvervede for Kronen ved Mageskifte med Fru Karen Jernskjeg og derpaa udlagde til By- og Fæstningsmark for den af ham anlagte By Fredriksstad, hvorpaa Gaarden forsvandt som særegen Eiendom.

2) Den i Samll. til N. F. Spr. o. Hist., 4, 571 opførte Stamtavle er ikke paalidelig. Navnlig er det en aabenbar Feil, naar Fru Philippa gjøres til en Datterdatter af Hr. Narve, da sikre Vidnesbyrd vise, at hun var hans Hustru. Jvfr. H. J. Huitfeldts kortfattede Oplysninger om Østraat i Illustr. Nyhedsbl. 1860, No. 6 fig.

hvem hin Slægts mærkeligste Mænd, Ridderne Hartvig og Henrik, nedstamme. Uden al Tvivl var Fru Philippa opkaldt efter Erik af Pommerus berømte Dronning. Fru Elsebe op-
lod nu sin Søn Narve Østraat Gaard og Gods udelt som Vederlag for, hvad hans Søkende havde faaet, og begav sig selv til Throndhjem, hvor hun gav sig ind i en geistlig Stiftelse. Hr. Narve til Østraat døde under et Besøg i Danmark, og der opkom nu det Rygte, at et Barn, som Fru Philippa havde født, ikke var hans. Den gamle Fru Elsebe blev derfor dette Barn umild, og der opstod Strid om Østraat mellem Fru Philippa og hendes Svoger Hr. Mads Jakobssøn. Fru Philippa stevnede 1450 Hr. Mads til Throndhjem for Rigsraadet, fordrede ham til Regnskab for hans krænkende Angreb paa hendes Rygte og fik sig ved Dom tilkjendt Østraat paa „Børnenes“ Vegne; hun maa altsaa have haft flere Børn, skjønt kun en Datter, Gertrud, nu kjendes.¹⁾ I 1450 var Fru Philippa død, men havde forinden i andet Gifte ægtet den norske Ridder Hr. Henrik Jenssøn, rimeligvis den af samme Navn, hvis Familie (dog først længe efter dens Uddøen) blev benævnt „Gyldenløve“ efter Vaabenet, en rød Løve i gyldent Felt.²⁾ Om Østraat Gaard opstod en Retssag mellem Hr. Henrik Jenssøn og Stifdatteren Jomfru Gertrud, hvilken sidste dog ved Dom, afsagt paa Baahus Slot den 2den Januar 1454 af Kong Christiern den Første, fik sig Gaarden og Godset tildømt som lovlig Arving. Jomfru Gertrud ægtede omtrent ved denne Tid en anseet svensk Enkemand af Kong Christierns Parti, Ridderen Hr. Magnus Green til

1) Dipl. Norv. III. 607—609.

2) G. Schøning, Beskrivelse over Domkirken i Throndhjem, Thjem. 1762, hvor der i Anhanget S. 17 er aftrykt et Brev af 1454, hvorved Hr. Henrik skjænker nogle Gaarde til Kannikernes Commune i Throndhjem for sin Hustru Philippa, Borkvard Krummedikes Datters Sjæl.

Tidøen, der i nogle Aar opholdt sig i Norge og endog fra 1453—1455 var Hovedsmand i Bergen, senere drog til Danmark og endelig døde noget efter 1472 paa Gimmerstad i Sødermanland. Hr. Magnus havde Børn, men disse have uidentvivel alle været af hans første Ægteskab, og derfor maa Østraat efter Fru Gertrud Narvesdatters Død være tilfaldt hendes nærmeste Slægtning af den yngre Rømerslægt i Norge, nemlig Fætteren Hr. Otte Madsson.¹⁾

Denne Hr. Mads Jakobssøns og hans Hustrus, Fru Gro Alfsdatter (Bolt's), Søn Hr. Otte Rømer, som vi altsaa kalde ham, skjönt han ikke kaldte sig saaledes selv, var en Søstersøn af Hr. Sigurd Jonsson, der var Norges rigeste Mand i det femtende Aarhundrede og, trods sin neppe meget fremtrædende eller betydelige Personlighed, tillige er mærkelig som den sidste Herremand i vort Land, hvis Slægtskab med Norges gamle Kongehus var anerkjendt og paaagtet. Sigurd Jonsson var Arving saavel til Kong Haakon Haalegs Dattersønners, Hafthorsønnernes, som til begge Giskeættens tilsidst forenede Grønes uhyre Eiendomme. Han havde i sit Ægteskab med en tydsk Grevedatter kun en eneste Søn. Denne Søn, Hans Sigurdsson, døde ugift²⁾, og nu bleve hans uhyre Eiendomme delte i tre Parter mellem hans Faster Fru Katharina Jonsdatters Efterkommere. Blandt dem var Hr.

1) C. G. Styffe, Bidrag till Skandinaviens Historia, III, CCLII—CCLIII. En Sønesøn af Hr. Magnus Green, der bar Farfaderens Navn, spillede en Rolle i Christiern den Andens svenske Krig, men netop paa det modsatte Parti af Bedstefaderens, nemlig som ivrig Tilhænger af Sten Sture. (Allen, III, 1, S. 208).

2) Han havde været forlovet med Ingeborg Thott, en Datter af en af de mægtige thottske Brødre Axelsønnerne, der spillede en saa betydelig Rolle i det femtende Aarhundrede. Ingeborg, der saaledes først var bestemt til at ægte Norges rigeste Mand, kom siden til at blive Sveriges første Mands Frue, idet hun ægtede Rigsforstanderen Hr. Sten Sture den Ældre.

Otte Madssøn Rømer, som altsaa fik en Trediedel af Godset, hvilken Lod omfattede Hval i Sogn med alt Gods der, Akrefjord og Lid i Søndhordland, en Gaard ved Næsset, alt Gods i Nordfjord, hele Sandøen i Finmarken, Berg i Senjen, den nedre Gaard i Bjarkø, adskilligt Gods paa de skotske Øer,¹⁾ Tredieparten af Landvorden (Afgiften til Landdrotten af dem, som fikede under hans Strand) i Torskefjorden og flere Fjorde. Af de øvrige to Lodder tilfaldt den ene, hvortil herte selve Giske Gaard og Gods, den indgiftede svenske Adelsmand Hr. Alf Knudssøn af Ætten „Tre Roser“, hvis Skjebne er bekjendt nok, og den anden Væbneren Arald Kane.²⁾

Som tilhørende en af Norges fornemste og rigeste Slægter kom Hr. Otte Madssøn Rømer til at indtage betydelige Stillingen. Han synes ogsaa at have naaet en høi Alder, idet han allerede i 1454 skal have været Bestillingsmand paa

¹⁾ Dette Gods paa de skotske Øer vedblev i mange Slægtled at tilhøre de fra Rømerslægten nedstammende indflyttede Familier i Norge, indtil det rimeligvis gik tabt paa Grund af Vanskelighederne ved at holde sin Eiendomsret i Hævd i det fjerne Land. Den 28de Septbr. 1622 tilskrev Christian den Fjerde Kongen af England og Skotland et Brev herom, hvoraf Begyndelsen lyder saaledes: „*Sonquesti sunt coram nobis nobiles viri, vasalli nostri et fideles nobis directi, Gundæus Lange, hereditarius in Sæde, Nicolaus Brockenhusius in Braholm, Daniel Bilde (i. e. Bildt), Ottonis filius, in Hafslund et Daniel Bilde (Bildt), Camuti filius in Morland, omnes heredes et successores Nicolai Henrici Guldenlovii, equitis aurati et quondam regni nostri Norvegiae aulae magistri, et Ingeriae, Ottonis filiae, se in quieto usu et possessione bonorum, quas ad ipsos ex hereditate praedicti Guldenlovii et Ingeriae Ottonis filiae in insulis Orcadibus pervenerint, a subditis Serenitatis Vestrae multis nominibus turbari.*“ (Afskrift i Dipl. Langeb. i Geh.-Archivet.) I 1646 (Afskrift samme sted) udstedte Christian den Fjerde et aabent Brev til Indbyggerne og Ævrigheden paa Hetland om ei at forholde norske Fordringshavere (Bergens Provsti) deres Tilkommende af Jordegods paa Øerne.

²⁾ Chr. Langes historiske Efterretninger om Besidderne af Giske Gaard i Norsk Tidsskrift for Videnskab og Literatur, 6 (1850), S. 71 fgg.

Baahus¹⁾ og endnu levede 1508. Ved flere vigtige Begivenheder i vor Historie møde vi hans Navn. Under Thronledigheden efter Christiern den Første deltog han i de Forhandlinger med Sten Sture og de andre svenske Herrer, hvorved Nordmændene tilsigtede at unddrage sig fra Unionen med Danmark, men som ikke førte til den forønskede Udgang formedelst de Svenskes Lunkenhed. I Sverige havde Hr. Otte Slægt, nemlig en Søster, Gertrud, der var gift med den svenske Rigsraad Nils Posse. Det kan tænkes, at dette har bidraget til at nærme ham til det svenske Parti. Men i ethvert Fald var han i 1483 med at hylde Kong Hans og blev rimeligvis i samme Aar Ridder ved Kroningen i Throndhjem. Sex Aar senere (1489) var han med andre norske Rigsraader tilstede i Kjøbenhavn, dengang da Kongesønnen Christiern (den Anden) hyldedes som norsk Thronfølger, og i samme Aar forekommer han tillige som Hovedsmand paa Kongsgaarden i Bergen. Men hans Charakter og Personlighed bliver os ligesaa ubekjendt, som hans fleste Samtidiges.

Med sin Hustru, der angives at have hedt Ingeborg Lydersdatter Struds, men om hvem vi forøvrigt Intet vide, havde han flere Børn. Af disse var Olaf Ottessøn 1503 Hovedsmand i Bergen, senere i en Aarrække ligesaa i Tønsberg, og har sandsynligvis været Rigsraad, men vistnok ikke Ridder. Med ham, hvis Dødsaar er ukjendt, uddøde de „yngre Rømeres“ mandlige Linje.²⁾ Af Døtre vides Hr. Otte at

1) Som saadan opføres han nemlig af Ødman i dennes Båhus-Läns Beskrifning, p. 85, hvorved dog maa erindres, at den her meddelte Fortegnelse over Slotsherrerne paa denne Fæstning i mange Dele er bevislig feilagtig og derfor ikke egentlig at lide paa i noget Punkt, hvor den ei støttes af andre Vidnesbyrd. Absalon Pederssøns Ord (citerede i Samll. til N. F. Spr. o. Hist., 3 582), at Hr. Otte allerede under Christopher af Bayeris Regjering skulde have været en „betydelig Mand“, synes ligefrem utrolig.

2) Munthe har (Samll. til N. F. Spr. o. Hist., 4, 569) antaget, at

have havt tre. Af disse var Anna gift med Amund Jons-
søn (Skanke), der eiede Evje Gaard i Rygge i Smaalenene;
hun var Enke allerede 1503, men levede længe derefter.
Søsteren Ottilia deltog med sin Mand, Nils Ravalssøn, i de
indre Uroligheder i Norge, der ledsagede og efterfulgte Knut
Alfssøns Mord, og har været en kjæk og dristig Kvinde.
Denne hendes Mand, Nils Ravalssøn, var Søn af en Ridder
og Rigsraad Hr. Raval Nilssøn, der noget efter Midten af
det femtende Aarhundrede var Lagmand paa Oplandene.
Nils sluttede sig afgjort til det svenske Parti og var især
en ivrig Fiende af Hr. Henrik Krummedike. Hans Had til
denne var, ligesom Knut Alfssøns bitre Uvilje mod Krumme-
dikernes Familie, et nedarvet, idet Hartvig Krummedike
„havde ladet ihjelslaa Nils Ravalssøns Morfader“. Hans
Kamp mod de Danske i Norge endte uheldigt, idet han Jule-
aften 1504 overraskedes af den ældre Otte Rud paa Olafs-
borg, en mindre Fæstning i Baahuslen, og toges tilfange efter
en fortvivlet Modstand. Uvist paa hvilken Maade kom han
dog senere paa fri Fod og begav sig nu til Sverige, „efterdi
hans Vederpart var ham for mægtig“. Hans Gaard („Jorde,“

Olaf Ottessøn endnu levede 1528. Men det Diplom, hvortil han
synes at have støttet denne Mening (nu trykt i Dipl. Norv. I,
No. 1075), taler netop for, at han da var død, og dette vinder i
Sandsynlighed, naar man jevnfører Dipl. Norv. I, No. 1043. Det
vilde ogsaa være lidet rimeligt, at en saa høitstaaende Mand, om
han levede, aldeles ikke skulde have taget nogen Del i Begiven-
hederne i Norge i de bevægede Aar 1523—1524. I sin lærde
og indholdsrige Afhandling om Ridderne af Giske Gaard (N. Tids-
skrift for Videnskab og Literatur, 4, S. 87) betegner Chr. Lange
Drotseten Sigurd Jonssøn og hans Søster Katharina, Stammeren
for den norske Linje af Slægten Tre Roser, som hørende til Rø-
merne, og Allen (II, 2, 249) har heri fulgt Lange. Men nogen
Hjemmel herfor kjendes ikke, og overhovedet har man hidtil ei
kunnet paa vise noget Familienavn for Sigurd Jonssøns Æt. Se
ogsaa Munch, N. F. H., 2 R. 1, 904.

hvis Beliggenhed ikke kjendes, men som maaske laa i Baahuslen) fradømtes ham formedelst Landsforræderi og skjænkedes til Otte Rud; senere trættede dennes Arvinger af den danske Familie Brahe og Nils's Arvinger af den svenske Familie Krumme derom. Ottilia, (der, da Manden ei var Ridder, ikke kaldes Frue, men efter gammel Skik maatte nøies med den ringere Titel „Hustru“,) overlevede sin Mand længe som barnløs Enke og forekommer endnu i 1533. Til hendes Andel af det Rømerske Jordegods hørte den store Gaard Thom i Smaalenene, som hun mageskiftede til Hr. Olaf Galle.¹⁾

Mærkeligst blandt Hr. Ottes Børn var imidlertid Datteren Inger, som nu, efterat vi have meddelt de Oplysninger om hendes Herkomst og Familieforhold, som Kildernes Armod have gjort det muligt at give, bliver Hovedpersonen i vor Fortælling.

¹⁾ I Nils Ravalddssøns Historie har først Allen bragt Lys (se hans Verks første Bind). I ældre Skrifter er hans Fadersnavn paa flere Maader blevet forvansket, saaledes til „Nautzen“, ja endog til — Rantzau. Allens Verks første Bind udkom 1864, men ikke destomindre vedbliver Nils Ravalddssøn at kaldes „Nautzen“ i det i 1867 udkomne „genomsedde och rättade“ Oplag af Holmbergs Båhusläns Historia och Beskrifning, (1, 117—118). Udgifveren, Artisten Brusewitz, er kun et Exempel blandt mange paa, hvor liden Opmærksomhed Almenheden i Sverige har skjænket Allens gennemgribende Revision af hint Tidsrums Historie; ogsaa Snøbohms Skrift om Gotland (1871) fører sig hverken Allens Verk eller J. Paludan-Müllers smukke Monographi om hin Ø til Nytte. Allen var, da han udgav sit første Bind, ikke bleven opmærksom paa et utrykt Brev fra Gustav Vasa af 17 Decbr. 1559 til den danske Konge i Anledning af Brahernes og Nils Krummes Stridigheder om Nils Ravalddssøns Arv, hvilket meddeler flere nye Oplysninger om Nils, særlig om at hans Morfader blev dræbt paa Hartvig Krummedikes Foranstaltning. I fjerde Bindes anden Afd. (S. 249) har imidlertid Allen benyttet Brevet, hvoraf ogsaa jeg i sin Tid tog en Afskrift i Geh.-Arkivet. Man erfarer deraf ogsaa, at Nils Ravalddssøn havde en Broder, Erik, og Søstre, som alle vare barnløse. Det var ret, som om alle norske Adelslægter maatte uddø i hine Dage!

II.

Vi kjende Intet til Inger Ottedatters Liv førend hendes Ægteskab med Hr. Nils Henrikssøn. Heller ikke vide vi, naar dette blev stiftet. Et Diplom af 22 Sept. 1494¹⁾ bevidner, at Pjoren for St. Marias Bernhardinerkloster i Bergen optog Hr. Nils Henrikssøn med hans Hustru i Broderskabet. Til Hustruens Navn er der levnet aabent Rum, men det kan vel neppe have været nogen anden end Inger, da Hr. Nils ikke vides at have været gift mere end en Gang. Erindrer man nu, at Inger først døde 1555, har hun været gift i en ung Alder. Hendes Mand har aabenbart været meget ældre end hun.

Hr. Nils Henrikssøns Slægt, der først længe efter hans Tid er bleven kaldet Gyldenløve, har aabenbart ligesom Rømernes hørt til de fornemste i Landet, men Mangelen af faste Tilnavne og den for Heraldikerne ligesaa forvildende Usikkerhed i de brugte Vaabenmærker og Segl have bevirket, at vi alene med Vished kunne paavise Ættens to sidste mandlige Repræsentanter, Hr. Nils selv og hans Fader Hr. Henrik Jenssøn.²⁾ Denne Hr. Henrik, allerede leilighedsvis nævnt ovenfor, maa antages at have hørt hjemme paa Oplandene. Han har havt Gods i det søndre Gudbrandsdalen og de tilstødende Bygder og staaet i Forbindelse med de højbyrdige gud-

¹⁾ Dipl. Norv. I. No. 980.

²⁾ I Samll. t. N. F. Sp. o. Hist., 3, 580 vil man forøvrigt finde en af J. Chr. Berg forsøgt Sammenstilling af de Personer, som antages at have hørt til denne Slægt. Hvorvidt denne Stamtavle er ganske paalidelig, tør neppe bestemt afgjøres, men vistnok er det at antage, at Slægtskab har fundet Sted mellem de opførte Personer. For den Bergske Stamtavle taler, at Fuglen, der var de ældre Leds Vaaben, stundom endnu bruges af Hr. Henrik Jenssøn.

brandsdalske Ætter, der forøvrigt have ført en saa dunkel og ubemærket Tilværelse.¹⁾ Ved Siden af det bekjendte Vaaben, Løven i gyldent Felt, har han stundom ogsaa brugt et Segl, forestillende en Fugl. Hr. Henrik har spillet en ikke ganske ringe Rolle i Historien, navnlig under de ret interessante Grændsekrige mellem Norge og Sverige, som fandt Sted, efterat Christiern den Første havde fortrængt Karl Knutssøn fra Norges Throne. I 1451 og 1452 var han Befalingsmand over Thrøndelagen. Karl Knutssøn bemægtigede sig ved denne Tid Jemteland, og en norsk Adelsmand, Ridderen Ørjan eller Gøran Karlssøn, der stod paa Kong Karls Parti, gjorde derfra Indfald i det egentlige Norge. Ved denne Leilighed faldt Hr. Henrik i svensk Fangenskab tilligemed Olaf Thronssøn, den samme, der efter en langvarig og noksom bekjendt Valgkamp omsider blev Erkebiskop i Throndhjem. Den senere af sin sørgelige Skjebne navnkundige Hr. Olaf Nilssøn til Talgø kom vel til fra Bergen og drev Svenskerne tilbage over Fjeldene, men de toge Hr. Henrik med sig til Sverige. I Slutningen af Mai 1453 løskøbte denne sig af Fangenskabets for 800 rhinske Gylden; denne Sum skulde naturligvis hans Konge, Christiern den Første, have betalt, da Henrik var fangen i hans Tjeneste, men da Christierns Pengetrang ved denne som ved alle andre Leiligheder stod iveien herfor, modtog Hr. Henrik til Gjengjæld Stjørdalsfylke til Len som brugeligt Pant.²⁾ Hr. Henrik var, som allerede omtalt, gift med Philippa Krummedike, Hr. Narve Jakobssøns Enke, og skal (senere?) ogsaa have været gift med Eline Kane. Udentvivel har denne sidste været

¹⁾ Dipl. Norv. II, No. 832; I, No. 783 (sammenlignet med Samll. t. N. F. Sp. o. H., 3, 569).

²⁾ C. G. Styffe, Bidrag till Skandinaviens Historia, III., XLVIII og LXV samt Optegnelser af Chr. Lange.

Hr. Nils Henrikssøns Moder.¹⁾ Forøvrigt forekommer Hr. Henrik i offentlige Forhandlinger endnu i 1476 og muligens endnu senere.

Hr. Nils Henrikssøn, Fru Inger Ottedatters Mand, forekommer allerede i 1489 som norsk Rigsraad og Ridder, idet han tilligemed de øvrige Raader, blandt hvilke endnu var Svigerfaderen Hr. Otte Madssøn Rømer, deltog i Christiern (den Andens) Udvælgelse til norsk Thronfølger. Ligesaa var han i 1505 med at afsige Dommen over de gjenstridige svenske Herrer i Calmar og var samme Aar forlenet med Vardøhus, hvor han dog sandsynligvis neppe nogensinde har opholdt sig. I det følgende Aar 1506 var han Befalingsmand i Thrøndelagen.²⁾ Men skjønt Deltager i hin Dom i Calmar, synes han ikke destomindre i den nærmest følgende Tid, under Christiern den Andens Vicekongedømme i Norge, at have hørt til det Parti i Norge, som var misfornøiet med Sagernes Gang og i en Tilslutning til Sverige tænkte at finde Hjælp imod det danske Supremati, der efter Knut Alfssøns Fald og Nils Ravalddssøns Fordrivelse gjorde sig gjeldende baade med større Styrke og vistnok ogsaa med større bevidst Stræben fra Kongehusets Side, end nogensinde tilforn. Hr. Nils's Frue var jo Søster af Nils Ravalddssøns Hustru, de to Søstre synes at have lignet hinanden, og dette Svogerskab kan have indvirket paa Nils Henrikssøns Holdning.

¹⁾ Se om Hr. Henriks Pørn forøvrigt Bergs Undersøgelser i Samll. t. N. F. Sp. o. H., B. 3. En Olaf Henrikssøn immatrikuleredes 1473 i Rostock (Norske Samll. 1, 79) og er rimeligvis den samme af dette Navn, der var Kannik i Nidaros. En Datter af Hr. Henrik, Katharina, giftedes med en dansk Herremand Henrik Friis af Skaktavl-Friserne, som derved blev norsk Rigsraad. En uægte Datter af Hr. Henrik, Elen eller Eline, skal have eiet og beboet Asdal ved Arendal.

²⁾ Dipl. Norv. I, p. 731 og 734.

Men det, vi vide om Hr. Nils's Stemning, er for lidet til, at vi kunne dømme bestemt om disse Ting.¹⁾

Vi høre i de følgende Aar ikke noget til hverken Hr. Nils eller Fru Inger, men i 1515 træder han pludselig op med en glimrende Titel, nemlig som Norges Riges Hovmester, altsaa som første Rigseembedsmand og øverste verdslige Medlem af Rigsraadet. Det er anden og sidste Gang, at Hovmestertitelen forekommer i vort Land; den første Hovmester havde været Hr. Hartvig Krummedike i Christiern den Førstes Tid, og tidligere benævntes Embedets Indehaver Drotsete. Det kan da heller ikke antages, at Hr. Nils's Hovmesterværdighed i Virkeligheden har havt meget at betyde, thi naar der saaledes, som forlængst var Tilfældet i Norge, egentlig ingen indenlandsk Styrelse gaves, men Kongen i Virkeligheden førte al Myndighed med sig ud af Landet, er det ei let at se, hvori Rigshovmesterens Forretninger skulde bestaa. Han indtog aabenbart ingen overordnet Stilling over Lenenes Indehavere, der indsendte sine Afgifter umiddelbart til Kongen i Danmark, og han har som Hovmester visselig havt endnu mindre at gjøre end den norske Kantsler, der dog endnu udstedte sine Landsvistbreve i Kongens Navn. Det er derfor sandsynligt, at Udnævnelsen ikke har havt sin Grund i, at Embedet var nødvendigt, men at den har havt en anden, ydre Foranledning. Et Vink til at udfinde denne turde ligge deri, at Hr. Nils førstegang nævnes med sin nye Titel den 18de August 1515, og at han da var tilstede i Kjøbenhavn. Sex Dage tidligere havde nemlig Christiern den Andens og Dronning Elisabets Formæling fundet Sted i Kjøbenhavn. Nu nævnes en „Nils Henrikssøn“ af Arild Huitfeldt blandt dem, som hentede den kongelige Brud

¹⁾ Allen, De tre nord. Rigers Historie, I. S. 441 og 450.

fra Nederlandene sammen med Erik Walkendorf, Erkebiskop i Throndhjem, samt de danske Riddere Hr. Henrik Gjøe (siden saa bekjendt for sin Manddom og sin Troskab mod Christiern den Anden i hans Ulykke) og Hr. Hans Bilde. Det er da meget sandsynligt, at denne Nils Henrikssøn har været den norske Rigsraad af dette Navn, thi hvor lidet man end til daglig ænsede Norges Raad, kunde dog en Ambassade til Nederlandene vinde lidt i Værdighed derved, at begge Kongens Riger i den vare repræsenterede. Den norske Hr. Nils Henrikssøn var, som vi have seet, tilstede i Kjøbenhavn ved Kroningens Tid, og han var, som Dokumentet af 18de Aug. 1515¹⁾ viser, den eneste tilstedeværende verdslige Rigsraad her fra Landet; Henrik Krummedike, som nævnes ved hans Side, havde nemlig forlængst taget stadigt Ophold i Danmark, skjønt han, som forlenet med norske Len og udentvivil ogsaa født Nordmand, fremdeles bevarede en Plads i det norske Rigsraad. Havde ikke Hr. Nils spillet en Rolle ved denne Formæling, vilde han vel holdt sig hjemme ligesom hans Colleger.²⁾ Er vor Antagelse rigtig, er vistnok Rigshovmester-Titelen skjænket Hr. Nils i Anledning af Reisen for ogsaa derved at give Gesandtskabet forøget Glands.

¹⁾ Dipl. Norv. VI, No. 659.

²⁾ Allen har (II. 211) antaget „Nils Henrikssøn“ for at være Nils Henrikssøn Gyldenstjerne og i Anmærkningerne til samme Bind (S. 541) afvist den allerede af J. Chr. Berg (i Samll. 3, 560, men uden videre Begrundelse) opstillede Formodning om, at den norske Ridder var Manden, som „ikke meget sandsynlig“. Nøiere be-seet, forekommer det imidlertid endnu mindre sandsynligt, at den lidet bekjendte Nils Henrikssøn Gyldenstjerne skulde være Manden. Til at den norske Hr. Nils Henrikssøn valgtes fremfor nogen anden Nordmand, kan foruden hans Rigdom og fornemme Byrd ogsaa den Omstændighed have bidraget, at han, nu boende paa Østraat, var Gesandtskabets Formands, Erkebiskop Erik Walkendorfs, Nabo.

Idetmindste efter Svigerfaderens Hr. Otte Madssøn Rømers Død have Hr. Nils og Fru Inger sandsynligvis stadig holdt til paa Østraat. Den nye Righovmesters Forleninger have ogsaa været beliggende nordenfjelds, hvor han, som vi have seet, allerede 1506 nævnes som Hovedsmand. Medens Christiern den Åndens fleraarige Feide med Sten Sture den Yngre stod paa, sees ogsaa Hr. Nils i Forening med Erkebisen i 1519 at have truffet Anstalter til at forsvare Jemteland, hvor Befolkningen, saaledes som oftere, var svensksindet og dennegang endog havde indkaldt de Svenske.¹⁾ Samtidig fik han at føle, at der var Krig i Norden, paa en anden Maade, nemlig ved den yderst haarde og trykkende Skat, som Christiern den Anden paalagde de norske Herrer. Hr. Nils blev sat høiest af alle de verdslige Lensmænd, nemlig til at udruste 30 Krigsmænd, næst ham kom Brødrene Hr. Oluf Galle, der skulde stille 20, og Hr. Gaute Galle, som skulde stille 10. De geistlige Herrer taxeredes dog endnu langt høiere: Erkebisen til 150 Mand, Oslos Biskop til 80, Bergens til 60 og Hamars og Stavangers til 40. Disse Knegte kom de dog ei til at udrede, men betalte i dets Sted en høi Pengeafgift, der for Erkebisen sattes til den dengang overmaade høie Sum 9000 Mark Dansk i rede Penge, altsaa for Hr. Nils i Forhold til 1800 Mark.²⁾

Hr. Nils havde en Søn udenfor Ægteskabet, ved Navn Henrik, der var født førend Giftermaalet med Fru Inger. Denne Søn, der ligesom Døtrene nærmere vil blive omtalt nedenfor, lystes i Kuld og Kjøen, men bestemtes for den geistlige Stand. I 1518 indskreves han ved Universitetet

¹⁾ Dipl. Norv. I. No. 1054.

²⁾ H Behrmann, Chr. II's Historie, 2, 121, (sammenl. Allen, III. 1, 143 og Anmærkn. S. 381).

i Rostock, hvor han i Matrikula kaldes „Dominus“ og „Miles“, den første Titel til Betegnelse af at han allerede var Geistlig, og den anden af hans adelige Stand.¹⁾ I sit Ægteskab med Fru Inger fik Rigshovmesteren fem Døtre, Margrete, Eline, Anna, Ingeborg og Lucia.²⁾ Margrete nød i sin Ungdom en Ære, som visselig kun yderst sjelden, om nogensinde, vederfores Datidens norske Adelsjomfruer. Hun var nemlig antagen ved Kong Christiern den Andens Hof imellem Dronning Elisabeths Damer,³⁾ og denne Stilling blev maaske afgjørende for hendes Skjebne i Livet.

III.

I April 1523 flygtede Christiern den Anden fra Danmark og drog til Holland uden at træffe alvorlige Forholdsregler for at sikre sig Norge, hvor endnu Ingen havde gjort Oprør imod ham. Kort efter at denne mærkelige Begivenhed blev bekjendt her i Landet, skulle Hr. Nils Henrikssøn og Ridderen Hr. Oluf Galle (Rigshovmesterens Frænde paa mødrene Side gjennem fælles Afstamning fra Kanerne) have havt en Sammenkomst i Bergen, hvor de aftalte, at den første skulde overtage Styrelsen nordenfjelds, den sidste søndenfjelds, indtil

¹⁾ Norske Samll. I. 83.

²⁾ De opføres almindelig i denne Orden, som sandsynligvis ogsaa har stemmet med deres Alder. I Dipl. Norv. I. No. 1109 findes et Brev, hvori Fru Inger (1547) opregner tre af dem i den Orden: Margrete, Anna, Ingeborg; Eline var da død, og Lucia har altid gjældt for at være den yngste. Skal man gjette paa deres Opkaldelse, da har Eline hedt efter Nils's sandsynlige Moder, Anna efter Fru Ingers Søster, Ingeborg efter Mormoderen.

³⁾ Dette sees af Ekdahls Chr. II's Arkiv I. 2, pag. 635. Diplomet vil ogsaa forekomme i det under Pressen værende B. VIII af Dipl. Norv. p. 513.

Rigets Stilling blev klarere og mere betrygget. Da Erkebispstolen var ledig ved Erik Walkendorfs Død i Udlandet, var vistnok heller ikke Nogen nærmere til at optræde som Rigsforstander, end Hr. Nils. Vil man vove at slutte noget om de Stemninger, der ved den Tid have rørt sig hos ham, da er det ikke usandsynligt, at hans Blik har været rettet mod Sverige, saaledes som for mange Aar tilbage i Christiern den Andens unge Dage, især da det er sikkert nok, at hans Ven Olaf Galle ved den Tid var meget stærkt hendragen til Gustav Vasas Parti, en Politik, der senere kom ham temmelig dyrt 'at staa. Men, hvorom Alting er, Rigshovmesteren stod nu ved sin Banes Ende. Han nævnes som Ridder allerede 1486, er altsaa sandsynligvis bleven det ved Kong Hans's Kroning 1483, og maa derfor utvivlsomt have været en gammel og sandsynligvis en affældig Mand. Nogen stærkt indgribende Indflydelse i sit Fødeland har han neppe øvet, end ikke i sine kraftfuldeste Aar, og selv om hans formodede svenske Sympathier i sin Tid have havt nogen dybere Rod, kom i ethvert Fald den Maade, hvorpaa han i sine sidste Levedage bortgiftede sine ældste Døtre, til mærkeligt at befæste det danske Herredømme i Norge.

Som bekendt, blev om Høsten 1523 tvende mærkelige Mænd sendte op til Norge af Frederik den Første for at bevæge Nordmændene til at hylde ham som Konge. Hr. Henrik Krummedike udførte med sin sædvanlige Kløgt og Behændighed dette Hverv i det Søndenfjeldske, og Vincents Lunge udrettede det samme Ærinde nordenfjelds med lignende Dygtighed og Held. Da Vincents Lunge kom til Bergen, traf han Hr. Nils Henrikssøn og rimeligvis tillige Fru Inger og nogle af Døtrene i denne Stad, hvor Familien vidès at have eiet Gaard. Jomfru Margrete, der, som vi have hørt, havde været den nu landflygtige Dronnings Hofjomfru, var

nu vendt tilbage til Fødelandet. Hende har Vincents Lunge sandsynligvis lært at kjende allerede i Danmark, maaske er der allerede der opstaaet et Forhold mellem dem, og muligvis har dette baade givet Vincents Lyst til at besøge Norge og ledet Kongens Valg paa ham. Dette bliver endmere sandsynligt, naar man betænker, at Vincents allerede i Danmark, hvor han var forlenet med det vigtige Krogens Len i Sjælland, havde opnaaet en saa god Stilling, at de fleste Adelsmænd neppe under almindelige Omstændigheder vilde have følt Lyst til at forlade den for at gaa til det ganske ubekjendte Norge paa det Uvisse. Og vist er det, at han paafaldende hurtig blev den norske Rigshovmesters Svigersøn og samtidig med en Gang optræder som en fuldstændig Nordmand. Han kan neppe være kommen til Landet før ud paa Høsten 1523, men allerede den anden October vidste man i Malmø, at han havde fæstet Jomfru Margrete,¹⁾ og inden Aarets Udgang synes Bryllupet at have staaet.²⁾ Omtrent samtidig hermed døde den gamle Hr. Nils, hvis Dødsdag ei kjendes, men maa falde mellem 25de November og 29de December 1523.³⁾ Forinden sin Død synes han imidlertid at have trolovet endnu en Datter med en dansk Adelsmand, der i den følgende Tid kom til at bringe saamegen Sorg og Ulykke over sin Hustrus Slægt, nemlig Hr. Nils (Jakobssøn eller Joachimssøn⁴⁾ Lykke, der nogle Aar senere ægtede Jomfru Eline, udentvivl

1) Ekdahl, Chr. II's Arkiv p. 635.

2) Dipl. Norv. V. No. 1039 (pag. 754). I dette Brev (af 29de Dec.) heder det nemlig, at Hr. Vincents Lunge „fik“ Hr. Nils's Datter.

3) Dipl. Norv. I. c.

4) Joachim var i hine Dage en sædvanlig Variant for Jakob og ansaaes tildels fornemmere end dette; fødte Jakober kaldte sig undertiden Joachim og fik (f. Ex. Bispen i Roskilde Joachim Rønnev) høre ilde derfor, som et Bevis paa Forfængelighed. I

den næstældste af de fem Jomfruer fra Østraat. Hr. Nils Lykke skal have været sendt op fra Danmark for at tinge Thrøndelagen og Nordlandene under Frederik den Første. Hans Fortid bliver noget dunkel formedelst den Omstændighed, at der samtidig levede to danske Adelsmænd af Navnet Nils Lykke, der hver spillede en ikke ubetydelig Rolle, men jevnlig ere blevne forvexlede. Den anden Nils Lykke er nærmest bekjendt af den Troskab, han i længere Tid viste Christiern den Anden i Ulykken. Den fra nu af Norge tilhørende Nils Lykke er derimod sandsynligvis den samme, som i 1520 var tilstede i Stockholm, fik Ridderslaget ved Kroningen sammesteds og kort efter holdt den bekjendte Tale til Folket under Blodbadet.¹⁾

senere Dage forekommer undertiden lignende Tilfælde; Georg Sverdrup var f. Ex. døbt Jørgen, og Nicolai Wergeland var døbt Nils.

- ¹⁾ Hvad jeg her fortæller om Hr. Nils Lykke staar, som den kyndige Læser vil have bemærket, i Strid med Allens Fortælling (Breve og Aktstykker, I. S. 268—69, og De tre nord. Rigers Hist., IV. 2, 560—61.) Allen mener nemlig, at Arild Huitfeldts Beretning (pag. 1267) om Nils Lykkes Sendelse til Thrøndelagen i 1523 er ganske forkastelig, samt at Nils Lykke først meget senere har faaet sit norske Gifte, fordi „han ikke forekommer med en Stavelse i de samtidige Kilder for 1523—24“. Men, at Hr. Nils Lykke allerede i 1523 fæstede sin Eline og altsaa da var i Norge, maa dog fremgaa med fuld Sikkerhed af Dipl. Norv. V. No. 1098, hvor dennes Moder Fru Inger i et plattysk Document af 29de Mai 1539 selv omtaler den Tid, „do myn her (o: Hr. Nils, som døde 1523) gaff myn dochter in her Nigelses were“. En anden Sag er det, at Nils Lykke uden Tvivl ikke i 1523 har spillet nogen selvstændigere politisk Rolle, men kun været sendt herop som underordnet Ledsager af Vincents Lunge, hvis kongelige Fuldmagt unegtelig gjaldt hele Riget fra Lindesnæs til Vardøhus. Naar Allen (Breve og Aktst. I. c.) mener, at det var den anden Nils Lykke, som i 1520 var med i Stockholm, da stiller sig herimod, at denne neppe har været Ridder, (han nævnes mig bekjendt intetsteds Herre, ja nævnes uden Herretitel i Br. og Aktst. pag. 239 jevnside med en Anden, der tituleres Herre), medens den i Norge indgiftede Hr. Nils

Ikke meget længe efter blev endnu en tredie af Fru Ingers Døtre gift, og atter hun med en dansk Mand, der fæstede Bo i Norge. Det var Jomfru Anna, som ægtede Erik Erikssøn Ugerup,¹⁾ der stundom skrives til Allinge i Halland, men neppe selv har eiet nogen Del i dette Familie-gods. Han var en fjernere Paarørende af Vincents Lunge og er maaske gjennem Frændskab og Bekjendtskab med ham bleven dragen ind i Fru Ingers Familie og op til Norge overhoved. I 1525 nævnes Anna „Hustru“, men har vist da allerede i længere Tid været gift, thi hendes Mand, Erik Ugerup, var allerede den 2den Sept. 1524 norsk Rigsraad, hvad han ei har kunnet blive uden netop gjennem dette Giftermaal, som altsaa har fundet Sted kort efter Vincents Lunges.²⁾

At blandt disse Svigersønner Vincents Lunge i enhver Henseende var den fornemste og mægtigste, er overflødigt at fortælle. Han var et ualmindeligt Menneske, om hvem der endnu paa Arild Huitfeldts Tid har gaaet det Sagn, at han var „en prægtig Mand, veltalende, forstandig og brugelig“. Han havde studeret og vundet den juridiske Doctorhat ved fremmede Universiteter og derefter været Professor og Rector ved det danske. Hans talrige og udførlige Breve høre til den kosteligste Læsning, som vort Sprogs Literatur fra den Tid har at byde. Deres Stil viser, at vi have at gjøre med en Mand, der i humanistisk Dannelse og Tænkemaade stod paa denne aandfulde og bevægede Tids Høider. Allerede

Lykke bevislig var Ridder og altsaa maa være den, som fik Ridderslaget i 1520. Idet Messenius (Scandia V. 74) omtaler Hr. Nils Lykkes ynkelige Død under Herredagen i Throndhjem, tilføier han: „*Ita luit Nicolaus incestum et caedem procerum praesulumque Svecicorum*“.

¹⁾ Se om denne Mands Familie Hofmans Danske Adelsmænd, B. I.

²⁾ Dipl. Norv. I. pag. 779 og VII. pag. 657.

under Christiern den Anden havde han ombyttet den lærde Stand med Statstjenesten, og i Kong Frederiks første Tid blev han, uvist naar, Ridder. Hans Evne til at klare sig under alle Forhold og beseire alle Vanskeligheder maa af tvinge Beundring. Men hans Karakter skjæmmedes ved Egen nytte og Hang til Rænker og Krogveie, og hans Udgang af Livet blev sørgelig.¹⁾

Vincent's Lunge forlenedes i 1524 med Bergens Kongsgaard og fik dertil rige og betydelige Forleninger. Selv havde han forlangt ikke mindre end Ryfylke, Jæderen, Nordhordland, Søndhordland, Sogn, Færøerne og næsten hele Nordlandene, og det paa ti eller tolv Aar mod en Afgift af kun 1000 Mark Sølv, dog tillige mod Forpligtelse til at holde 150 Karle paa Slottet. De fleste af disse Len fik han virkelig ogsaa. Han forstod ogsaa at sørge for sin nye Slægt. Af de fem mindre Len, som Hr. Nils Henrikssøn havde havt ved sin Død, skaffede han sin Svigermoder Fru Inger de fire, nemlig Fosen, Edøen, Søndmøre og Romsdal, og det femte, Vardøhus med Finmarken, gaves til Erik Ugerup. Hr. Nils Lykke synes først i 1528 at have opnaaet nogen Forlening, og det endda kun ved Svigermoderens Afstaaelse.²⁾ Han har formodentlig tilbragt disse Aar i Danmark.

1) Udførlig er hans Personlighed skildret af Allen, IV. 2, S. 218 fgg. Ikke uden Interesse kan det være her at erindres om, at Vincent's Lunges Æt, den jydsk Familie Dyre til Tirsbek ved Veilefjorden, (Navnet Lunge havde han nemlig antaget efter sin mødrene Slægt) allerede tidligere havde sendt en Repræsentant til Norge, nemlig den i Historien ilde berygtede (men hertillands stundom i visse Lærebøger og i Poesi forherligede) Fru Mette Iversdatter Dyre, gift først med den norske Rigsraad Anders v. Bergen, derpaa med Hr. Knut Alfssøn og endelig med Svante Sture, efter hvis Død hun, kjed baade af Norge og Sverige, søgte tilbage til Danmark. Denne Frue var Hr. Vincent's kjædelige Faster.

2) Allen, IV. 2, 225. N. Rigs-Registranter, I, S. 6, 17. Den nye Erkebisp,

Sine og sin afdøde Ægteherres Gaarde og Eiendomme synes Fru Inger for det første at have beholdt uskiftede.¹⁾ Og hun nøiede sig ikke med dem alene. Høre vi Intet om hende i de Aar, hendes Mand, Rigshovmesteren, levede, faa vi efter hans Død desto tydeligere Besked om, hvor myndig og omsiggribende hun har været. En karakteristisk Ytring herom undslipper engang hendes Svigersøn Vincents Lunge i et Brev til Erkebisp Olaf af 30te April 1525. „Kjære Herre, (skriver Hr. Vincents), værer min Moder en gunstig Herre for min Skyld, og er det saa, at hun sig ei vil i nogle Sager sige lade, værdes Eders Naade mig det at give tilkjende; vil jeg fremdeles med Skrivelse forskaffe, at hun sig retlede skal“. Denne Ytring er ogsaa interessant, fordi den viser os Hr. Vincents's store Indflydelse over hende. Hun har aabenbart i ham, der nu som Befalingsmand paa Bergens Kongsgaard indtog den Post, som hendes egen Fader, Broder og mange andre af hendes Slægt i sin Tid havde beklædt, snart seet Familiens Støtte og Overhoved.

Hendes Lyst til Gods og Magt fandt strax en Gjenstand, som nok var værd at trachte efter, skjønt hun rigtig nok aabenbart end ikke havde Skin af Ret til at begjære den. Det var det rige og mægtige Giskegods, hvis Besidder, Karl Knutsson, var død 1520. Karl Knutsson, den i 1502 myrdede Knut Alfssøns Søn, havde i Christiern den Andens Tid fra Sverige, hvor han var opdragen ved Svante Stures Hof, tyet til Danmark formedelst Uenighed med sin Stifbroder, den yngre Sten Sture, og havde af den danske Konge

Olaf Ingebrigtsson, fik Thrøndelagen; mon ikke Hr. Nils Henriks-
søn foruden de nævnte mindre Len tillige har havt dette Hoved-
len lige til sin Død? At han tidligere har havt det, er vistnok givet.

1) Dette antager ogsaa Chr. Lange, (Norske Klostres Historie, 2den Udg.)

faaet Giske og sin Faders øvrige inddragne Eiendomme i Norge tilbage. Broderen Erik var derimod forbleven i Sverige, og i 1520 hændte det sig, at Karl Knutssøn, som imidlertid var bleven en af Nordens ypperste Krigere og i enhver Henseende maa have været Faderen overlegen, var med at beleire Stockholm paa samme Tid, som Erik var blandt den svenske Hovedstads Forsvarere. Begge mistede de i et Aar Livet, Karl faldt for en svensk Kugle, Erik henrettedes i det Stockholmske Blodbad. Paa den Maade uddøde den norske Gren af den fra Sverige stammende Æt med tre Roser i Vaabenet. En Datterdatter af Knut Alfssøn, Gyrvild Fadersdatter Sparre i Sverige, var nu rette Arving til Giske, men hindredes en Tidlang ved sin Ungdom og ved Ufreden mellem Rigerne fra at melde sig, en fjernere Arving var Knut Alfssøns Søster, den aldrende Jomfru Karine Alfsdatter til Grefsheim paa Hedemarken, endnu fjernere stod Sveriges forbryderske og berygtede Righshovmester Hr. Thure Jønssøn af en anden Linje af Roseætten. Fru Inger havde ikke Andet at paaberaabe sig end sit Slægtskab med Hr. Sigurd Jønssøn og andre af Giskes gamle Eiere. Ikke destomindre satte hun sig som den, hvis Opholdssted laa nærmest det omstridte Gods, og som den, der nu havde størst Magt nordenfjelds, i Besiddelse af Giske. Allerede i 1524¹⁾ har hun siddet inde dermed, maaske hjulpen af sin Svigersøn Hr. Vincents, skjønt det nok ogsaa kunde tænkes, at denne Occupation kan være skeet allerede i hendes Mands levende Live, men i ethvert Fald sikkert efter hendes Vilje.²⁾

Fru Inger og hendes Svigersøn Vincents Lunge beholdt

1) Dipl. Norv. VIII. pag. 523 (endnu under Pressen), hvor Hr. Thure Jønssøn skriver til Erkebiskop Olaf om denne Sag.

2) Lange i sin interessante Afhandling om Giske (Norsk Tidsskrift, B. 4) oplyser yderligere denne Sag.

imidlertid Giskegodset i flere Aar, indtil det omsider, som vi senere skulle høre, kom i den rette Arvings Besiddelse.

IV.

Vi komme nu til de Episoder af Fru Ingers Historie, som udentvivl mere end noget Andet have henledet hendes Samtids Opmærksomhed paa hende, nemlig hendes Forhold til et Par navnkundige svenske Mænd, der tyede til Norge, den ene en i sin Tid agtet og anseet, men tilsidst ulykkelig Prælat, den anden en elendig Eventyrer, begge Rømningsmænd fra sit Hjemland.

Den yngre Sten Sture havde havt til Kantsler Dekanen i Vesteraas Kapitel, Hr. Peder Jakobssøn, der almindeligvis kaldes Peder Sunnanväder, et Tilnavn, hvorved han betegnes som en indsmigrende Mand, hvis sødlige Talemaader lignede den milde Søndenvind. Forøvrigt benævntes han dog ligesaa hyppig „Peder Kantsler“ efter sin forrige Stilling hos Sten Sture. Han havde nydt stor Tillid baade hos Sten Sture og hans berømte Hustru, Fru Christina Gyllenstjerna, og den sidste havde efter sin Mands Fald 1520 ei alene sendt ham i sit Ærinde til Polen, men ogsaa betroet ham Om-sorgen for sin ældste Søn, Nils Sture. Efterat Gustav Vasa var kommen til Magten, vendte Hr. Peder og den unge Sture tilbage til Sverige. Den Førstnævnte valgtes nu til Biskop i sin Hjemstad Vesteraas, men denne Ophøielse blev af kort Varighed: Gustav Vasa, der i ham saa en hemmelig Fiende og en Tilhænger af de af ham frygtede Sturer, lod ham allerede i 1523 afsætte fra Bispestolen. Samme Skjebne fik en af hans forrige Kolleger i Vesteraas Kapitel, Dompresten Mester Knut, der endog havde havt Tilbud om Erkebispestolen, men afslaaet denne Ære; det hjalp ikke

Mester Knut, at han havde været den, der først foreslog, at Gustav skulde udvælges til Konge.

De to Prælater begave sig i 1524, forbitrede over denne Behandling, op til Dalarne, dette gamle Arnested for svenske Revolutioner i det femtende og sextende Aarhundrede. De fandt Tilhold hos en indflydelsesrig Prest i dette Landskab, Hr. Jakob i Mora, og med dem forenede sig ogsaa en af Kongens tidligere Fogder, Peder Grym. Det faldt ikke vanskeligt at ophidse Dalkarlene, thi Gustav Vasas Popularitet var allerede nu foreløbig omtrent borte; han var en Fiende af den gamle, katholske Kirke, han var nødt til at gjøre haarde Skattepaalæg, og han forekom Mange at have høstet der, hvor Sturerne havde saaet, og at have fortrængt disse fra hvad der billig kunde synes at tilkomme dem. Misfornøielsen voxte ved disse Flygtninges Taler og Forestillinger til den største Høide, og i Mai 1525 sendte Almuen endog Kongen et formeligt Opsigelsesbrev. Hr. Peder Kantsler og Mester Knut følte sig dog ikke sikrere, end at de allerede, forinden Opsigelsesbrevet udstedtes, havde fundet det fornødent at gjøre et Besøg i Throndhjem for i paakommende Tilfælde at „*förwetha sig der säker*“; upaatvivlelig have de her forhandlet med Erkebispem og sikret sig hans Beskyttelse i fornødent Fald. Dette første Besøg i Norge har fundet Sted i den første Del af 1525. Ud paa Sommeren, sandsynligvis allerede i Juni 1525, droge de atter over Fjeldene til Throndhjem, Hr. Jakob fra Mora og Peder Grym fulgte med eller kom efter. Fra Sverige sendtes Brev paa Brev for at forlange dem udleverede; Gustav Vasa skrev til Norges Rigsraad baade søndenfjelds og nordenfjelds, til Erkebispem, til Hr. Vincents Lunge, til Hr. Olaf Galle og til Frederik den Første i denne Anledning, paaberaabende sig Traktaten mellem Danmark og Sverige i Malmø 1524, men længe for-

gjeves; det søndenfjeldske Raad gav endog Flygtningerne et Leidebrev i Februar 1526, og Erkebispem ~~stod~~ sin egen Konges Befaling af 4de Marts 1526, om at sende Rønningsmændene tilbage, overhørig en god Stand.¹⁾ Endelig sendte Erkebispem dog Mester Knut afsted den 3die Juli 1526, men Hr. Peder Kantsler blev fremdeles tilbage, dog under Bevogtning i Graabrødreklostret i Throndhjem. Han skal ogsaa dengang have været meget syg og elendig. Men da Hr. Peder nu maatte forstaa, at han ei længere var sikker hos Erkebispem, søgte han Tilflugt hos en Anden, og Fru Inger blev nu hans Beskytterinde.

Han skrev hemmelig til Fru Inger, som just ved denne Tid ikke opholdt sig paa Ostraat, men paa Kongsgaarden Fosen, der ligeledes ligger i Orlandets Prestegjeld og var i hendes Besiddelse som Hovedgaard i det hende overdragne Fosens Len. Fru Inger lovede ham Beskyttelse og sendte sine Svende til Throndhjem for at bringe ham ud til hendes Gaard. Svendene vare just i Byen den 17de Juni 1526, St. Botolphi Dag, da der holdtes Lagthing og Erkebispem og „meste Folket“ vare dragne hen til dette. I denne beileilige Stund rømte da Hr. Peder og hans Tjener Jøns Hanssøn afsted fra Byen med Fruens Svende. Da de kom til Fosen, stod Fru Inger just i Beredskab med at reise sin

¹⁾ Muligens har den svenske Erkebispe, den berømte Historieskriver Johannes Magnus, ogsaa forhandlet herom med Erkebiskop Olaf. Han tilskrev ham under sin Visitatsreise (20de Febr. 1526) og foreslog ham et Møde, naar han kom til det under Upsala Stift hørende, forøvrigt norske Landskab Jemteland. Brevet (Samll. t. N. F. Spr. o. Hist., 1. 487) er mærkeligt, ogsaa fordi det lærer os, at Olaf Ingebrigtssøn og Johannes Magnus vare gamle Venner (*propter veterem conversationem in literario studio*). Et andet Brev (Allens Breve og Aktstykker, I. 272) omtaler ogsaa Erkebispe Olaf som „*maximus et integer amicus*“ af Johannes Magnus. Muligens har denne studeret sammen med Olaf i Rostock, hvor denne i 1503 og 1505 sees at have opholdt sig ved Universitetet.

Vei til Bergen, og Hr. Peder bad hende indstændigt om at faa Lov at gjøre hende Følge did. Hertil svarede hun nei, thi hun forudsaa, at de vilde blive eftersatte af Erkebispens Folk, men føred hun reiste, traf hun kraftige Forholdsregler til at skjule den stakkels Prælat paa Fosen. Hendes Foged der og hele hendes Husfolk maatte love ved deres Liv og Hals ikke at røbe ham, men gjemme ham saa omhyggeligt, at Ingen skulde hitte ham. Han leverede nu Fru Inger en stor Guldring, hundrede rhinske Gylden og en Del Rose-nobler og ungarske Gylden, og Fruen drog da afsted. En Tid efter kom imidlertid Erkebispens Folk til Fosen for at lede efter den Forsvundne. De ledte flittig overalt, og Peder Kantsler kunde selv fra sit Gjæmmeded høre, at Fru Ingers Folk „forbandede sig, om de vidste, hvor han for“. Hele Omegnen blev ogsaa randsaget i hele otte Dage, idet Erkebispens Folk delte sig i Streifpartier, og somme fore i Nord, somme i Syd. Men tilsidst bleve de Udsendte Kantslerens Vogtere for kloge. De fortalte, at deres Herre havde ladet fire andre af Fru Ingers Fogder gribe i Throndhjem, og at disse strax skulde miste Livet, hvis Hr. Peder ikke kom for en Dag. Dette hjalp, den Ulykkelige blev udleveret, førtes tilbage til Erkebispens og sendtes omsider af denne til Sverige igjen den 22de Sept. 1526 under Ledsagelse af Thorsten Nilssøn, en af Erkebispens Tjenere. Det er bekjendt nok, at baade Hr. Peder og Mester Knut omsider i Februar 1527 maatte bøde med Livet for sine Stemplinger, efter forinden at have døiet haard Behandling og bitre Ydmygelser.

Fru Inger blev meget forbitret paa Erkebispens, fordi han havde tilladt sig med Magt at bortføre Hr. Peder Kantsler fra hendes Gaard Fosen. Hun skrev ham et Brev til fra Bergen, hvor hun nu holdt til hos Vincents Lunge, den 20de Sept. 1526, altsaa endnu forinden den Ulykkelige var

transporteret tilbage over Fjeldene: „Havde en Anden gjort mig dette, skriver hun, vilde jeg ydermere talet derom“, og hun tillægger, at om hun selv havde ladet gribe paa anden Mands Gaard endog blot en Bondedreng, da skulde det vel have kommet hende dyrt at staa. Hun bad indtrængende om, at Hr. Peder endelig ikke maatte blive udleveret, og forsikrede, at hun kun af Medlidenhed med den „fattige Prestemands“ Sygdom havde indbudt ham til sig, „for at han kunde faa Melk og Ferskmad, han noget kunde vederkvæges af“. Det ser ud til, at Fru Inger virkelig har havt et varmt og deltagende Sind, hvor det gjaldt Ulykkelige, og vi skulle snart se nye Antydninger dertil under hendes Forhold til en anden svensk Rømningsmand, men naar man kjender hendes Gridskhed efter jordisk Gods, kunde det jo paa den anden Side nok være, at den ikke ringe Pengesum, som Kantsleren overgav hende paa Fosen, ligesaa snart har været hende givet som Betaling for Hjælp og Beskyttelse, som at den har været et blot Depositum.

Fru Inger blev forøvrigt den hele Vinter hos sin Svigersøn i Bergen i Forretningsanliggender for at tage vare paa sit Gods. Hun havde en Proces fore, dennegang med sin Mands Frænde Hr. Gaute Galle, hvem hun trættede med om Evje Gaards Gods i Smaalenene. Hun havde imidlertid ikke større Ret til Evje, end til Giske, og hun opnaaede heller ikke at komme i Besiddelse af Eiendommen.¹⁾

¹⁾ Hovedkilden til det her Fortalte er Samll. t. N. F. Sp. o. Hist. B. 1, især pag. 507 fgg. og pag. 544—545. Allen har (V. S. 148 fgg.) fortalt Hr. Peders og Mester Knuts Historie, men kun ganske kortelig berørt Fru Ingers Deltagelse deri. Udførligere er Tingen behandlet af W. Svedelius i hans Afhandling: „Om Konung Gustav I. och hans Tidevarf, särdeles om de tvenne første s. k. Dalupproren“. (K. Vitterhets-Akademiens Handlingar, N. F., II. (1861), pag. 239 fgg.) Allen citerer ikke Svedelius's Afhandling, paa hvilken han altsaa neppe har været opmærksom.

V.

Peder Kantslers og Mester Knuts Færd i Dalarne havde fremkaldt Gjæring i dette Landskab, ja en Del af Dalkarlene havde endog, som vi nys hørte, opsagt sin Konge Huldskab og Troskab, men til nogen egentlig væbnet Opstand var det ikke kommet. Gustav Vasa behøvede ikke at sende Tropper op i Bygderne for at dæmpe disse Optøier, der stilledes af efter Hovedmændenes Flugt til Norge. Det blev tilstrækkeligt, at han selv ud paa Høsten 1526 med et mindre Følge reiste op til Dalarne, hvor Uroen bilagdes ved Landstinget i Tuna, den 26de October 1526.¹⁾ Af hvor stor Betydning Peder Kantslers Stemplinger kunde være blevne, om han ikke var bleven udleveret fra Norge, er naturligvis ei let at sige. Christina Gyllenstjerna synes ved den Tid virkelig at have næret Planer for sin Søn og at have staaet i Forbindelse med Hr. Søren Norby. Det er derfor interessant nok, naar man erfarer, at Peder Kantslers Ønske havde været at komme fra Norge over til Tydskland, dels for at sætte sig i Besiddelse af en Sturehuset tilhørende Skat, han skulde have gjemt der, dels netop for at gjøre fælles Sag med Hr. Søren.²⁾

Men allerede i Begyndelsen af det følgende Aar var der atter opstaaet Forviklinger i Dalarne og det i en større Udstrækning end sidst. Der indfandt sig nemlig hos de letbevægelige og letbedragelige Bønder en Eventyrer, en Prætendent til Regjeringen eller vel endog Thronen i Sverige, der i Frækhed vistnok overgik enhver anden af den Art Bedragere, som Nordens Historie kjender. Det var den elendige Forbryder, som er bekjendt under Navn af „Dalejunkeren“.

1) Svedelius i Vitterhets-Akad.s Handl. I. c. pag. 331.

2) Gustav I.s Registr. V. 252.

Han udgav sig for Rigsforstanderen Sten Stures ældste Søn Nils. Han vovede dette, uagtet Hr. Stens Hustru Christina Gyllenstjerna (Kong Gustavs Moster) endnu levede, og uagtet det var bekjendt nok, at hendes Ægteskab med Hr. Sten først havde fundet Sted for omtrent fjorten Aar siden, saa at endnu intet af dette Ægtepars Børn kunde være voxent, medens Dalejunkeren øiensynlig var mange Aar ældre. Hertil kommer endnu, at den virkelige Nils Stenssøn Sture selv synes at have været ilive paa den Tid, da vi møde de første Spor af Bedragerens Færd i Dalarne,¹⁾ skjønt han rigtignok døde i det samme Aar, 1527.

Bedragerens rette Navn viste sig senere at være Jøns Hanssøn.²⁾ Han skal være født i Birkesta Sogn af en Husmandsdatter, og om Faderen vidste man Intet. Hos en Adelsmand Knut Anderssøn tjente han en Stund som Stalddreng, men han bestjal sin Herre og rømte saa til en anden Herremand, Nils Krumme. Fra denne var det, at han havde begivet sig til Dalarne. „Han var“, siger den samtidige Krønikeskriver Peder Swart, „noget deilig under Ansigtet, havde og en Skalkemund til at tale med, hans Ord laa ham ganske rede“. Han fortalte Bønderne, at han var født og baaren til Riget efter sin Fader Hr. Sten, og at Kong Gustav af den Grund ikke kunde taale ham, ja at denne endog engang havde draget sit Sværd for at dræbe ham. Samme

1) Dette bliver tydeligt deraf, at Kongen i det første Brev til Dalkarlene om Bedrageren (K. Gustav I.s Registratur, IV. 84 fgg.) ikke gjør dem opmærksom paa den virkelige Nils's Død, der dog vilde være et Argument mod den falske Nils, stærkere end noget andet.

2) Dette nævnes ikke i det første Aars Tid i noget Dokument, men forekommer tidligst i et Brev fra Sveriges Rigsraad til Biskopen i Oslo og Hr. Magnus Gyldenstjerne paa Akershus af 10de Marts 1528, (Gustav I.s Registr., V. 54), og er da formodentlig først omtrent da blevet oplyst.

Kong Gustav havde nu ogsaa forladt den christne Tro og var bleven en Lutheraner og Hedning. Hvergang den foregivne Nils Sture nævnte sin Faders Navn, skal han have fældet bitre Taarer og derved bevæget ogsaa Dalkarlene til at græde med; han bad dem da midt under Burspraaket eller Forhandlingerne at falde paa Knæ og læse et Ave eller et Paternoster for hans Faders Sjæl.¹⁾ Hvor mandstærk han var under disse sine første Farter i Bygderne, se vi ikke af Dokumenterne, men vel, at endel Prester vare hans egentlige Støtter og Talsmænd. Af disse nævnes tre ved Navn, nemlig Hr. Lars i Tuna, Hr. Sten i Orsa og Hr. Olaf i Malung. De to førstnævnte Sogne lige i Østre-Dalarne, det sidste i Vestre-Dalarne; han har altsaa havt Tilhængere i begge Landskabets Hoveddalfører. Det heder om disse Prester, at de „havde været Roden og Begyndelsen til Oprøret og Ubestandigheden“. ²⁾ Ogsaa Hr. Jakob i Mora, hvem Bønderne, Kongen uadspurgt, havde taget paany til Prest, tog Dalejunkerens Parti.³⁾ Derimod er det et løst Paafund af senere Forfattere uden Støtte i de samtidige Kilder, at Peder Kantsler skulde have sat Dalejunkereren i Vei og meddelt ham Oplysninger om Stureslægten. Denne Mand var trods sine Feil dog en oprigtig Ven af den virkelige Sturefamilie og maa være fri for Mistanke om at ville have støttet en opdigtet Nils Sture.

Kong Gustav var allerede i Marts 1527 underrettet om Bedragerens Optræden og skrev den 2den Marts et Formaningsbrev til Dalkarlene om ikke at tro paa denne Skalk, idet han ogsaa tilføiede, at selv om Manden nok saa meget var Sten Stures Søn, havde de ingen Forpligtelser til at

¹⁾ Peder Svarts Krønike (Klemmings Udgave), S. 104 fgg.

²⁾ Gustav I.s Regist. IV. S. 434.

³⁾ Sammesteds S. 356.

forsvare ham, men vel til at udlevere ham til Kongen. Et Par Maaneder efter, i Begyndelsen af Mai, sendtes en ny Skrivelse afsted fra Gustav, hvori han atter bebreider dem, at de fremdeles lytte til en Tyvs og Forræders Tale, og forlanger, at de skulde sende sine Fuldmægtige til et Møde, Kongen vilde holde i Søderköping ved Pindsetider.

Allerede noget før dette andet Kongebrev udgik, maa Dalejunkereren have aflagt et Besøg i Norge. Han henvendte sig, ligesom Peder Kantsler og Mester Knut havde gjort, til Erkebiskop Olaf, men denne afslog (som han selv siden forsikrede) at have noget med ham at gjøre og negtede ham Leide formedelst den „venlige Kontrakt og Bebindelse imellem Rigerne“ (Traktaten i Malmø); dog „da Dalkarlene havde sendt Erkebispens Breve fulde af Trudsler, fordi Hr. Peder og Mester Knut vare døde“, vilde han heller ikke sætte ham fast. Dalejunkereren drog da fra Throndhjem sydover gjennem den norske Østerdal ned i Vermeland,¹⁾ hvor han ligefrem drev paa Røveri og Plyndring.²⁾ Imidlertid

¹⁾ Gustav I.s Registr. IV. pag. 438. Det der aftrykte vigtige Brev fra Erkebispens er dateret Helligkors Dag (altsaa enten 3die Mai eller 14de Sept.) 1527. Det er et Svar til en af Kong Gustavs Fogder, som har skrevet efter Dalejunkereren, og hvis Brev Erkebispens har modtaget „Helligkors Aften Exaltationis“, altsaa Dagen iforveien. Paa denne Maade skulde det altsaa være givet, at Erkebispens eget Brev var dateret fra den senere Korsmesse, 14de Sept. Men sammenligner man en senere Skrivelse fra Erkebispens om Dalejunkereren (Gustav I.s Registr. V. 217 fgg.), opstaa Modsigelser saa stærke, at de alene kunne løses derved, at „Exaltationis“ antages for en Skjødsløshedsfeil for „Inventionis“. Erkebispens udtrykkelige Udsagn, at Dalejunkereren fra ham den gang drog gjennem Østerdalen til Vermeland, staar i bedste Sammenhæng med andre Dokumenter, naar vi antage, at dette er skeet i den første Del af 1527, men kan aldeles ikke forliges med de øvrige Vidnesbyrd, ifald det skulde være foregaaet i dette Aars senere Del.

²⁾ Gustav I.s Registr. 356, 434.

havde virkelig Dalkarlene havt sine Sendebud hos Kongen, og ved den samme Rigsdag i Vesteraas i Juni 1527, der indtager en saa mærkelig Plads blandt hin Tids Rigmøder, havde Kongen lovet Almuen, at Dalejunkerens skulde faa Tilgivelse, om han virkelig var Hr. Stens Søn, men i modsat Fald forbeholdtes al retlig Tiltale mod ham. Endel af Sendebudene havde nu senere opsøgt og fundet Bedrageren i Vermeland og der gjort fælles Sag med ham.

Fra Vermeland begav Dalejunkerens sig igjen til Vesterdalarne og fandt der paany Beskyttelse hos Bønderne, hvem derfor Rigsraadet og Adelen i Vestergötland fra Skara af sendte et nyt Formaningsbrev af 23 August 1527. Maaske har dette Brev skræmmet Dalejunkerens til for anden Gang at reise over Fjeldet til Norge, hvorhen han kom allerede i de første Dage af September. Han havde da altsaa i de sidste Maaneder bevæget sig ligesom i en Cirkel paa begge Sider af Kjølen, fra Dalarne til Throndhjem, derfra til Østerdalen, saa til Vermeland, derfra til Dalarne og nu atter til Throndhjem. Denne hans anden Norgesreise bragte ham i nære og fortrolige Berøringer med vort Lands fornemste Aristokrati, rigtignok til liden Ære og føie Gavn for dette.

Erkebispens vilde først heller ikke denne Gang have noget med Dalejunkerens at gjøre, og denne begav sig derfor til Østraat. Fru Inger selv var, som hyppig Tilfældet, fraværende paa Besøg hos sin mægtige Svigersøn Hr. Vincentius i Bergen, men Eventyreren blev ikke destomindre godt modtagen af hendes Folk. Høist sandsynlig har han her strax fundet en Ven i den tidligere nævnte forhenværende svenske Foged Peder Grym, thi denne Mand var forbleven i Norge, dengang da de to fornemme Prælater udleveredes til Kong Gustav, og havde taget Tjeneste netop hos Fru Inger Ottesdatter, blandt hvis Folk desforuden var endnu en compromitteret

Rønningsmand, „Nils Svenske“. ¹⁾ Dalejunkeren tøvede i Fru Ingers Gaard indtil otte Dage før Martini, altsaa til Begyndelsen af November. Da kom der nogle Dalkarle til ham fra Sverige med glade Tidender: Kong Gustav var død, det vidste de som ganske sikkert, og hele Dalalmuen bad Hr. Stens Søn at komme tilbage igjen til Dalarne. Eventyreren drog da fra Østraat til Thronhjems By igjen. Men en Dag eller to derefter kom Fru Inger med sine to Svigersønner, Hr. Vincentius og Erik Ugerup, reisende fra Bergen til Fosen, og i Følge med dem endnu en tredie Herremand fra Danmark, nemlig Hr. Ove eller Aage Lunge, der var sendt op fra Kong Frederik for at træffe Aftale med sin Broder Vincentius og de øvrige norske Stormænd om Kongens stærkt paatænkte norske Kroning. De sendte strax Bud til den formentlige Nils Sture, at han ikke maatte drage bort fra Thronhjem, førend Hr. Ove og Hr. Vincentius havde faaet ham i Tale; naturligvis har Budskabet om den endnu ugifte og barnløse Kong Gustavs Død gjort Dalejunkeren til en særdeles interessant Person i deres Øine. Budet medbragte fra Hr. Vincentius, der kaldte sig Statholder i det nordenfjeldske Norge, et frit Leide til den falske Sture, og denne besluttede da at oppebie Herrerne i Thronhjem.

I de nærmest følgende Dage pleiedes der mange Raadslagninger paa Fosen og Østraat mellem Fru Inger og hendes Gjester. Hr. Ove Lunge gav sig i Underhandling med Fru Inger om et Parti mellem sin Søn og hendes yngste, siden saa uheldig bekjendte Datter Jomfru Lucie, og alle tre Herrer, Vincents, Ove og Erik Ugerup, gjorde i Forening Fruen Forestillinger om, at det var „nytsommeligt og meget raadeligt“, ifald den nylig til Norge ankomne „Hr. Stens

¹⁾ Gustav I.s Registr., V. 254 og 291.

Søn kunde blive giftet med den anden af hendes to endnu ugifte Døtre, altsaa Jomfru Ingeborg.¹⁾ Hr. Vincents og Fru Inger have selvfølgelig tænkt paa at blive Svoger og Svigermoder til en vordende Konge eller Rigsforstander i Sverige,²⁾ men der var ogsaa en anden Bagtanke, som rørte sig i Vincents's, Oves og Erik Ugerups Sjele. De havde sine Øine fæstede paa Fru Ingers store Gaarde og vidtløftige Gods og beregnede, at det skulde blive til Fordel for dem,

¹⁾ I det mærkelige Dokument, som vi her følge, nemlig en Memorial uden Navn, men tydelig nok forfattet af Erkebisp Olaf, (det er trykt først i Gustav I.s Registr., V. 217 fgg., derpaa i Aarsberetn. fra det danske Geheimearchiv, B. 5, H. 3, og vil ogsaa tilsidst blive optagen i Dipl. Norv.), heder det, at Jomfru *Eline* var bestemt for Dalejunkereren, og hun navngives som hans Brudgjentagne Gange. Nu ser det vistnok høist forunderligt ud, at Erkebispens har kunnet tage fejl af saa fornemme, ham desuden saa vel bekendte Damers Navne, men det maa ikke destomindre være en Feiltagelse, thi *Eline* var, som allerede oplyst, forlængst trolovet med Hr. Nils Lykke, og Jomfru Ingeborg maa altsaa have været den af Søstrene, som var Dalejunkereren bestemt. Tidligere, førend dette Dokument var bragt for Lyset, antog man almindelig Jomfru *Lucie* for Dalejunkerens Kjæreste (saaledes f. Ex. Keyser, D. N. Kirkes Hist. 2. 679), men dette er da urigtigt. Jeg indser vel, at *Elines* Nævnelser i Erkebispens Opsats kunde synes at støtte Allens af mig ovenfor forkastede Mening om Tiden for Nils Lykkes Optræden i Norge og for hans Trolovelse i Hr. Nils Henrikssøns Familie, men dels maa jeg fremdeles holde paa, at Fru Ingers egen, bestemte Erklæring, at „hendes afdøde Herre selv havde givet *Eline* i Hr. Nilsses Værge“, maa have absolut Troværdighed, dels er der dog, selv om denne Oplysning savnedes, allerede i August 1528 et bestemt Spor til, at Hr. Nils Lykke har staaet i nærmere Forhold til Fru Inger (Samll. t. N. F. Sp. o. Hist. 1, 535 fgg.), altsaa paa en Tid, da Fru Inger endnu ikke ganske har opgivet Dalejunkereren, ei at tale om, at Nils Lykke ikke i de faa mellemliggende Maaneder kan antages at have fæstet *Eline*, selv om hun havde været aldeles løst fra en tidligere Forbindelse.

²⁾ „Uden Tvivl for Trøst og Bistand, som Hr. Vincents ventede sig at have af Sverige. Hans Haab er stort etc.“, skriver Erkebispens i sin Memorial.

om en af deres Svigerinder blev giftet ud af Landet og affunden med „ringe løse Pendinge“.

Da nu i Løbet af November Herskaberne kom ind fra Østraat til Throndhjem, lode de strax „Junker Nils“ hente til sig i sit Herberge. Her gik det lystigt til: „de triumpherede og drak alle Nætter med Junker Nils, og Fruerne¹⁾ og Jomfruerne handlede og snakkede med ham om Dagen“, medens Mændene tilligemed Erkebispem, vare optagne med Rigsraadssager. Det var nemlig en Art Herredag samlet i Throndhjem, og Hr. Ove Lunge fungerede, som vi have hørt, som kongelig Commissarius ved denne. Efter nogle Dages Forløb underrettede begge Lungerne Erkebispem om, at Junker Nils begjærede Fru Ingers Datter tilægte, og bade om, at Erkebispem vilde lægge et godt Ord ind for ham hos Moderen. Olaf Ingebrigtssøn svarede, at dette var en Sag, som angik Jomfruens Familie og ikke ham, og Junkeren „var en landflygtig Dreng og til Eventyrs ikke Hr. Stens Søn“, og dertil kunde det jo nok hælde, at heller ikke Kong Gustav virkelig var død, og at en saadan Forbindelse, som det paatænkte Giftermaal, let kunde foraarsage Ufred med Naboriget. Hr. Vincentius, der stedse brugte store Ord, var imidlertid ikke forlegen for Svar og bemærkede, at han havde Fuldmagt fra Kong Frederik til at handle i Norge aldeles, som om denne var personlig tilstede, og han havde givet Junkeren Leide; ogsaa Hr. Ove erklærede, at han var enig med sin Broder. Erkebispem bemærkede da, at han for sin Part hverken havde givet eller vilde give Junkeren Leide, og at han vilde holde sig udenfor den hele Sag.

Imidlertid fandt dog Erkebispem sig et Par Dage efter

¹⁾ „Fruerne“ have vel foruden Fru Inger selv været hendes egen Døtre, Margrete og Anna, Vincents Lunges og Erik Ugerups Hustruer.

beføiet til at holde et Gjestebud, hvortil han indbød Fru Inger og hendes Døtre og Svigersønner, videre Hr. Ove Lunge og dennes Medcommissarius fra Danmark, Morten Skinkel, samt endelig ogsaa Junkeren, „efterdi han var i deres Herberge og de havde hannem udsmykket og bepyntet i gode Maader“. Førind Selskabet gik tilbords, tilkjendegav Brødrene Lunge for Erkebispem, at Alt nu var paa det Rene mellem Junkeren og Jomfruen, og bade Hans Naade om at være Vidne til, at de gave hinanden Hænder. Dette gik da for sig, men af Jomfruens mange Forord kunde man se, at hun kun nødig og efter mange Overtalelser indlod sig paa denne Forlovelse. Den Dag vare de altsaa Erkebispens Gjester, men siden „triumpherede“ de paanyt for sig selv i Throndhjem. Et formeligt Forlovelsesgilde for Dalejunkeren og Jomfruen fandt Sted. Den vordende Herre over Sveriges Rige gav ogsaa den 25 November Erkebispem og Lungerne en skriftlig Forsikring om, at han, naar han kom til Magten, vilde være Kong Frederik og hans Riger en tro og huld Ven, samt give Viken, hvilket Landskab Gustav Vasa i flere Aar havde havt i Besiddelse, tilbage til Norge.¹⁾

Det var dog snart paatide for Junkeren at tage sit Rige i Besiddelse, og til den Ende skiltes han da fra sin Fæstemø og Fru Inger. Saavel disse, som de fornemste Folk i Throndhjem forøvrigt, gave ham rige Gaver ved Afreisen. Fru Inger skjænkede ham 150 Gylden og 100 Mark, som Peder Kantsler i sin Tid havde leveret hende paa Fosen, og prydede hans Hoved med en Fløiels Barret; hans Fæstemø forærede ham Skjorter, Hr. Vincents Lunge en Armring af Guld, Erik Ugerup hundrede Lod Sølv, Olaf Ingebrigtssøn

¹⁾ Dipl. Norv. II. No. 1086. Han beseglede Brevet med et Segl (Natt-och-Dag i Længden) der har Omskriften S. Nils Sture.

en stor forgyldt Halskjæde samt dertil en Skjorte, som Junkerens Fæstemø tidligere havde sømmet til Erkebispens selv, Degnen i Thronhjems Kapitel, Hr. Knud Pederssøn, og en anden Kannik, Hr. Asmund, hver en Guldring o. s. v.¹⁾.

Efterat altsaa Dalejunkereren havde taget Afsked med sin Fæstemø og vordende Svigermoder, begav han sig, sandsynligviis i Slutningen af November 1527, paa Reisen over Fjeldene til Jemteland og Dalarne. Hr. Vincents og Erik Ugerup gjorde ham Følge, ligesaa Peder Grym og naturligviis tillige de Dalkarle, der dels havde ledsaget ham under hans Omflakning, dels senere opsøgt ham i Norge. Fru Inger lod Troppen forstærke med ti Mand og medgav tillige nogle Hager og et Forraad af Krudt, Hr. Vincents tog ti Mand med sig; formodentlig har han, hvis Hovedstation var Bergenhushus, ikke havt flere ved Haanden. Ogsaa Erkebispens ydede nogen Hjelp, som det heder ligeledes ti Karle, skjønt han selv bagefter kun vilde vedgaa, at tre af hans Folk, „hvilke havde Orlov at forsee sig, hvor de lystede“, gik med paa Færden; Peder Swarts og (efter ham) Tegels Fortælling om, at Olaf Ingebrigtssøn sendte trehundrede Mand, er en grov Opdigtelse. Da man var kommen til Jemteland, der var et af Hr. Vincents's egne Len, besluttede denne og Erik Ugerup at slaa sig til Ro der, medens Prætendenten drog ind i

¹⁾ Disse Gaver have tildels vakt Opsigt i Sverige. Peder Swart, der skrev sin Krønike en Menneskealder senere (1561) og aabenbart med Hensyn til Dalejunkerens Historie ikke har skrevet efter Dokumenterne, men efter Traditioner og Folkesnak, omtaler Kjæder, som han gjør til en Gave af Eventyrerens Fæstemø. Han skriver: „Jungfrun skenkte honum en guldkede och satte henne paa hans hals, saa stor, at hon rekte honom nederom hans lænder, hvilket alt, man kan tenkia, skedde i det frögdefulla förhopp, at hon skulle bliva drötning i Sverige“ (P. Swart. Klemmings Udg. p. 106—107). Jeg følger med Hensyn til Gaverne Gustav I's Registratur, V. 216 og 252.

Dalarne. En Jemtlandspræst, Hr. Erik i Offerdal, blev med ham som Raadgiver, og Hr. Vincents, der kunde føre en Pen, medgav Skrivelser til den svenske Almue.¹⁾ Ifald det ikke maatte gaa efter Ønske, skulde Dalejunkerens vende tilbage igjen paa norsk Grund. Hr. Vincents havde i Jemtland Forretninger ogsaa for egen Regning. Landskabet, som i politisk Henseende tilhørte Norge, laa i geistligt under Upsala Stift, hvorhen altsaa Bispetienden skulde betaales.²⁾ Dette kunde nok gaa an, saalænge den catholske Kirke bestod i usvækket Kraft, men maatte medføre store Misligheder, efterat Reformationen var begyndt i Sverige. Vincents Lunge gjorde gjeldende, ikke uden en vis Ret, at der for Tiden ingen lovlig Erkebisp fandtes i Upsala, og satte sig selv i Besiddelse af en Del af Tienden.

De nærmere Omstændigheder ved denne Dalejunkerens nye Optræden i Dalarne ere ikke bekjendte, men det er vist, at Enden blev ynkelig. Thi Kong Gustav var ligesaa lidt dennegang afgaaet ved Døden, som ved de flere andre Leiligheder, ved hvilke hans Modstandere enten selv troede, hvad de saa brændende ønskede, eller mente at finde sin Regning ved at indbilde Lettroende, at den forhadte Fiende var vandret bort, eller laa for Døden.³⁾ Tvertimod traf

¹⁾ Et Brev fra Gustav Vasa til Hr. Mogens Gyldenstjerne paa Akershus, dateret Gefle Fredag før Lætare (20de Marts) 1528, hvilket haves i den svenske Rigsregistratur, men vil blive meddelt i Dipl. Norv., meddeler Oplysninger herom. Det heder her: „Den Tid vi lode gribe Peder Grym, fandtes hos ham nogle spodske og skammelige Breve med hængende Indsegl, digtet og skrevet paa os om Lutteri og anden Ubekvemsord. Og ere samme Breve Dr. Vincentii Skrivers Stiil og Haandskrift, som beviisligt er af andre Breve, han os tilskrevet har, og havde Peder Grym Befaling at lade læse og forkynde samme Breve for vor Almue i Dalarne“.

²⁾ Se om disse Forhold mit Skrift: *Krigen nordensfjelds 1564*, Chra. 1872. S. 8 fgg.

³⁾ Ved Aar 1536 var f. Ex. et Rygte omspredt om, at Gustav var

Gustav just nu Forberedelser til sin Kroningshøitid, der fandt Sted i Upsala 12te Januar 1528. Det kan ikke betvivles, at Kongen, medens Junkeren var i Norge, har gjort Alt for at aabne Dalalmuens Øine for hans frække Bedragerier. Det har vistnok været paa denne Tid, at Gustav har ladet Christina Gyllenstjerna offentlig fralægge sig, at Prætendenten var hendes Søn. Alt i Forening har da gjort Eventyreren umulig, da han nu paany fremstillede sig for Dalkarlene, og han maatte derfor med uforrettet Sag vende tilbage til Vincents Lunge¹ i Jemteland. Allerede den 19de December 1527 har han vistnok igjen befundet sig hos denne, thi af denne Datum har man et Brev fra Vincents til den svenske Konge, hvori Brevskriveren i sin sedvanlige trodsige og hovmodige Tone erklærer, at han fremdeles vil lade det Leide, han har givet Peder Grym og „Junker Nils Stenssøn“, gjelde i otte Dage, for at de kunne faa Tid til at undfly fra det nordenfjeldske Norge, som han havde under sin Befaling. Malmøtraktaten af 1524, hvori Frederik den Første og Gustav gjensidig havde lovet hinanden at udlevere Rømningsmænd, vovede han at erklære Norge uvedkommende under Paaskud af, at det norske Rigsraad ikke havde været med at vedtage den.¹)

Hr. Vincents forblev fremdeles en god Stund i Jemteland og beholdt de svenske Flygtninge hos sig; thi de „otte Dage“ var kun Mundsveir. Det er næsten ubegribeligt, hvorledes en Mand med hans Begavelse, Indsigt og Verdens-

„occisus et per consequens mortuus“. I Tydskland forøgedes Rygtet med det Tillæg, at — Danmarks Rigsmarsk, Hr. Tyge Krabbe (!), var bleven hans Eftermand (Adelsbrevene paa det st. kgl. Bibl.). I 1539 hed det, at Kongen led i den Grad af „grossen Gebrechen des Haupts sammt der Schweren fallenden Seuchen“, at „diejenigen, welchen seine K. W. übel gewollt hat, nicht gross Schaden zu befahren haben mugen“. (Hertug Albrecht af Preussen til Christian III, 21de Nov. 1539; Afskr. i D. Geh.-Archiv.)

¹) Gustav I.s Registr., IV. 444.

erfaring har kunnet opføre sig, som han nu gjorde. Han holdt sig fremdeles, og endnu længe efter denne Tid, overbevist om, at Dalejunkerens var den, han gav sig ud for. Han sendte en af sine Tjenere, Jens Nilssøn, ind i Dalarne med Fuldmagt til her at hverve for hans Regning sexti Mand, helst dygtige Hornbueskytter. Det maa vistnok ogsaa have været Vincents, der stod bag ved Dalejunkerens, da denne den 30te Januar 1528 sendte et Manifest ind i Dalarne, hvori den nu noksom vitterlige Usandhed, at Kong Gustav var død, gjentoges.¹⁾

Kort efter Nytaar har der atter fundet Uroligheder Sted i Dalarne, et nyt Indfald maa være gjort fra Norge af, og Dalejunkerens Tilhængere maa have lidt et Nederlag, hvis Dag og Sted nu ikke kan bestemmes.²⁾ Men man seer, at Junkerens Bande blev splittet ad.

Nogle rømte, vistnok ad Østerdalen, ind i det søndenfjeldske Norge. Der blev fra Sverige i den Anledning skrevet gjentagne Breve til Hr. Mogens Gyldenstjerne, hvem Kong Frederik nylig havde sat til Hovedsmand paa Akershus, med Forestillinger om, at han ikke maatte antage sig den falske Sture eller hans Folk. Men disse Skrivelser vare overflødige. Hr. Mogens var en tapper og duelig Herre og, hvad mere var, en Mand af Karakter, Egenskaber, som han i sin lange og ærefulde Tjeneste i Statens høieste Stillinger noksom har lagt for Dagen. Han havde allerede handlet paa egen Haand. Rømningsmændene, der ved sin Ankomst paa norsk Grund spurgte om Vei til Hamar, sendte en Hans Helsing til Hr. Mogens for at bede om Leide for „Hr. Stens Søn“. Slotsherren paa Akershus, „der ikke kjendte nogen anden Søn af Sten Sture, end den, som tjente Biskopen af

¹⁾ Gustav I.s Registr., V. 228, 231.

²⁾ Sammesteds, V. 51.

Aarhus,¹⁾ vilde gjerne see til at faa den foregivne Sture i sin Magt og talte derfor i Begyndelsen vel med Hans Helsing, men han forstod snart, at Dalejunkerens ikke var med de søndenfjeldske Rømningsmænd, ja at disse end ikke vidste, hvor han var. Derimod gjenkjendte Hr. Mogens's Folk mellem Flygtningerne et Par Karle, hvem de i sin Tid havde seet i Hr. Nils Henrikssøns Tjeneste; det var altsaa nogle af dem, som Fru Inger havde sendt i Veien. Disse og overhoved dem af Banden, han fik fat paa, lod Hr. Mogens „straffe med store Hug“ og tog fra dem, hvad de førte med sig. Han indberettede derhos, hvad han havde foretaget, til sin Konge og skrev et Brev til Erkebispem med Raad til denne om at vogte sig for at inlade sig med Dalejunkerens og hans Folk.²⁾

Den større Del af Landstrygerne søgte imidlertid ogsaa dennegang, som venteligt, til det Thronhjemske. Omtrent hundrede Mand synes allerede i Jemteland at have givet sig i Hr. Vincents's Tjeneste. Han sendte dem i Kvarter til sin Svigermoder. Selv havde han ogsaa nu faaet nok af Jemteland, hvor han nu vistnok ikke engang var sikker for personlig at blive hjemsogt fra Dalarne. Thi hid begav Kong Gustav sig i Februar, holdt Thing i Tuna og fik dette Daleoprør, der dog ikke blev det sidste i hans Regjering, endelig bilagt. Da Hr. Vincents, ledsaget af sin Dalejunker, kom til Thronhjem, sendte Erkebispem (som han selv siden forsikrede) Guardianen i Graabrødreklostret samt nogle Raadmænd og Borgere hen til ham for at bede ham om at holde

1) Christina Gyllenstjerna, der selv nedstammede fra de danske Gyldenstjerner, har vistnok sendt denne Søn (Svante Sture, der blev gjort til Greve, men siden myrdet af Erik XIV) til Biskop Ove Bilde i Aarhus, fordi denne af alle høitagede Prælat var hendes Slægtning; hans Moder var nemlig en Gyldenstjerne.

2) Gustav I.s Registr., V. 247 fgg.

Dalejunkereren og de øvrige Fredløse tilstede, da Kong Gustav nu gjentagne Gange havde forlangt dette. Men Vincents svarede, at den, som var ræd, kunde løbe til Skoven, han var ikke den svenske Konges Tjener og vilde ikke lade nogen gribe for ham; forlangte derimod Kong Frederik Junker Nils udleveret, da skulde han ikke vægre sig. Dermed drog han efter en eneste Dags Ophold i Staden afsted til Fosen til Fru Inger — her var han den 9de Marts — og derfra hjem til Bergen. De hvervede Dalkarle tog han med; thi han havde just Brug for Krigsfolk til en privat Feide, hvori han var geraadet med en Collega i Norges Rigsraad, Johan Krukov. Underveis sendte han en Foged med 40 Svensker afsted til Sogn for at overraske denne sin Uven. Til sin store Lykke undkom Johan og reddede derved sit Liv, men hans Gaard og Gods (det bekjendte Kroken i Hafslo Præstegjeld) faldt i hans Fienders Hænder, og hans Hustru og Børn maatte „gaa i Bygden og tigge Brød.“¹⁾

En af Oprørets Hovedmænd, Peder Grym, var imidlertid uheldig og faldt i Gustavs Hænder. Han førtes til Stockholm, underkastedes der et Forhør²⁾ og blev henrettet.

Daleoprøret selv var altsaa nu forbi, men dets elendige Helt „Nils Sture“, eller, som man nu begyndte at kalde ham, Jøns Hanssøn, fristede fremdeles sin Skjebne i Norge. Vincents Lunge havde fra Fosen skrevet et af sine sædvanlige Breve til Kong Gustav, hvori han fremdeles paastod, at Junkeren var ægte, mindede om hans foregivne Faders store Fortjenester af Sveriges Rige, til hvis Forsvar han havde ofret Livet, lod Gustav høre, at Junkeren var hans eget

1) Gustav I.s Registr., V. 219. Det Hele er dog fremstillet af Hr. Vincents's Uven.

2) Sammesteds, V. 251.

Søskendebarn,¹⁾ foreholdt ham, „at den ypperste Dyd i den kongelige og fyrstelige Stand er Naade og Mildhed“, samt endelig meldte ham, at Junkeren skulde blive sendt til Kong Frederik og derfra videre til Tydskland.² Halvanden Maaned senere (24de April) skrev Vincents fra Bergenhus til Erkebiskopen i Thronhjelm, at han nu vil sende Junkeren til Skotland med Fru Ingers Skibe; han er fremdeles fuldt overbeviist om, at han er ægte, men tilføier dog, at hans Broder Ove er gaaet over til den Mening, at han kun er en Stald-dreng.³ Ogsaa i sine Breve til Kong Frederik fastholdt Vincents fremdeles sin Tro om Junkeren; i det sidste af disse, der er dateret 7de Mai, melder han, at han nu sender Manden afsted til Hr. Tyge Krabbe paa Helsingborg.⁴⁾

Virkelig sendtes nu Dalejunkeren afsted fra Bergenhus, hvor han havde levet i nogle Maaneder i Slotsherrens og hans Families, og tildels ogsaa, som vi skulle se, i Fru Ingers Selskab. Men den Maade, hvorpaa han blev sendt bort, var i høieste Grad characteristisk. Hr. Vincents vovede ikke andet end at sende ham som en Fange, der skulde transporteres til Danmark, men han indrettede Alt saaledes, at Junkeren skulde kunne rømme underveis. Skibet var, som det synes, et privat Handelsfartøi, og kun tre Mand medgaves som Vagt over Junkeren, medens denne fik to Mand med til sin personlige Tjeneste. Det blev altsaa tre mod tre, og Kong Frederiks Klagemaal over Hr. Vincents kan derfor ikke kaldes ubeføiet, naar det deri heder: „Og kan hver Mand vel besinde, om tre Karle kunde føre andre

1) Det vilde ogsaa Dalejunkeren have været, om han havde været den rette, thi Christina Gyllenstjerna var en Halvsøster af Gustav Vasas Moder.

2) Gustav I.s Registr., V. 245.

3) Sammesteds, V. 262.

4) Sammesteds, V. 264—67.

tre Karle fængslig længere, end de selv vilde“(!). Selve det af Hr. Vincents medgivne Vagtmandskab har vel heller ikke været altfor nidkjært, og Udfaldet blev da ganske rigtigt, at Junkeren smuttede bort. Da man naaede Marstrand, gik han ombord paa et Skib fra Rostock, ført af en der hjemme-hørende Borger, Herman Engelmann, og fulgte med denne til hans Hjemsted.¹⁾

Det skal have været Eventyrerens Plan fra Tydskland af at drage til Nederlandene for at slaa sig til Christiern den Andens Tilhængere.²⁾ Øvrigheden i den meklenburgske Søstad lod ham imidlertid arrestere, dog saaledes, at hans Fængsel blev et standsmæssigt, et Slags ridderligt Indlager.³⁾ Han vedblev nemlig fremdeles sin Paastand om at tilhøre Stureslægten og talte om, at hans Moder og Broder nok skulde besøge ham i Rostock og bevise, hvem han var. Saa snart man i Norden fik vide, hvor der var blevet af Junkeren, satte begge Kongerne sig i Bevægelse for at faa ham straffet. Frederik den Første sendte to Sekretærer, blandt dem Morten Skinkel, som personlig kjendte Dalejunkeren fra Samværet i Throndhjem, til Rostock for at faa ham undergivet et „skarpe- ligt“ (pinligt) Forhør, men dette blev ikke tilstedet af Øvrigheden. Gustav Vasa begjærede ham gjentagne Gange ud- leveret og formaaede ogsaa Christina Gyllenstjerna til at skrive til Stadens Raad med samme Begjæring. Gustavs tyske Sekretær, Wulf Gyler, sendtes afsted, ligesaa endelig

1) Gustav I.s Registr., V. 212, cfr. E. J. Tegel, Gustav I.s Historie, 1, 197.

2) Dette anføres allerede af Messenius, (Scandia, V. 40: „Rostochium proficiscitur, ut extorris se Christierni conjungeret sectatoribus“), og bestyrkes af en Skrivelse til Christiern II. i Gustav I.s Registr., V. 290.

3) Sammesteds, V. 181: „Generosus habetur et honorifice contrectatur“. Fru Inger glædede sig over, at han „ligger til Rostock i et ærligt Fængsel baade med Mad og Øl, som en Riddersmands Mand bør at gjøre, og gaar løs i et Huus“ o. s. v. (Sammesteds, V. 281).

Kongens Svoger, den tydske Greve Johan af Hoya. Endelig blev han efter dennes Forestillinger henrettet i Rostock, som det synes noget efter Mikkelsdag, i ethvert Fald førend Midten af November 1528. En svensk Forfatter, der vistnok er samtidig, men som ikke desto mindre i sin Omtale af Dalejunkerens har gjort sig skyldig i meget grove Feil og derfor ei er fuldt paalidelig (Peder Swart), fortæller, at Junkeren ikke mistede Livet formedelst sit falske Foregivende om sin Herkomst, men derimod som overbeviist om Tyveri hos sin fordums Huusbond Knut Andersson, hvilket Tyveri anmeldtes og beviistes i Rostock. Men i ethvert Fald, saameget er vist, at denne Nordens Arthur Orton eller Pseudo-Tichborne i det sextende Aarhundrede fandt sin Død paa Retterstedet i Rostock 1528.¹⁾

Et synderligt Indtryk gjør det at høre om de varme Følelser, som Fru Inger Ottedatter ogsaa i Dalejunkerens Ulykke vedblev at nære for sin engang paatænkte Svingersøn. Vel høre vi, efterat Skjelmen var vendt tilbage fra sit mislykkede Sverigestog, ikke mere om hans Forlovelse, men Prætendenten var ligefuldt Gjenstand for hendes ømme Deltagelse og Omsorg. Den 17de April 1528 skriver hun fra Fosen til Erkebispem om hans Uskyldighed; han tykkes hende „fast (o: altfor) enfoldig til at bedrage nogen“, og hun sammenligner ham med Kong Gustav selv, „der nu ikke havde været Konge i Sverige, om Kong Christiern havde faaet fat paa ham“. Hendes Glæde var stor, da hun hørte, at hendes Junker behandledes som Adelsmand i Rostock. Tilsidst forblindede hendes Følelser hende paa en Maade, som synes

¹⁾ Gustav I:s Registr., V. 290. Hans Dødsaar angives feilagtig hos de fleste Forfattere, ligefra Peder Swart, som (S. 111) har 1529, til Fryxell, som, ubegribeligt nok, har 1530. (Berättelser 3, 107, Suppl.).

os uforklarlig og kun lidet stemmende med den Fru Inger almindeligviis tillagte Klogskab. Da det nemlig i Sverige var oplyst, at den falske Stures egentlige Navn var Jøns Hanssøn, satte Fru Inger sig i Hovedet, at Peder Kantslers forrige Tjener, som tilfældigviis ogsaa bar det dagligdags Navn Jøns Hanssøn, (den samme, der, som ovenfor omtalt, var hos sin Herre, dengang denne blev greben af Erkebispens Folk paa Fosen), var den Skyldige, uagtet denne aldrig havde gjort Mine af at ville være mere, end han var. Hun lod den stakkels Tjener, der var forbleven i Norge efter Peder Kantslers Udleverelse og gaaet i Erkebispens Tjeneste, kalde for sig i Bergen, hvor han tjente Erkebispens derværende Foged, og spurgte ham: „kjender Du Hr. Stens Søn“? „Javel“, svarede Jøns. „Har Du seet denne her, som er hos mig“? spurgte Fruen videre. „Ja“, svarede igjen Jøns, „jeg saa ham just nu her paa Marken, hvor han slog Bold, men ikke er han den, jeg saa i Sverige“. Da blev Fruen vred og sagde: „Tror din Skalk da ikke, at Sorg og Bedrøvelse og det at ligge ude i Marken kan snart forvende et Menneskes Ansigt“? Hun lod derpaa hente til sig Jon Theiste, Erkebispens Foged, og sagde: „Den Jøns Hanssøn, som er i din Tjeneste, ham er det, Kong Gustav skriver om, og som han siger, har gjort Oprør i Dalarne“. Jon Theiste svarede: „Kjære Frue, det er umuligt, han har nu været min Herres, Erkebispens, Kjelderdreng, ligesiden Peder Kantsler drog af Landet“. Fruen svor paa, at hun vilde have fat i ham, men Jon Theiste svarede, at han vilde sende ham til Throndhjem igjen. Imidlertid rømte Kjeldersvenden fra Norge til Hamburg og kom først igjen, efterat han havde erfaret Dalejunkerens Henrettelse i Rostock, men maatte i Throndhjem ligge tilsens af en Sygdom, han havde paadraget sig paa sin Reise over Dovre. Den 25de April 1529 blev han forhørt i

Throndhjem af Lagmanden i flere Vidners Nærværelse. Foruden hvad vi allerede have anført, forklarede han, at Grunden til hans Flugt kun var Ængstelse for Fru Inger; thi han havde hørt, at hun vilde have ladet ham gribe og sende til Rostock, at han kunde overgives til Raadet som den virkelig Skyldige, og at hun da haabede, man vilde sende hende tilbage igjen „det uskyldige, menløse Blod, som de der havde, og som sagesløs var“. Selv vedgaar ogsaa Fru Inger i et Brev til Erkebispem sin Hensigt at ville lade Kjelderdrengen lide i Junkerens Sted.¹⁾

VI.

Norge havde just ikke høstet megen Ære af den taktløse Maade, hvorpaa dets fornemste og høiest stillede Personer nu gjentagne Gange havde antaget sig politiske Flygtninge og Forbrydere fra Naboriget. I et Brev til Vincents Lunge kunde Gustav Vasa ikke uden Føie erklære, at „*Noriges rike är vordit ett röffvare näste*“. Vi maa her ogsaa mindes en eiendommelig Ytring, som Norges egen Konge, Frederik den Første, nogle faa Aar senere lod falde om dette sit Rige, og som høist sandsynlig maa sættes i Forbindelse med det Vanrygte, hvori Landet var kommet siden Peder Kantslers, Mester Knuts og Dalejunkerens Tid. Det var i 1531, dengang da han fik høre, at Brodersønnen Christiern den Anden havde gjort Landgang i Norge. I sin Glæde over, at Angrebet ikke var gjort imod Danmark, skal han efter en samtidig Forfatters, Svaningius's, Beretning have udbrudt: „Da har det jo ingen Fare, siden han har vendt sig til dette Land, som man jo i daglig Tale kalder et Tilflugtssted for

¹⁾ Gustav I.s Registr., V. 249 fgg., 280 fgg., og Samll. t. N. F. Sp. o. Hist., 1, 546.

alle fortvivlede Mennesker“ (*quae vulgari sermone appellata est desperatorum hominum asylum*).¹⁾ Netop det samme Udtryk om Norge, og ligesaa i Anledning af Christiern den Andens Optræden i 1531, vil man finde i den Skibyske Krønike,²⁾ dog uden at det her lægges Kong Frederik i Munden. Nu er det vel muligt, at Svaning har kjendt og udskrevet dette sidste Skrift, og at altsaa de to Vidnesbyrd om den Ringeagt, Norge da var Gjenstand for, i Virkeligheden kun ere eet. Men vi kunne endnu anføre et tredie Sted og det endog fra det følgende Aarhundrede, der synes at tyde paa, at der havde dannet sig et formeligt Ordsprog om, at Norge var Stedet for alle andensteds umulige Mennesker. Idet nemlig Biskop Anders Arrebo fra Throndhjem i 1618 skriver til Kongens Kantsler i Danmark, Christian Friis til Kragerup, og omtaler sit Stifts fordærvede Præsteskab, bemærker han, at det for det meste bestaar af uvidende og usædelige Personer, som have søgt et Fristed her i Landet, der er „*juxta adagium, nebulonum receptaculum*“.³⁾ Man mærke: *juxta adagium*.

I meget lange Tider havde det svage og fattige Norge været overseet og ringeagtet som Stat, og det ikke alene af Aristokratiet i de to Frænderiger, men ogsaa af sine egne, næsten altid udenfor Landets Grændser levende Konger. Christiern den Anden, som kjendte Norge bedre, end de fleste Konger efter 1380 have kjendt det, og som aldeles ikke manglede Interesse for dets Opkomst, havde i sin Regjering øiensynlig bestræbt sig for at indskrænke dets politiske Selvstændighed. De eiendommelige Forhold, under hvilke hans Eftermand, Frederik den Første, besteg Thronen, havde

¹⁾ Svaningii Christiernus II., p. 470.

²⁾ Monumenta Hist. Dan., udg. af Rørdam, I. 81.

³⁾ Ny kirkehistoriske Samlinger, udg. af H. F. Rørdam og T. S. Rørdam, III. 644.

fremkaldt en Reaction. Norge havde paany faaet særskilt Haandfæstning, fuld af skjønne Løfter om Opretholdelse af alle dets „Friheder“. Men hvor liden Betydning denne i Virkeligheden fik, er nøksom bekjendt. Landet savnede indfødte Ledere, som i Byrd, Duelighed, Kundskaber, Erfaring og Formue kunde maale sig med de danske Rigsraader. Det var saa at sige uden nogen virkelig Regjering, det kunde ikke forsvare sig selv, ikke yde sin Konge nogen klækkelig Indtægt. Paa den anden Side viste det sig nu, at det styreløse Norge kunde berede Kongen og hans Hovedrige Danmark Forlegenheder og Ubehageligheder, der vare alvorlige nok. Naturlig maatte derfor den Tanke opstaa hos Kongehus og Rigsraad, at der maatte skee en Forandring med Norge, at det bestemt og udtrykkelig burde gjøres til Lydrige. Inden meget faa Aars Forløb var dette en fuldbragt Kjendsgjerning. Hvad der skede i 1536, var nu vel nærmest en Følge af Begivenhederne i Norge 1531—1532 og af den Ende, som Grevefeiden tog, men Hændelserne i 1526—1528 maa heller ikke tabes af Sigte. Ogsaa de have uden al Tvivl bidraget til yderligere at formindske Agtelsen for Norges hensygnende Rigsraad og til at vise Nødvendigheden af en ny Tingenes Orden i Norge.

Men den, som først fik undgjælde, var Vincents Lunge. Han havde spillet en Hovedrolle ved Frederik den Førstes Thronbestigelse og havde til Løn derfor i nogen Tid været den mægtigste Mand i Landet. Navnlig havde han været almægtig nordenfjelds og der ret forstaaet at benytte Omstændighederne til sin egen Svigermoders og sin rige Families Fordel. Svogeren Erik Ugerup og flere andre Personer havde han, ganske paa egen Haand, uden at spørge Kongen om Lov, optaget i Rigsraadet.¹⁾ Giskegodset havde han ladet

¹⁾ Gustav I.s Registr., V. 215.

Svigermoderen bemægtige sig uden Skin af Ret lige for de retmæssige Arvingers Øine. Ogsaa ved en anden Leilighed havde han søgt at trænge Svigermoderen ind som Arving. Der gaves foruden denne endnu en anden Fru Inger i det nordenfjeldske Norge, nemlig den barnløse Inger Erlandsdatter, den sidste Spire af den engang mægtige Losne-Æt, anden Gang Enke efter den i 1497 myrdede Rigsraad Arald Kane. Hun havde ogsaa (tilligemed sin Søster Sigrid) deeltaget i Arven af Junker Hans Sigurdssøns umaadelige Besiddelser. Hun var nu en meget gammel Kvinde. Hendes nærmeste Arving var Søsterens Dattersøn Otto Holgerssøn Rosenkrands, dansk Rigsraad og forlenet med Tørring i Sønderjylland.¹⁾ I 1522 havde den gamle Fru Inger Erlandsdatter skrevet til denne sin Slægtning og indbudt ham til sig i Bergen for allerede i levende Live at overgive ham alt sit Gods, saavel faste Eiendomme som Penge og Løsøre. Han kom ogsaa det følgende Aar, men Fruen havde nu skiftet Sind, og Arvingen maatte skuffet reise hjem, ikke lidet ærgerlig over sin kostbare og mislykkede Reise.²⁾ To Aar senere (1525) havde denne Otto Rosenkrands med sin tyske Hustru gjort en Reise i Tydskland, paa hvilken de

¹⁾ Fru Sigrid Erlandsdatters Mand havde været den lidet bekendte, men i sin Tid meget rige svenske Adelsmand Bo Fleming, der ved hende indgiftedes i Norge, blev Rigsraad her og fik store Eiendomme, blandt andre Nesøen i Asker og selve Losne Gaard i Sogn. Dette Ægtepars Datter Margrete Fleming ægtede den danske Adelsmand Holger Erikssøn Rosenkrands, ved hvem hun blev Moder til Otto Holgerssøn. (Holger Erikssøns anden Hustru var den af sin sørgelige Skjebne i Grevefeidens Dage noksom bekendte Fru Anne Menstorp, Hofmesterinde ved det danske Hof i tre Kongers Tid og Moder til Hr. Holger Holgerssøn Rosenkrands, der faldt i Skipper Clemens's Bondekrig).

²⁾ Herom haves Oplysning i et utrykt Brev fra Otto Holgerssøn Rosenkrands til Kong Christiern II., hvilket i sin Tid vil blive trykt i Dipl. Norv.

begge to døde i Lybek. De efterlode Børn, deriblandt den senere i Norges Historie (fornemmelig under Syvaarskrigen) velbekjendte Hr. Erik Ottessøn Rosenkrands. Hr. Vincents Lunge troede ikke destomindre her at kunne have Udsigt som Arvejæger paa sin Svigermoders Vægne; thi Inger Otteddatter var et Næstsødskendebarn af Inger Erlandsdatter. Han udfandt nu, at Næstsødskendebarn var nærmere Slægtskabsgrad („tredie Led“), end Søsters Datters Sønnebørn („fjerde Led“), som var de unge Rosenkrandsers Forhold til den gamle Fru Inger, og for denne aabenbart ubegrundede Betragtning fandt han en Hjemmel i „Keiserloven“ eller den romerske Ret, der ved den Tid virkelig holdt paa at vinde Indgang som Retskilde i Norden. Nu var vistnok den svenske Rigshovmester Hr. Thure Jønsson og Jomfru Karine paa Grefsheim (Hr. Knut Alfssøns Søster) ligeledes den gamle Fru Ingers Næstsødskendebørn,¹⁾ og efter Norges Lov kunde det see ud, som om Hr. Thure „for Skjoldsidens Skyld“ skulde gaa foran, men ogsaa her meente Hr. Vincents at kunne tage Tilflugt til den romerske Ret. Han lod det nu ikke mangle paa Opmærksomhed mod den gamle Frue for at faa hende til at forbigaa de Rosenkrandsiske Børn. Han var den første, som lod hende Otto Rosenkrands's Død melde, idet han, som han selv siger: „med mange gode Ord trøstede hende og tilbød sig at forsvare hende efter hans Død og gjøre hende god Skjel i alle Maader, om hun vilde sætte nogen Love til ham“. Da den gamle Enke tog sig denne Tidende meget nær og græd og bad Gud bedre sig, sendte Vincents sin Hustru, Fru Margrete, til hende og skrev strax efter sin Svigermoder til, for at ogsaa denne kunde indfinde sig i Bergen og hjælpe til at behandle Inger

¹⁾ Om dette Slægtsforhold henviser vi forøvrigt til Norsk Tidsskrift for Videnskab og Literatur, udg. af Chr. Lange, 4, S. 74.

Erlandsdatter.¹⁾ Rimeligviis er denne nu død kort efter; i ethvert Tilfælde var hun død i Februar 1527, da Vincents Lunge udbad sig Erkebispens Bistand med Hensyn til Arven efter hende.²⁾ Herom var nu ivrig Strid, Hr. Vincents og Fru Inger Ottesdatter synes, som de nærmestboende, at have sat sig i Besiddelse af det Hele, medens Otto Rosenkrands's Halvbroder, Hr. Holger i Danmark, i Forening med Hr. Henrik Krummedike stode paa de retmæssige Arvingers, de Rosenkrandsiske Børns, Bedste og hos Kongen klagede over Hr. Vincents's Overgreb, og endelig Hr. Thure Jønsson fra Sverige ligeledes udstrakte sine Hænder efter Byttet. Vi have her en af de ikke ganske sjeldne Arvetvister fra hiin Tid, i hvilken Adelsfamilier fra alle tre Riger vare indviklede, et interessant Vidnesbyrd om, hvorledes disses Aristokrati i Unionstiden var sammenknyttet ved idelige Svogerskaber.

Ogsaa i det søndenfjeldske Norge havde Hr. Vincents udstrakt sin Haand efter et betydeligt Jordegods, og denne gang ikke i Strid med Undersaatter alene, men med Kronen selv. Det var den betydelige Sædegaard Moland eller Morland paa Oroust, som endnu eies af Hr. Vincents's Ætlinger paa Spindesiden, den siden Baahuslens Afstaaelse svenske Familie Bildt. Denne Gaard med tilhørende Strøgods havde tilhørt Ridderen Hr. Knut Knutssøn Baat (af en fra Sverige til Norge indvandret, med Familien Tre Roser beslægtet Æt), men var, da Hr. Knut i 1519 endte paa Skafottet som Offer for Christiern den Andens Tyranni, bleven erklæret forbrudt til Kronen.³⁾ Frederik den Første havde forlenet først Gerlof

¹⁾ Vincents Lunge til Fru Inger, Bergenhus 5te Novbr. 1525, Dipl. Norv., VIII. 536—38.

²⁾ Dipl. Norv., VIII. 564. Hun levede endnu i Slutningen af Marts 1526, da Vincents Lunge atter sees at have handlet med hende. Dipl. Norv., VII. 665).

³⁾ Allen (De tre nord. Rigers Hist., III. 1, 26—35) forsøger, om just

Stensson, dernæst Oslo's Biskop Hans Reff med Molands Gods, men Vincents Lunge, der var fjernt beslægtet (Faders Moders Søsterdattersøn¹) med Hr. Knut Knutsson, der ikke synes at have havt Børn, brød sig ikke om nogen af disse Forleningsbreve og satte sig udendvidere selv i Besiddelse af det Hele.²)

Vincents Lunge havde, ligesiden han blev indgiftet i Norge, paa alle Maader søgt at spille den for sit nye Fædrelands Ære og Selvstændighed nidkjære Nordmand. Ingen Indfødt kunde tale i stærkere Ord om danske Overgreb og Anmasselser end han, og fornemmelig var det Erkebispnen, hvem han i de første Aar efter Bosættelsen i Norge lagde an paa at vinde for sig og inddrage i sine Interesser ved at anslaa den Art Toner og ved idelige og gjentagne Smigrerier og Venskabsforsikringer. Vi skulle anføre nogle Prøver af hans Breve til Olaf Ingebrigtsson. I 1525: „Jeg haver forhvervet mig mange Uvenner for Norges Krones Bedstes Skyld. Det skal Gud vide, jeg gjorde mit Bedste som en tro Mand; mine egne Venner haver jeg fast derover fortørnet. Ville nu mine svorne Brødre undfalde mig, haver jeg ganske ilde ude været, det blev mig haardt nok sagt og advaret i Danmark. Min Trøst og Haab skal mest til Eders Naade være, idet jeg Norges Riges bedste Nytt og Gavn fordrer og forfølger. Vi ere ganske ringe agtet i Danmark. Somme ville tage Norge med to Kraveler, somme tre hundrede stærke, en Part selv tredie og saa frem“. I 1526: „*Vale iterum, eximium Norvegiae decus, pro animi sententia Tithoneos in annos, in quos semper honos nomenque*

ikke at forsvare Christierns Handlemaade, saa dog at formilde Dommen derover.

1) Norske Samll. 8vo., II. S. 3.

2) Gustav I.s Registr., V. 214.

tuum laudesque manebunt“! Samme Aar: „Jeg haver udkaaret Eders Naade for min bedste og trofasteste Herre Ven her i Norge; vilde jeg nødig, Nogen skulde være betroet til os Noget imellem at føre.“¹⁾

I Juni 1527 var Hr. Vincents meget forbitret paa Kongen og de Danske. For et Par Aar siden havde han nemlig, tvertimod Kongens udtrykkelige Befaling, paa egen Haand indsat Hr. Olaf Galle til Befalingsmand paa Akershus, men i 1527 indfandt sig efter Frederik den Førstes Foranstaltning fire danske Mænd i Oslo, nemlig Hr. Mogens Lorentssøn Løvenbalk,²⁾ Hr. Mogens Gyldenstjerne, Eske Bille og Tile Giseler,³⁾ hver med sit Krigsskib. De berøvede Hr. Olaf Galle Slottet, hvilket derpaa af Kongen overdroges som Regnskabslen til Hr. Mogens Gyldenstjerne, en Fremgangsmaade, som ligefrem stred imod Kongens norske Haandfæstning. Da nu Vincents Lunge havde hørt Rygter om, at Olaf Galles Skjebne ogsaa var ham tiltænkt, og at man tænkte paa at afsætte Erkebispens og indsætte den danske Exbiskop Jørgen Skotborg i hans Sted, erklærede han i et Brev til Olaf Ingebrigtssøn, at han vilde forsvare sig med Vaabenmagt, om Nogen vovede at forsøge paa at skille ham selv af med Bergenhus Slot.⁴⁾

Om denne Frygt har været grundet, kunne vi ikke afgjøre, men i ethvert Fald var Olaf Galles Skjebne et mærkeligt Tegn til, at Kong Frederik, der hidtil for Norges Vedkommende kun havde været lidet mere end en Skyggekonige,

¹⁾ Dipl. Norv., VII. 617, 666, 673.

²⁾ Om denne Mand (hvis Families Historie nylig er bleven romantisk behandlet af H. F. Ewald i hans Bog „Den skotske Kvinde paa Tjele“) se Allens Aktstykker, I. S. 368.

³⁾ Spillede siden en Rolle i Norge under Fiendtlighederne mod Christiern II. i 1532.

⁴⁾ Dipl. Norv., VII. 687.

meente Tiden at være kommen til virkelig at gribe Magten. Kongen, som endnu ikke havde besøgt sit nordlige Rige, agtede nu ogsaa at drage herop for at lade sig krone, en Plan han forøvrigt længe havde næret.¹⁾ For at aftale det Fornødne i denne Anledning var det, at Hr. Ove Lunge og Morten Skinkel, som vi tidligere have omtalt, sendtes til Norge 1527 og pleiede Underhandlinger i Throndhjem med Hr. Vincents og Erkebispnen. Ingen af disse havde dog stor Lyst til denne Kroning. De ønskede ikke, at Frederik skulde komme til Norge, fordi de vidste, at der ved den Leilighed vilde blive rørt op i mange for dem ubehagelige Forhold. Erkebispnen var derhos uidentvilt allerede nu forbitret paa Kongen, fordi denne begunstigede Lutheranerne. Man lod derfor Hr. Ove Lunge reise til Danmark igjen med Undskyldninger og Opsættelsesforslag. Men Frederik vilde ikke høre paa disse, og Kroningshøitidelighederne bestemtes af ham til at foregaa ved Midtsommerstid 1528. Oslo skulde være Stedet, og de sædvanlige Skatter udskreves i den Anledning.²⁾

Men nu indtraf Dalejunkerens Besøg i Norge, og Vincents Lunge og tildels Erkebispnen, allerede stærkt compromitterede ved sit Forhold til Peder Kantsler og Mester Knut, vare, som vi have hørt, ukloge nok til at indlade sig med den falske Sture. Klager over dem i Mængde indløb da fra Sverige, og Frederik den Første maatte love Kong Gustav

1) Allerede i Slutningen af 1525 var Kroningen berammet til det følgende Aar. Frederik havde først villet lade sig krone i Konghelle, Norges yderste Grændsestad, vistnok fordi de urolige Tider ikke tillod ham en saa lang Reise. Erkebispnen foreslog Throndhjem til Kroningssted. Norge manglede egne Regalier, hvorfor Krone, Scepter og Guldæble skulde sendes herop fra Danmark. (Dipl. Norv., VII. 653).

2) Herom en Række Breve i Dipl. Norv., VII. 693 ff.

at mødes med ham ved Rigsgrændsen efter sin Kroning, enten paa norsk Grund paa Baahuus Slot ved Konghelle eller paa svensk i Lødøse.¹⁾ Her skulde nu Vincents og Erkebisen møde, og det siger sig selv, at der her ikke forestod dem noget Behageligt. Vincents besluttede at undgaa eller ialfald forhale Uveiret ved at forpurre Kroningen. Da han i April 1528 havde modtaget en streng Befaling om at møde til Kroningen og Grændsecongressen, svarede han (24de April), at der ikke kunde blive Noget af det Hele, fordi man i Norge, i Henhold til de for Ove Lunge fremsatte Undskyldninger, ikke havde beredt sig paa nogen Kroning, fordi man ikke uden Leide kunde møde „Kong Gustav og andre vorø og Rigens Uvenner“, samt endelig fordi Erkebisen, selvskreven til at forrette Kroningen, var reist til Finmarkens yderste Grændser i Visitats og ikke kunde komme tidsnok tilbage.¹⁾

Paa den Maade blev virkelig Kroningen afværget ogsaa dennegang, men Kong Gustavs Klager over Vincents Lunge vare derved ikke bragte til Taushed. Da Secretæren Wolf Gyler indfandt sig i Juni Maaned 1528 paa Segeberg i Holsten, hvor Frederik da opholdt sig, fik han af denne Løfte om, at han henimod Midten af August samme Aar (ved Laurentii Tider) skulde mødes med Kong Gustav ved den svensk-norske Grændse. Da det kom til Stykket, mødte Kong Frederik vel ikke personlig, og Mødet blev ogsaa udsat nogle Dage af Hensyn til det store Marked i Nylødøse, der besøgtes af Folk fra alle tre nordiske Riger i Mængde og meentes at volde Uleiligheder for en politisk Sammen-

¹⁾ Gustav I.s Registr., V. 241. (Brev af 3die Marts fra Frederik I., hvori han lover at være ved Baahuus, som Svar paa Gustavs Brev af 17de Januar.)

²⁾ Sammesteds, V. 262—66.

komst, men den dansk-norske Konge sendte dog sine Fuldmægtige afsted, nemlig Bispen i Vendsyssel, Styge Krumpen, og Ridderne Anders Bilde, Holger Ulfstand, Hans Krafse og Truid Ulfstand, der den 14de August mødtes med Kong Gustav i Lødøse Kloster. Ved de Forhandlinger, som her fandt Sted angaaende Gotland og Viken, samt om gjensidig Hjelp imod den fælles Fiende Kong Christiern den Anden, om han maatte forsøge at gjenvinde sine Lande, er her ikke Stedet til at dvæle, men med Hensyn til Hr. Vincents Lunges, Fru Inger Ottessedatters og den norske Erkebispens Forhold til Daleoprøret lod Kong Frederik sine Udsendinge svare, at han til næste Aar bestemt vilde komme til Norge og lade sig krone, da skulde disse Personers Færd undersøges og paadømmes. Med denne Udsættelse var den svenske Konge imidlertid ikke tilfreds, han vilde have bestemt Tilsagn om, at hans norske Uvenner skulde blive straffede, og lod sig af de danske Fuldmægtige give Løfte om, at saa skulde skee. Derimod tilgav Kong Gustav paa de Danskes Forbøn Hr. Ove Lunge de Fornærmelser, hvori ogsaa denne havde gjort sig skyldig ved sin Deeltagelse i Broderens Stemplinger, og udstedte strax et Leidebrev for Hr. Vincents, om han i Anledning af sin Sag vilde drage gennem Sverige ned til Danmark.¹⁾ Iøvrigt berammedes et nyt Møde mellem Kongerne af Danmarks og Sveriges Rigsraad til næste Vaar.

Traktaten i Lødøse, vigtig især formedelst det vedtagne Forsvarsforbund mod Christiern, stadfæstedes af Frederik den Første i Flensborg den 13de Oktober 1528, og fire Dage senere meldte Kongen ogsaa til Sverige, at han nu havde afskediget Vincents Lunge som Befalingsmand paa Bergenhus, saaledes at han til førstkommende Paaske skulde overlevere

¹⁾ Gustav I.s Registr., V. 128, 142, 267, 273 o. fl. St.

Slotsloven til den, hvem Kongen til den Tid maatte have udnævnt til hans Eftermand. Derhos skulde Hr. Vincents ved næste Konge- og Herremøde personlig indfinde sig for at gjøre Kong Gustav sin Undskyldning, hvilket ogsaa skulde paalægges Fru Inger og Erkebispem.¹⁾ Udentvivel har Hr. Vincents, der, som vi skulle høre, i Vinteren 1528—1529 besøgte Danmark, været tilstede hos Kongen i Flensborg, da dette Brev afgik.

Saaledes kunde det synes, som om Vincents Lunge, hvis hovmodige og egenmægtige Færd saavel mod sin egen Konge som mod Naborigets havde antaget en saadan Udstrækning, at man fristes til at sammenligne ham med Corfits Ulfeldt, nu endelig havde maattet døie alvorlige Ydmygelser. Men, nærmere beseet, maa man sige, at Kongen selv maatte ydmyge sig omtrent ligesaa dybt for sin egen Undersaat. Frederik var nemlig ikke saaledes stillet ligeoverfor denne, at han kunde afskedige ham uden Videre. Han maatte gaa paa Accord med ham, og Vincents kunde forlange en høi Betaling for at vige Bergenhus og dermed gjøre det muligt for Frederik at give den svenske Konge nogen Opreisning. Han beholdt nemlig hele Sogn paa ti Aar, dertil endog Jemteland, Sveriges Naboprovinds, samt endelig Finmarken, det sidste paa Livstid. Og, hvad mere, Kongen maatte overdrage ham, og det ikke som Forlening, men til fuld Eiendom for ham og Arvinger et af Norges betydeligste Godser, en Gave fra Kronen til Enkeltmand, der i Betydelighed og Værd savner Sidestykke i vor Historie, og som bliver saameget mere mærkværdig, som Kongen maatte vide, at han derved fornærmede den norske Kirke og deres Prælater. Kongen

¹⁾ Gustav Is Registr., V. 285—286. Til nogen personlig Undskyldning fra Erkebispens og Fru Ingers Side ligeoverfor den svenske Konge kom det dog ingensinde.

forærede ham nemlig det store Nonneseter Kloster ved Bergen med Bygninger og et tilhørende Jordegods, der indbefattede Bondegaarde i hundredevis. Det har sin Interesse at vide, at Gavebrevet er dateret 17de Oktober 1528, altsaa udstedt under samme Datum, som Skrivelsen til Sverige om Vincents Lunges Afsættelse som Slotsherre paa Bergenhus.¹⁾ Maaskee er det ved samme Leilighed lykkedes Hr. Vincents ogsaa at erhverve det nysnævnte af ham occuperede Morland i Baahuslen og tilhørende Gods som sin lovlige anerkjendte Eiendom. Vist er det, at han fik den af Christiern den Anden foretagne Confiscation hævet og derpaa affandt sig med en Pengesum til en svensk Arveprætendent.²⁾

I Slutningen af 1528 indtraf en Familiebegivenhed, der ei alene blev af Vigtighed for Fru Inger Ottensdatters Hus, men, som vi skulle høre, ogsaa fik betydningsfulde Følger for Norges Historie. Hr. Nils Lykke holdt nemlig da Bryllup med Jomfru Eline Nilsdatter, med hvem han allerede for flere Aar siden, endnu inden den norske Rigshovmester havde lukket sine Øine, var bleven forlovet. Vi kjende ikke Grundene til, at dette Giftermaals Fuldbjydelse kom til at lade saa længe vente paa sig. Paafaldende er det ogsaa, at Bryllupet

¹⁾ Norske Rigsregistranter, I. 16. Langes Klosterhistorie, 2. Udg., S. 322, hvor Forf. synes at tro, at det var af Taknemlighed mod viste Tjenester, Kongen skjenkede Vincents Lunge Nonneseter, en Antydning, der, efter hvad vi ovenfor have oplyst om Forholdet mellem Frederik og Vincents i de senere Aar, er lidet rimeligt. Nonneseter var ved den Tid tomt, idet Nonnerne (Bernhardinerinder) i Slutningen af det 15de Aarh. vare blevne udjagede, hvorefter Klosteret først havde været tillagt Munkelivs Birgittinere, derefter St. Antonsmunkene, som imidlertid havde et daarligt Ry paa sig og nu udendvidere udjoges af Hr. Vincents.

²⁾ Norske Samll. 8vo., II. S. 1. Holmberg fortæller (Båhusläns Hist., 2. Udg., 2, 318) forskjellige Ting om denne Sag, der imidlertid ligesom saamange af denne ukritiske Forfatters Beretninger synes lidet paalidelige. Se ogsaa Samll. t. N. F. Sp. o. Hist., 2, 78 fgg.

stod ikke i Norge, men i Danmark, nemlig i Nyborg. Vincents Lunge var der tilstede.¹⁾ Bryllupsdagen kjendes ikke, men i et Kongebrev af 26de December 1528 omtales Hr. Nils og Fru Eline som gifte. Det samme Kongebrev bestemte, at Hr. Nils skulde paa Livstid maatte nyde og bruge de Len i det Thronhjemske, som Fru Inger sad inde med, ifald hun godvillig maatte ville oplade dem for sin Svigersøn og sin Datter.²⁾ Disse begave sig derpaa til Norge for der at gaa sin Skjebne imøde.

VII.

Vincents Lunges Hovmod var altsaa langt fra ikke knækket ved hvad der var foregaaet med Hensyn til Bergenhus, og de Indrømmelser, som hans Konge maatte gjøre ham, da Slotsloven fratoges ham, vare heller ikke meget skikkede til at bøie ham. Imidlertid blev Valget af hans Eftermand ham tilvisse saare uvelkomment.

Denne Eftermand var hans Næstsødskendebarn Eske Bilde, en Adelsmand, der hører til sin Tids mærkeligste Mænd, og som nu i nogle Aar kom til at indtage en vigtig Plads i Norges Historie. Han var Vincents Lunge i høieste Grad ulig. Vistnok mindre begavet end denne og i ethvert Fald ganske blottet for Vincents's høie videnskabelige Dannelse, var han ham langt overlegen i Henseende til Character.

¹⁾ Forfatteren beklager først under Afhandlingens Trykning at være bleven opmærksom paa det utrykte Dokument, hvoraf Tiden for Elines Giftermaal fremgaar. Det er et Brev fra Hr. Joachim Lykke (Nils Lykkes Fader) til Svogeren Eske Bilde, dateret Østrup 17de Marts 1529. Det heder her: „Jeg spurgte, at han (Hr. Vincents) skulde sidde paa Nyborg i Nils Lykkes Bryllup“

o. s. v.

²⁾ N. Rigsregistr., I. 17.

Han var en paalidelig, ærlig og hensynsfuld Mand, medens Vincents Lunge var en Rænkesmed, svigefuld og uordholden. Mod sin Konge var han stedse en loyal og lydige Tjener, og havde vistnok, om han havde levet halvandet Aarhundrede senere, fortræffelig egnet sig til at blive en af den nye Enevældes første Geheimeraadere, medens den hovmodige, hensynsløse og selvgode Vincents neppe skulde have haft meget godt at vente af en stærkere Regjering. Eske Bildes kloge og besindige Opførsel under Grevens Feide fortjener stor Anerkjendelse, og en nærmere Undersøgelse af Christian den Tredies Historie vil engang vise, at han ogsaa som Righovmester, efter for stedse at have forladt Norge, har Fortjenester af dette Rige. Men ukyndige Penne have i vort Aarhundrede tegnet et Billede af ham for Norges Menigmand, der er ligesaa usandt, som det er ugunstigt. Han har faaet Navn af Kirkebryderen, fordi han nemlig lod nedbryde nogle af Bergens stolteste Kirker. Nedrivningen af disse, der forøvrigt var begyndt af Vincents Lunge¹⁾ og nu fortsattes af Hr. Eske Bilde paa Kongens Bud, var en militær Nødvendighed, og man levede derhos dengang i en Tid, da Sandsen og Agtelsen for de skjønne Bygninger, Fædrene havde opført, var næsten forsvunden. Man erindre ogsaa, at Gustav Vasa, Sveriges Nationalhelt og Befrier, ikke betænkte sig paa, ligeledes af militære Hensyn, at nedrive Kirker og det i langt større Maalestok, end Eske Bilde. Eftertidens Uvilje har derhos haft sin hemmelige Grund mindre i Sorgen over Kirkernes Nedrivelse i sig selv, end deri, at den foregik paa en dansk Mands Foranstaltning, og at Stenene bleve førte ud af Landet og anvendte til Befæstning af Gottorp ved Slesvig. Det har iøvrigt sin Interesse at vide, at Eske

¹⁾ Dipl. Norv., V. 777.

Bilde ikke var nogen Ven af Reformationen, men selv, som man ogsaa maatte vente af Biskop Ove Bildes Broder, i det længste holdt fast paa Katholicismen.¹⁾

Eske Bilde var gift med en fortræffelig Kvinde, Fru Sophia Krummedike, eneste Barn af den i denne Tid stærkt fremtrædende Henrik Krummedike og Fru Anne Jørgensdatter Rud, ligeledes en af Datidens bedste Adelsfruer. Just deri, at Eske var Hr. Henriks Svigersøn, laa Hovedaarsagen til, at Hr. Vincents i særegen Grad maa have ærgret sig over, at hiin blev hans Eftermand paa Bergenhus. Henrik Krummedike var nemlig Vincents's personlige Uven, og det havde nogen Tid efter det sidste Thronskifte lykkedes denne at skille Henrik ved hans mange norske Forleninger, ja endog at faa ham udstødt af Norges Rigsraad.²⁾ At nu Henriks Svigersøn og eneste Arving fik Befaling over Norges vigtigste Fæstning og derved Udsigt til at indtræde som norsk Rigsraad, kunde let drage flere Følger efter sig. Allerede før var Akershus i Hr. Mogens Gyldenstjernes, Baahus i Hr. Claus Bildes Hænder, og alle Norges tre Hovedslotte følgelig betroede til danske Mænd tvertimod Haandfæstningens rene og udtrykkelige Ord. Vincents maatte kunne forudsee, at denne Danskhedens fornyede Overmagt i Norge let kunde blive ham og hans Familie farlig, og at hans Fiende Hr. Henrik Krummedike, som hele Tiden heftig havde ønsket at faa sine Len og sin Plads ogsaa i Norges Rigsraad igjen,

¹⁾ Se Palladius's Udkast til en *concio funebris in sepultura Eschilli Bilde* 1552. (Ny kirkehist. Samll., I. 686 fgg). Det heder her først: „*Non facile nec statim mutavit religionem*“, og senere: „*Tandem non fuit persecutor verbi, sed sedulus auditor*“. Frederik I. maatte udtrykkelig paalægge ham ikke at hindre de evangeliske Prædikener i Bergen (Norske Samll. 8vo., II. 312). Endnu i 1538 hilser han i Breve sin Hustru med „Gud og værdige Moder St. Anna“.

²⁾ Allen, De tre nord. R. Hist., IV. 2, 245—252.

nu atter kunde reise sig. Virkelig havde Hr. Henrik allerede samme Dag, som Hr. Vincents's Afskedigelse besluttedes (17de Oktober 1528), atter faaet Brev paa flere af sine forrige Forleninger.¹⁾

Eske Bilde, hidtil Befalingsmand paa Hagenskov i Fyen, fik i Slutningen af December Kongens Tilsagn om Bergenhushus og modtog kort efter formeligt Følgebrev til Lenet, dog paa langt mindre fordelagtige Vilkaar, end Hr. Vincents havde havt. Denne havde havt Slottet med de meget store Tilliggelser mod en ringe bestemt Pengeafgift, hvorimod Eske fik det som Regnskabslen, saaledes at han selv kun beholdt en mindre Del af Indtægterne og maatte aflægge Kongen nøiagtigt Regnskab for disse.²⁾ Henrik Krummedike, selv i sjelden Grad fortrolig med Norge, hvor hans Fader havde været Righovmester, og hvor han selv udentvivel var født og ialfald havde tilbragt Størstedelen af sine yngre Aar, gav Svigersønnen nogle gode Raad, som det er interessant at kjende. Han skriver nemlig i 1529 saaledes til Datteren Sophia: „Beder jeg dig, kjære Datter, at du raader altid Eske til det Bedste, og at han holder Venskab med Alle og særdeles med de Bisper, uden han nødes til med Urette, og at han haver Naade over fattig Almue, om de komme for Brøde, da tør eder intet tvivle, at det gaar eder og eders Børn vel baade til Liv og Sjel. Og kjære Datter, sig mine Fogder og byd dem til, at de fare vel med min Almue og Tjenere og fly, at jeg kan have god Yndest af dem og Nytte. Dermed dig Gud og St. Olaf befalende“³⁾ Vi see her den

¹⁾ Norske Rigsregistr., I. 16.

²⁾ Paludan-Müllers Studier til Grevefeidens Hist. (Annaler for N. Oldkyndighed. 1853, S. 24). Hr. Mogens Gyldenstjerne paa Akershus skal ogsaa have bestræbt sig for at blive Vincents's Eftermand. (Vedel-Simonsen, Familie-Efterretninger om Ruderne 1, 151)

³⁾ Utrykt Brev i Klevenfeldts Samll. i Geh.-Arch.

samme venlige Omsorg og velvillige Stemning mod Almuen, der allerede havde gjort Hr. Hartvig Krummedike saa elsket i Norge, at endog Listerbønderne søgte Kongen om at faa ham tilbage, da han var forflyttet, og som senere ogsaa havde udmærket Sønnen Hr. Henrik.

Eske Bilde kom til Bergen den 17de Mai 1529. Vincents Lunge skal i Begyndelsen ikke have været ganske uden Tanke om, naar det kom til Stykket, at negte sin Eftermand at overlevere ham Slottet og at forsvare dette med væbnet Magt. I ethvert Fald lurede han paa Leilighed til snarest mulig at komme Eske Bilde tillivs. Denne var ogsaa allerede inden sin Afreise fra Danmark bleven advaret imod ham. Svogeren Joachim Lykke skrev ham saaledes til den 17de Marts 1529: „Kjære Broder, jeg raader Eder fuldelig, at I forvarer Eder for Eders Frænde Hr. Ficensis (o: Vincentius) og tror Intet paa hannem i saa Maade, at han skal mene det, han siger Eder. Item jeg spurgte, at han skulde sidde paa Nyborg i Nils Lykkes Bryllup og have der nogle Ord og blandt andre, at de talte om Bergen, da skulde han svaret og sagt, at de fik hende ikke end. Og lader Eder Intet til hannem.¹⁾ Imidlertid vægrede Vincents sig dog, da det kom til Stykket, just ikke for at overgive Eske Slotsloven, men han negtede ham saagodtsom alt Inventarium. Selv bosatte han sig nu lige i Nærheden, nemlig paa sin nye Eiendom Nonneseter Kloster, som han indrettede til Bolig for sig og gav Navnet Lungegaarden, som den tildels endnu bevarede Bygning fremdeles heder.

Hr. Vincents havde ogsaa faaet Andet at tænke paa og var bleven stedt i Vanskeligheder, som gjorde ham det umuligt for det første at modsætte sig Eske Bilde, hos hvem han

¹⁾ Utrykt, men bestemt til Optagelse i Dipl. Norv.

nu heller, om muligt, maatte søge Bistand mod en ny Fiende. Denne nye Fiende var Erkebisp, den samme Mand, hvem han tidligere havde „udvalgt sig til sin bedste Ven i Norge“.

Hvormeget eller hvorliden Tiltro Erkebisp har skjenket Hr. Vincents's varme Venskabsforsikringer og hans idelige Ytringer om sit norske Sindelag, er vanskeligt at afgjøre, men det er sandsynligt, at Olaf Ingebrigtssøn, der selv stedse yndede Krogveie og tidt spillede falsk Spil, neppe har stolet meget paa slige Talemaader. Sandsynligvis har han dog i Begyndelsen fundet sig ret vel tilfreds med Vincents Luges Politik, at holde Kongen i Umyndighed og afvise det danske Rigsraads Indblandingsforsøg. Der er heller ikke Grund til at tro, at Erkebisp i de første Aar har heldet til (Hr. Vincents's bitre Fiendes) Kong Christiern den Andens Parti. Hverken Christierns Styrelse af Norge som Faderens Statholder eller hans senere Regjering, i hvis sidste Tid han endog indkaldte Lutheranere, har efterladt behagelige Minder for en saa erkekatholsk Prælat, som Olaf. Betydningen af den Ed, han i 1523 havde svoret ham, var tilintetgjort ved en ny Ed til Kong Frederik i det følgende Aar, og han havde senere af den nye Konge modtaget store Forleninger. Der er ogsaa et udtrykkeligt Vidnesbyrd fra 1527, der viser, at Erkebisp endnu dengang ikke kan have yndet Christiern.¹⁾

¹⁾ I den første Tid af Christierns Udlændighed havde hans Tilhængere ved et Overfald paa Bergen fanget den bergenske Bisp Olaf Thorkelessøn og slap ham først 1527 fri efter et længere og haardt Fangenskab og mod visse Løfter. (Allens Br. o. Aktst., I. 335 og De tre n. R. Hist., V. 104 f.) Denne Begivenhed omtaler Erkebisp to Aar senere i et Brev til sin Commissionær i Rom (Dipl. Norv., VII. 692) saaledes: „*Rex Christiernus suam paternitatem (o: episcopum) captivari et in vinculis conjici jussit, denique adeo impie s. p. tractari fecit, sicut omnibus palam est, ut non solum in sua persona, verum ecclesia et tota sua diocesis damna tulit, det deus, ut ab omnibus regni nostri inimicis et a Lutheranis impiis et perversis liberi esse possemus.*“ Om

En anden Sag bliver det, da Frederik den Førstes og hans Søns Lutheranisme traadte mere og mere aabenlyst frem i Danmark og Udviklingen og Forholdene der alt tydeligere syntes at spaa Fare ogsaa for den romerske Kirke i Norge. Fra den Tid af er det rimeligt, at Erkebispens har begyndt at haabe i Kong Christiern, der samtidig atter droges tilbage til Katholicismen igjen, at skulle kunne finde dennes Redningsmand i Norge. Og vist er det, at Forstaaelsen mellem Olaf Ingebrigtssøn og Christiern allerede i 1529 blev gjenindledet.

Nu havde Vincents Lunge i den sidste Tid temmelig aabenbart vist sig at helde til Lutheranismen. Intet kunde heller være naturligere, end at denne Mand, hvis humanistiske Dannelse har hævet ham over andre Adelsmænds snevrere Synskreds og overtroiske kirkelige Betragtning, snart, om end kun overfladisk, er bleven greben af den nye Bevægelse. Den maatte saameget stærkere tiltale ham, som den lod ham forudse en storartet Inddragning af Kloster- og Kirkegods, altsaa en Anledning, som ingen anden, for Magthavere til at berige sig. Allerede i 1528 havde han ikke alene, som vi have hørt, faaet kongeligt Gavebrev paa Nonneseter, men han skal ogsaa have hælet med Prædikebrødrenes Prior i Bergen, den usle Jens Mortenssøn, da denne stak Ild paa sit Kloster, efter at alle dets Kostbarheder hemmelig vare bragte i Sikkerhed; Jordegodset kom ialfald indtil videre i

Biskop Olaf Thorkelssøn haves Oplysninger, der dog visselig tiltrænge megen Kritik, af Absalon Pederssøn (N. Samll. 8vo. I. 3 ff.) Absalons Efterretning om Olaf Thorkelssøns historiske Studier vinde en interessant Bekræftelse derved, at der mellem Lyskanders forlængst forsvundne Samlinger ogsaa nævnes en „Extract af den gammel Norske Krønike, som Biskop Olaf skrevet haver“. (L.S. Levnet ved H. F. Rørdam, S. 152). Han bliver da den ældste hidtil kjendte Oversætter eller Epitomator af Sagaerne paa Dansk.

Vincent's Vold, og denne tog, hvad der naturligvis maatte forarge, flere af de hjemløse Munke i sin Tjeneste som Hofmænd.¹⁾ I sit Hus havde han allerede i 1528 begyndt at forandre de katholske Bordskikke, idet han lod kvæde tilbords paa en ny Maade, og længe varede det ikke, inden Svigermoderens Tjenere paa Giske fulgte Exemplet, „kvædede og skjæmmede Præster efter Luthers Digt og overhoved viste det katholske Kleresi Foragt og Uærbødighed“. ²⁾ Tilsidst skal Vincent ogsaa ligefrem have krænkede selve Erkestolens Privilegier.³⁾

Under slige Omstændigheder er det naturligt, at en Mand af Erkebispens Tænkemaade ret af Hjertens Grund forbitredes paa Vincent's Lunge og inderlig længtes efter at tilintetgjøre ham. Alligevel kunde man dog ønske nærmere at kjende hans Bevæggrunde til et saa voveligt Skridt som at begynde en formelig Feide. Vel var det saa, at Vincent ved sin selvraadige Færd havde skadet sig hos sin egen Konge og gjort sig Nabokongen til Uven, men selv Frederik den Første havde dog ikke vovet andet end at ledsage Afsættelsen fra Bergenhus's Slotslov med anseelige Gaver, Vincent var fremdeles mægtig, og en ligefrem Feide maatte synes i Længden at skulle blive, hvad det ogsaa blev, selve Angriberen skadeligere end den Angrebne, medmindre at samtidig Christiern den Anden skulde have vist sig i Norge og Alt der antaget en ny Skikkelse.

Men, hvorom Alting er, da Eske Bilde kom til Bergen, havde Erkebispens ikke alene sat sig i Besiddelse af Hr. Vincent's nordligste Len, Finmarken, men tillige bemægtiget sig alle Svigermoderens, Fru Ingers, Forleninger og Gaarde i

¹⁾ Langes Klosterhistorie, 2. Udg. 179, 337.

²⁾ Dipl. Norv. V. 771.

³⁾ Utrykt Brev (No. 2723 i den Münchenske Saml. i det norske Rigsarchiv).

Stiftet saavel som ogsaa hendes Løsøre. Alene Værdien af de hende fratagne Varer samt Guld og Sølv ansloges siden til mere end tyve tusinde Mark.¹⁾ Om Fru Inger har fornærmet Erkebispem, kjende vi ikke; dog hun stod i et saa nært Forhold til Hr. Vincents, at den, der vilde feide paa ham, ikke vel kunde lade hende blive siddende inde med alle hendes Eiendomme og Len. For Fru Inger var der altsaa ikke mere blivende. Sted enten paa Fosen, Østraat eller Giske, og hun maatte afsted til Bergen til sin Svigersøn; fra denne hendes Reise har man et Par, desværre udate-rede, Breve fra hende til hendes Fogder, skrevne i Udhavnen Buk van Raa ved Bergen.

Kongen fik Efterretning om disse Voldshandlinger ved Brev fra Eske Bilde, skrevet i Bergen 24de Mai 1529, og denne meldte ogsaa kort efter, at Erkebispens ivrige Hvervinger hindrede ham selv fra at faa Folk nok til Bergenhus.²⁾ Den svage Biskop i Bergen, Olaf Thorkelssøn, gjorde et Forsøg paa at mægle mellem sin Metropolitan og Vincents og Fru Inger, rimeligvis efter de Sidstes Bøn, men Erkebispens svarede, at man havde behandlet ham saaledes, at han vilde feide paa dem af al Magt; dog Kongen skulde Intet miste af sit lovlige Tilkommende af begge de Angrebnes Len, og Fru Ingers uskyldige Døtre skulde heller intet Tab lide.³⁾ Olaf Ingebrigtssøn holdt to Kraveler, en med to og en med tre Mers, i Søen foruden mindre Fartøier og havde trehundrede Mand paa Benene, men lod fremdeles hverve. Borgerne i Bergen erklærede, at de vilde sidde stille og ikke blande sig i Sagen,⁴⁾ en Holdning, som ogsaa Eske Bilde indtog.

¹⁾ Dipl. Norv. VIII. 606.

²⁾ Utrykte Breve, bestemte til Optagelse i Dipl. Norv.

³⁾ Erkebispens til Bispen af Bergen, 5te Juni 1529, ligesaa.

⁴⁾ Dipl. Norv. V. 778. Brev af 9de Juni.

Hr. Vincents havde sendt et Skib i sit Ærinde til Holland under Lagmanden af Stavangers Befaling. Herom var Erkebispnen underrettet og lod sin Foged Jon Theiste passe paa Fartøiet, naar det kom hjem. En Søndagsmorgen næst før St. Hansdag tog Jon Theiste Vincents's Skib som god Prise ved Buk van Raa. Eske Bilde sendte strax sin Svigerfader Henrik Krummedikes Foged paa Lister, den ret mærkelige Kvinesdøl Stig Bagge, afsted til Buk van Raa for at mægle, men Jon Theiste gav til Svar, „at i hvilke Maader de kunde være til Hr. Vincents's Skade og Fordærv paa Liv og Gods, vilde de det fuldkomme af yderste Magt“.¹⁾

I Jemteland lod Erkebispnen Haakon paa Egge i Stods Præstegjeld, en, som det synes, betydeligere Mand og maaske Adelsmand, drage ind for at thinge Almuen fra Hr. Vincents. Her fandt imidlertid Vincents's Sag en Forsvarer i en Adelsmand Jørgen Carlsson, der raadede Bønderne til aldrig at fæste Tiltro til Nogen, der forlangte Lydighed uden at kunne fremvise Kongebreve. Enden blev imidlertid den, at Erkebispens Foged, Thrond Ivarsson, virkelig kom i Besiddelse af Landet, om ikke før, saa dog i Begyndelsen af 1530.²⁾

Hr. Vincents maatte naturligvis haabe, Erkebispnen frygte Kongens Indblanding i denne Feide. Begge sendte derfor Bud og Breve til Danmark. Erkebispens Bud, en vis Arild,³⁾ skulde henvende sig til Biskop Lage Urne af Roskilde, der maa have staaet i venskabelig Forbindelse med Olaf Inge-

1) Eske Bilde til Kong Frederik, St. Hansaften 1529. (I hans Kopibog for hint Aar, st. kgl. Bibl. Ny Saml. No. 1053, d. Fol.)

2) Samll. t. N. F. Sp. o. Hist. 1, 54 og de følgende Breve. Sammenlign ogsaa Keysers Kirkehist. 2, 698, der dog synes at sætte det første Forsøg paa Occupationen af Jemteland senere, end den maa have fundet Sted.

3) Udentvivel er det denne Tjener, paa hvis Fortælling Jacob Krummes Brev til Kong Gustav (Dipl. Norv. V. 778) hviler.

brigtssøn, men drog, da Lage befandtes just at være død, formodentlig efter sin Herres Ordre til Hr. Henrik Krummedike for at søge dennes Mellekomst hos Kongen. Det var et heldigt Valg af Talsmand, thi Hr. Henrik har sikkerlig med Fornøielse grebet Leiligheden til at skade Vincents Lunge. Han gik til Kongen, og uagtet Vincents's Bud allerede vare komne i Forveien med bitre Klager over tilføiet Uret, erklærede Frederik, at han for det Første ikke kunde indlade sig paa den Sag, hvis nærmere Sammenhæng han ikke kjendte.¹⁾

Kongen tænkte sig dog, at Tvistighederne snart skulde bilægges, thi der forestod just en norsk Herredag i Oslo. Oprindeligt var det Mening, at den længe omtalte, men altid opsatte eller forpurrede Kroning endelig da skulde have gaaet for sig, men da det kom til Stykket, fik Frederik Forfald. Han besluttede da i sit Sted at sende sin ældste Søn Hertug Christian (senere Kong Christian den Tredie), dels for at denne nu sex og tyve Aar gamle Fyrste skulde sidde Retterthing med kongelig Myndighed, dels ogsaa i den Hensigt at faa Sønnen erkjendt som Thronfølger i Norge, helst paa Grund af Arveret. Ved Brev af 17de Juni²⁾ underrettede Kongen det norske Rigsraad herom, og fjorten Dage derefter begav Kongesønnen sig afsted til Norge. Han ledsagedes af sin smukke, attenaarige Hertuginde, Dorothea af Sachsen-Lauenburg, samt flere danske Rigsraader og Adelsmænd. Fire af disse, Biskopen i Vendsyssel, Styge Krumpen, Hr. Henrik Krummedike, Hr. Otte Krumpen, Biskopens fra 1520 berømte Broder, samt Knud (Pederssøn) Gyldenstjerne havde udtrykkelig Fuldmagt til at være Hertugens Raadgivere

¹⁾ Henrik Krummedike til Erkebispem, Kjøbenhavn 17de Juni 1529, Dipl. Norv. VIII. 606.

²⁾ Dipl. Norv. VIII. 605.

og som saadanne deltage i Herredagens Beslutninger; desuden vare Ove Lunge, Johan Oxe m. fl. tilstede uden saadan Fuldmagt.

Hr. Vincents Lunge og Fru Inger begave sig begge til Oslo, hvor ogsaa Hr. Nils Lykke og, som det synes, tillige Fru Ingers Døtre vare samlede, men Erkebispem fulgte her, som stedse siden, den for ham characteristiske Politik — at blive borte. Ogsaa Bisperne fra Bergen og Stavanger, ja endog fra det nærliggende Hamar udebleve, noget der vel ikke har været tilfældigt, men snarere en Følge af fælles Aftale. Sandsynligvis har Erkebispem havt sine Bud hos dem. Olaf vilde naturligvis allerede i og for sig nødig gaa ind paa, at Lutheraneren Hertug Christian antoges til norsk Thronfølger, endog uden i Forveien at være udvalgt i Danmark, altsaa medens der endnu var Mulighed for at kunne opnaa en katholsk Succession, og dertil kom, som vi siden skulle høre, at han nu var kommen i Brevvexling med den landflygtige Christiern. Men da nu ikke alene de fire af Landets fem Bisper bleve borte, men Erkebispem tillige skriftlig gjorde gjeldende, at Norge ikke var noget Arverige mere og ikke ensidig skulde vælge Konge, men stedse i Forening med Danmark, blev der Intet af Hertugens Hyl- ding, og det saameget mere, som de tilstedeværende danske Stormænd formodentlig i sit Hjerte helst saa den ugjort, da den jo vilde have bundet det danske Rigsraad. Derimod ordnedes en Del Retstrætter ved Herredagen. Deriblandt vedkommer os her den Dom, hvorved Fru Inger og Vincents Lunge fradømtes den betydelige Arv efter den gamle Fru Inger Erlandsdatter, som de, efter hvad vi have hørt, ulov- mæssig havde bemægtiget sig, til de rette Arvingers, Otte Rosenkrands's Børns Fortrængsel. Det var en Triumf for Henrik Krummedike, som førte Sagen paa disses Vegne, her

atter at beseire sin Fiende Hr. Vincents. Denne og Fru Inger oplyste imidlertid, at det dem fradømte Gods, hvad Løsøret angik, for Tiden var i Erkebispens Vold.¹⁾

Hertug Christian og hans Raader gjorde dog under sit Ophold i Oslo, der medtog et Par Maaneder, et Forsøg paa at formaa Erkebisen til at indfinde sig for dog idetmindste at faa hans Tvist og Feide med Hr. Vincents og Fru Inger bilagt. Hertugen skrev ham til den 20de Juli med Anmodning om at møde og med Løfte om Leide og Beskyttelse mod Hr. Vincents, om denne skulde forsøge paa at tilføie ham Overlast,²⁾ og han fik Brevet, medens han befandt sig i Nærheden af Bergen; men, som Erkebisen selv siden paaskjød, vovede han ikke, „fordi Sommeren var forleden“ (det var i August), at drage Søveien og besluttede sig derfor til igjen at drage nordover, for gjennem Romsdalen at reise overland til Oslo, men „Modvind“ hindrede ham fra at komme afsted ogsaa til Romsdalen.³⁾ Han sendte da en Undskyldnings-skrivelse, som ikke var naaet frem, da Hertug Christian i den første Halvdel af September forlod det Land, som han aldrig mere gjensaa. Hr. Vincents og hans Svigermoder samt Hr. Nils Lykke kunde derfor ikke faa Dom over sin Fiende, thi Rigsraaderne erklærede, at der ikke kunde dømmes, medmindre Erkebisen selv var tilstede eller ialfald Nogen paa hans Vegne. Herredagen maatte derfor indskrænke

1) Dipl. Norv. VIII. 624. Ogsaa en anden for Hr. Vincents ubehagelig Dom fik Hr. Henrik hændet over ham ved samme Leilighed. (Danske Mag. 3. Række., 2, 272).

2) Dipl. Norv. VII. 714. De danske Raader skreve i samme Hensigt nogle Dage efter til Erkebisen. (Sammesteds VII. 716).

3) Erkebisen til H. Krummedike, Dipl. Norv. VIII. 632. Om Christian den Tredies Ophold i Norge har Allen (V. 258 fgg.) givet flere nye Oplysninger, men dog kun foreløbige Bemærkninger; den udførlige Behandling skulde have fundet sin Plads i den Del af Værket, som Forf.s Død hindrede ham i at udarbeide.

sig til at sende Bispen af Oslo, Hans Reff, og Ridderen Hr. Olaf Galle til Throndhjem for om muligt der at faa Sagen opgjort; der medgaves dem ogsaa, dog vistnok kun som underordnet Ledsager, en tredie Mand, nemlig den danske Svend Peder Hanssøn, om hvem vi senere skulle faa Anledning til at fortælle mere. Det lykkedes dog ikke disse Udsendinge at stifte Forlig, thi Erkebispens Fordringer vare „ikke lidelige“,¹⁾ hvorfor hans Modstandere besluttede paany at henvende sig til Kongen. Erkebispens paa sin Side talte om, at han vilde have Sagen behandlet paa en særlig norsk Herredag, som han foreløbig fastsatte til 14 Dage efter St. Hansdag 1530 i Bergen,²⁾ men som aldrig blev afholdt.

Ogsaa Olaf Ingebrigtssøns Uvillighed til Forlig stod i nær Forbindelse med det, maaske i lang Tid forberedte, men nu afgjort indtraadte Omslag i hans hele Politik. Han var nemlig fra Høsten 1529 traadt i ligefrem Forbindelse med Christiern den Anden. Han sendte ved den Tid et betroet Sendebud, Johan Falkener, over til Borgermesteren i Antwerpen med Breve for igjennem denne at tilbyde Kongen sin Tjeneste, ifald der fra ham kunde ventes Hjælp imod Uvennerne i Norge. Uheldigvis var Borgermesteren død ved Johan Falkeners Ankomst, hvorfor Brevene bleve tilintetgjorte, men Udsendingen fik i Utrecht Kong Christiern i Tale, underrettede ham mundtlig om sin Herres Sindelag og om, hvorledes Hertug Christians Forsøg paa at opnaa Hylding i Norge var strandet paa Erkebispens Modbestræbelser. Iblandt Kongens Papirer findes endnu et Udkast til et Brev fra denne

1) Eske Bilde til Erkebispens, Oct. Epiph. Dom. (13de Januar) 1530.

2) Hans Reff til H. Krummedike, Oslo 15de Nov. 1529. (Utrykt). Ved Midten af November er altsaa han og vel ogsaa de øvrige Udsendte atter med uforrettet Sag vendt tilbage til det Søndenfjeldske.

til Erkebispem, dateret Utrecht 26de October 1529,¹⁾ hvori han takker Olaf for hans nidkjære Virksomhed og tillige tilsiger ham Hjelp ogsaa af Krigsfolk, ifald han tiltrænger dem. Men det er sandsynligt, at dette Brev ikke er kommet i Erkebispens Hænder, dels fordi Originalen savnes imellem dennes ellers saa omhyggelig og fuldstændig bevarede Brevskaber, dels fordi vi vide, at Kong Christierns Bud til Throndhjem, Peter Hollænder, døde paa Veien af Svedesyge.²⁾

Medens nu Erkebispem rimeligvis for det Første ikke har faaet Svar fra Christiern, optraadte Hr. Nils Lykke efter Eske Bildes Foranstaltning som Fredsmægler. Denne Fru Ingers tredie Svigersøn havde, som det vil erindres, kongeligt Tilsagn paa at maatte erholde sin Svigermoders Len, ifald hun var villig til at oplade ham dem, og da hun gik ind derpaa,³⁾ gjaldt det nu at faa Fred med Erkebispem, som fremdeles sad inde med det Hele. I Januar 1530 drog Hr. Nils derfor fra Bergen, med Vincents Lunges Fuldmagt, nordover for at forsone sin Familie med Erkebispem, men det drog stærkt i Langdrag, inden han opnaaede en Sammenkomst med Olaf.⁴⁾ Thi endnu havde Erkebispem ikke opgivet Haabet om Hjelp fra den fordrevne Konge. Mod Slutningen af Vinteren havde et nyt Bud fra Throndhjem været over i Holland for at love ikke alene Erkebispens, men ogsaa flere andre Bispers Overgang til Christiern, samt tillige for at forlange, at der strax sendtes tusinde Mand Krigsfolk over til Norge.⁵⁾ Dette var

¹⁾ Dipl. Norv., VIII. 634, jvfr. 636. Uagtet disse Breve allerede i 1855 vare trykte i Allens Breve og Akst., I. 561 fgg., ere de ikke benyttede i Keysers „Den norske Kirkes Historie“, der overhoved intet Hensyn synes at have taget til den nævnte Kildesamling.

²⁾ Sammesteds, VIII. 643 (Allens Br. o. Aktst., I. 579) og VIII. 647.

³⁾ Samll. t. N. F. Spr. o. Hist., 1, 59. Lenene vare: Fosen, Edøen, Søndmøre, Romsdalen, Stjørdalen og Herjedalen.

⁴⁾ Dipl. Norv., VIII. 641.

⁵⁾ Sammesteds, VIII. 648.

imidlertid Mere, end Christiern for Tiden formaaede, og Erkebispnen maatte derfor ud paa Vaaren indse, at en Forligelse blev nødvendig, og det vistnok saameget mere, som der allerede gik Rygter om hans Stemplinger med Christiern. Den 4de Mai 1530 fik Hr. Vincents Lunge, som just opholdt sig i Antvorskov Kloster i Danmark, Underretning fra Erkebispnen om, at Stridighederne vare bilagte ved Hr. Nils Lykke.¹⁾ Vi kjende ikke nærmere Betingelserne, men disse kunne vel ikke have gaaet ud paa Andet end fuldstændig Tilbagelevering af Alt, som var Hr. Vincents og Svigermoderen frataget.

VIII.

I Foraaret 1530 havde altsaa Fru Inger og hendes Familie atter vendt tilbage til Thrøndelagen efter et Aars Ophold i Bergen. Kongsgaarden Fosen, som i længere Tid havde været hendes jevnlige Opholdssted, overlodes nu Hr. Nils Lykke, og Østraat blev igjen Fru Ingers Hjem.

Baade hun og Hr. Vincents bleve sin Hovedtilbøielighed, Begjærlighed efter Magt og Gods, tro. Vincents bestræbte sig gjentagne Gange for at faa Bergenhus tilbage, ja vilde engang ved falske Foregivender lokke Eske Bilde til at overlade ham Fæstningen, men Eske var altfor klog og bestemt til at fanges paa den Maade. Forøvrigt var Forholdet mellem Vincents og Eske, hvorlidet end denne kunde stole paa hin, ingenlunde ligefrem fiendtligt. De og deres Familier synes at have havt en i det ydre venskabelig Omgang. Hertil bidrog muligens i nogen Grad, at Nils Lykke, Vincents's Svoger, var Eske Bildes Søstersøn. Fru Sophie, Eskes Hustru,

¹⁾ Dipl. Norv., VIII. 641.

stod i et saadant Forhold til Fru Inger og hendes Døtre, at de gjensidig kaldte hinanden „Søster“,¹⁾ et dengang almindeligt Fortrolighedsudtryk mellem Damer, saaledes som endnu „Broder“ blandt Mænd i Sverige. Fru Margrete, Hr. Vincents's Hustru, sendte Fru Sophie Foræringer, som f. Ex. Vildt, som hun selv havde fældet paa Jagten.²⁾ Af og til var der dog naturligvis Rivninger, men Vincents's Begjærlighed efter sit gamle Hovedlen er dog vistnok bleven meget formildet derved, at han vidste, at Eske gjerne ønskede at forlade Norge. Da nemlig Henrik Krummedike var død 1530, og Enken, Fru Anne Rud, hellig tiltrængte sin Svigersøn Eskes Hjelp ved Bestyrelsen af de meget store Eien-domme, begyndte denne at længes efter Danmark. Der var i 1530 ogsaa Tale om, at Eske skulde afløse Johan Urne, som var Befalingsmand i Kjøbenhavn,³⁾ men heraf blev Intet, og Omstændighederne bevirkede, at Eske endnu længe forblev paa Bergenhus.

Fruen paa Østraat og hendes Svigersønner havde ellers ved denne Tid især sine Øine henvendte paa Klostrene. De vilde tilrive sig hver sit af disse rige Stiftelser. Vincents nøiede sig ikke med Nonneseter og sin Part af Dominikanerklosterets Gods, ei heller med de Gaarde, han synes at have bemægtiget sig fra Munkeliv, han vilde ogsaa have Utstein ved Stavanger, fortrængte Abbeden og indsatte en af sine Tjenere, Jens Splid; i Anledning heraf havde han 1531 Strid med Biskop Hoskold. Erik Ugerup, Anna Nilsdatters

¹⁾ Se f. Ex. Brev fra Fru Inger til sin „Søster“ Fru Sophie, i Klevenfeldts Samll.

²⁾ Allen, De tre nord. R. Hist., IV. 181, 306.

³⁾ Vedel-Simonsen, Familieeffterr. om Ruderne, 1, 178 og forøvrigt paa mange Steder i samme Skrift. Der gik ellers ogsaa Rygter om, at Vincents Lunge tænkte paa at faa Kjøbenhavns Slot, men disse fortjene uden Tvivl ikke Tiltro.

Mand, havde i den senere Tid havt Tønsberg Len og boede paa Gaarden Ulen; han kastede begjærlige Blikke paa St. Olafs Kloster i Tønsberg og fik det 1532. Nils Lykke begyndte at tilegne sig Cistercienserklosteret paa Tuterøen. Selv vilde endelig Fru Inger bemægtige sig Nonneklosteret paa Rein, der laa saa bekvemt i hendes Naboskab.

Ved et Besøg, hun engang aflagde i Klosteret, klagede (fortæller hun selv) Abbedissen, Fru Karine, og Søstrene for hende over Stiftelsens elendige Forfatning og de faldefærdige Bygninger. Da de selv ikke formaaede at raade Bod paa disse Misligheder, enedes man om at vælge Fru Inger til Klosterets „Forstanderske“, hun skulde da „hjælpe Klosteret til Bygning, forsørge de fattige Søstre med Klæde og Føde og holde en god ordentlig Skik og christeligt Regimente“. Dette saa nu meget smukt og uegennyttigt ud, men i Virkeligheden var det naturligvis Fru Ingers Hensigt som „Forstanderske“ at tilegne sig Klosterets Jordegods og Eiendele. Erkebiskop Olaf lod derfor udtage af Klosteret forskjelligt af dets værdifuldeste Løsøre, deriblandt en Guld-kalk, som i sin Tid var skjenket af en norsk Dronning, sandsynligvis Margrete Skulesdatter. Strax begav nu Fru Inger sig paany til Rein, hvor hun lod Abbedissen og Søstrene erklære, at dette havde Erkebispnen gjort mod deres Villie. Idet hun nu ogsaa søgte Kongen om at faa Bekræftelse paa Overenskomsten med Nonnerne, lod hun sin Svigersøn Nils Lykke skrive til Erkebispnen (April 1531) med Forestillinger om, at Reins Kloster var stiftet og udstyret af hendes Forfædre; selv forsikrede hun ogsaa denne om sine redelige Hensigter med Klosteret og vovede at tilføie, at hun ikke vidste rettere, end at Kongen raadede over Klostre i verdslig Henseende og Erkebispnen kun i aandelig. Hun søgte ogsaa Bistand i denne Sag hos sin Mands uægte

Søn, Kanniken Mag. Henrik Nilssøn i Thronhjøm. Enden paa Sagen blev, at Fru Inger beholdt Reins Kloster paa Livstid, om hun end maaske først efter Reformationen fik fuld Raadighed over Stiftelsen og dens Gods.¹⁾

Om Sommeren 1531 gjorde Fru Inger med sine tre Svigersønner en Reise til Kjøbenhavn. Her oprettedes den 14de Juli en ny Contract mellem hende og Nils Lykke, hvorved denne atter gav Svigermoderen Herjedalen og Stjørdalen tilbage.²⁾ Nils Lykke synes at være forbleven i Danmark og først at være vendt tilbage det følgende Aar, da han deltog i Toget til Oslo mod Christiern den Anden.

IX.

Da Vincents Lunge var bleven forsonet eller dog idetmindste forligt med Erkebisen, skrev han denne til fra Danmark og foreholdt ham, at om han vilde afvende den Mistanke for hemmelig Forbindelse med Kong Christiern, som han havde paadraget sig, burde han indfinde sig til den Herredag i Kjøbenhavn, der var berammet til Sommeren 1530.³⁾ Erkebisen udeblev imidlertid nu, som før. Uagtet indtrængende Anmodninger saavel fra Kongen selv som fra Colleger i det norske Rigsraad var han heller ikke at formaa til at møde i Danmark ved Herredagen i det følgende Aar 1531; han brugte denne Gang til Paaskud den store Ildebrand, som i Mai dette Aar lagde næsten hele Thronhjøm i Aske og haardt medtog selve Domkirken. Derimod vedligeholdte han sine Forbindelser med Christiern den Anden, hvis Agenter, Henrik Parvus og den afsatte upsalske Erkebisp

1) Langes Klosterhistorie, 2. Udg. 250 fgg.

2) Dipl. Norv., V. 781.

3) Sammesteds, VIII. 649.

Gustav Trolle, nu bereiste Norge. Gustav Trolle kom til ham om Høsten 1531, og skjønt man sagtens bestræbte sig for at holde denne Gjest skjult, blev hans Ophold hos Erkebispens dog bekjendt; Eske Bilde skrev Olaf til derom i Slutningen af September og lod ham forstaa, at han vilde handle klogest i at opofre Gustav Trolle.¹⁾ Erkebispens havde imidlertid indladt sig altfor dybt med Christiern og beholdt Trolle hos sig. I Begyndelsen af November 1531 kom, som bekjendt, den landflygtige Konge tilbage til Norge med en stor Hær, og Erkebiskop Olaf gik nu formelig og aabenbart over til sin gamle Herre.

Meget faa af Christierns gamle Undersaatter vare ham i den Grad forhadte som Vincents Lunge, og Kongen havde allerede for flere Aar tilbage paalagt sine Tjenere, at de, ifald det kunde lykkes dem at overrumple Bergenhus, fremfor Alt maatte sørge for, at Dr. Vincents levende kom i hans Hænder.²⁾ Dette vidste ogsaa Vincents godt; thi han skriver ved denne Tid i et Brev til Eske Bilde, at de, hvem Kongen især vilde tillivs, vare Tyge Krabbe, Johan Urne og ham selv.³⁾ Ogsaa paa Hr. Nils Lykke var Christiern stærkt forbitret, og det kan ikke undre os, at begge disse Svogre hørte til dem, mod hvem han strax vilde have taget Forholdsregler. Den første Januar 1532 udgik fra Oslo Befaling til Erkebiskop Olaf, at han skulde feide paa „hans og Kronens Fiender“ Hr. Vincents, Fru Inger og Hr. Nils, og Dagen efter meddelte han Erkebispens Forleningsbrev paa hele Thrøndelagen, altsaa blandt andet paa Nils's og Fru Ingers Len der, samt paa Jemteland, der var i Vincents's Hænder.⁴⁾

1) Samll. t. N. F. Spr. o. Hist., 2, 75 fgg.

2) Allens Breve og Aktst., I. 493.

3) Utrykt Brev i Klevenfeldts Samlinger.

4) Dipl. Norv., VIII. 690—691.

At Erkebispem strax efterkom Budet om at angribe Hr. Vincents's og den i Danmark fraværende Hr. Nils's Len, siger sig selv. Det blev, hvad man kunde kalde Erkebispens anden Feide. Han lod atter hele den nordlige Del af Landet ligefra Vardøhus besætte, ja Kongen havde allerede samme Dag, som han sendte Erkebispem hin Befaling, modtaget Perge, fratagne Vincents.¹⁾ Derimod maa Olaf have vist større Hensynsfuldhed mod Fru Inger og synes idetmindste at have ladet hende beholde sin personlige Frihed. Han opfordrede hende til at underkaste sig ham paa Christierns Vegne og love denne Konge Troskab, men under et Besøg hos Erkebispem i Paaskeugen (31de Marts til 6te April) negtede Fruen dette bestemt, ja lod endog falde haanlige og spodske Ord om Kongen, hvilket Christiern fik at vide. Denne paalagde nu (27de April) Erkebispem, at han skulde tage baade Fru Inger og hendes Datter Fru Eline, Nils Lykkes Hustru, tilfange og indsætte dem paa et sikkert Sted; baade Fru Margretes og Fru Elines Arvegods skulde confiskeres.²⁾ At imidlertid Fru Ingers og hendes Børns Gods ogsaa den gang, ligesom i den første Feide 1529, er blevet beslaglagt, vides imidlertid med Sikkerhed.³⁾ At Fru Inger virkelig den hele Tid ogsaa efter sin Protest mod at hylde Kong Christiern

¹⁾ Samll. t. N. F. Sp. o. Hist., 2, 216.

²⁾ Sammesteds, 2, 229.

³⁾ I Münchener-Samlingen i Rigsarchivet findes (No. 3756) Fru Ingers Fordringer paa Erstatning af Erkebispem for tilføiet Overlast, men den angaar saavel hendes Tab, forvoldte af denne i 1529 som i 1532, hvorfor man ei nærmere kan se, hvor stor Skade hun hver enkelt Gang har lidt. Der omtales blandt Andet Landboer i Orkedalen, Meldalen, Rennebo, Guldalen, Gudbrandsdalen, Fosen Len og Bjørnør, af hvem Erkebispem har optaget Landskyld; i disse Egne har da vel Hovedmassen af Fru Ingers Strøgods ligget. Godset i Gudbrandsdalen har sagtens hørt til hendes afdøde Mands Arvebesiddelser.

har vovet at forblive i Thrøndelagen, er neppe sandsynligt; uidentvilt har hun atter søgt Tilflugt hos Svigersønnen paa Lungegaarden.

To Tog, det første i Slutningen af Marts, det andet i Begyndelsen af Mai 1532, bleve foretagne til Oslo mod Christiern den Anden, og det andet Tog, hvori mellem Andre Nils Lykke deltog, førte snart til den bekjendte for Christiern sørgelige Udgang. Ogsaa mod Erkebispens, Christierns Repræsentant i det Nordenfjeldske, foretoges et lidet Krigstog.

Dette udgik fra Bergen, hvor Eske Bilde med megen Iver drev paa Udrustningen. Fra Danmark fik han Forstærkning under Otto Stigssøn, en Mand, der i en usædvanlig lang Aarrække ligefra Slaget ved Brännkyrka 1518 og indtil Begyndelsen af Syvaarskrigen idelig forekommer som Deltager i de fleste Kampe i Norden. Han havde i 1525 som Søren Norbys Næstbefalingsmand kjæmpet for Christiern den Andens Sag i den skaanske Bondekrig, men var derefter traadt over paa det herskende Partis Side. I Grevefeiden var han imidlertid en af de ivrigste Partigjængere i Grev Christophers Tjeneste, men gik efter nogle Aars Landflygtighed og Eventyrerliv atter over til Modpartiet. I 1532 optræder han, saavidt vides, for første Gang i Norge.¹⁾

¹⁾ Det være mig her tilladt at gjøre en Bemærkning til Arild Huitfeldts Fortælling af Otto Stigssøns Skjebne efter Slaget i Brunktofte Lund, der (dog kun som et Sagn) er optaget af Allen (De tre n. R. H., V. 67). Det heder nemlig i denne Fortælling, at Otto Stigssøns Frille, den norske Præstedatter Alhed, benyttede den Frist, Otto som dødsdømt havde skaffet sig ved at foregive, at han vidste om, hvor en Skat af „arabisk“ Guld var skjult, til at reise om til flere tyske Fyrster og bevæge dem til at gaa i Forbøn for Otto. Her er efter min Mening utvivlsomt en Forveksling tilstede med en senere Begivenhed. Et Par Aar efter Grevefeidens Ende blev nemlig Otto under sine Stemplinger mod Christian den Tredie greben og arresteret af dennes Svigerfader, Hertug Magnus af Lauenburg. Hertugen beholdt ham længe i Fangen-

Otto Stigssøn drog imod Throndhjem, ledsaget af Lagmanden i Stavanger Nils Klaussøn og af Thord Rod, en jydsk Adelsmand af ringe Herkomst, der senere kom til at indtage en dengang vistnok uformodet betydelig Stilling i Norge.¹⁾ Da de kom til Thrøndelagen, havde Erkebispem, som ikke har kunnet tænke paa Modstand, trukket sig tilbage til Stenviksholm i Stjørdalen, som han allerede for flere Aar siden havde begyndt at befæste.²⁾ Her synes de danskbergenske Krigsfolk at have ladet ham uændset, men desto værre gik det ud over den aabne og værgeløse Stiftsstad, som desuden allerede paa Forhaand maa have befundet sig

skab, uagtet Kongen af Danmark forlangte ham udleveret. Men ved denne Leilighed vides det med Vished, at flere tyske Fyrster gik i Forbøn for ham (Chr. III.s Hist. ved Krag og Steph., 1, 206, der bestyrkes ved flere Breve i Ausl. Registr. i Geh.-Archivet, smnlgn. min Afhandl. om Christopher Thronssøn, — der i flere Henseender er et norsk Sidestykke til den danske Otto Stigssøn — i nærværende Tidsskrift, B. 2). A. Huitfeldt har nu forvexlet disse to Ottos Fangenskaber, og Beretningen om det arabiske Guld tør vel helst betragtes som en simpel Anekdote.

¹⁾ Thord Rod var ret en desultor partium og skiftede gjentagne Gange Tjeneste, idet han aabenbart stedse helst tjente den Mægtigste. I 1525 var han i Erkebisp Olafs Tjeneste som Hofmand. (Allens Breve og Aktst., I. 335). Derpaa kom han i Vincents Lunges Brød som Kjøgemester, opnaaede ad denne Vei en liden Forlening (N. Rigsregistr., I. 26), og var maaske endnu i 1532 hos ham; men var i det følgende Aar gaaet over i Eske Bildes Tjeneste, aabenbart efter foregaaende alvorlige Rivninger med Vincents. Denne skriver nemlig St. Margrete Dag 1533 fra Loppen i Finmarken til Fru Sophie Krummedike og beklager sig over, at hun og Eske antage sig Thord Rod, „en fremmed Karl“, uden Hensyn til sit Slægtskab med Brevskriveren. Han havde heller seet, at de havde ladet Thord „staa sit eget Eventyr“. Vincents tilføier videre: „Thord Rod tager mig næst Guds Hjelp Intet fra, uden han fanger anden Hjelp dertil, neppelig forliges vi efter denne Dag nordenfor Lindesnæs mere“. (Utrykt Brev i Klevenfeldts Samll.)

²⁾ Allerede i 1525 omtales dette Fæstningsanlæg i et Brev fra Biskop Hans Reff til Erkebispem (Dipl. Norv., VII. 648).

i den ynkeligste Forfatning, da næsten hele Byen var brændt Aaret iforveien. Otto og hans Ledsagere brændte nu Erkebispergaarden (den nu saakaldte Artillerigaard ved Domkirken) og to Erkebispens tilhørende Sædegaarde. Derpaa thingede de med Erkebispens „Borgherre“ eller Befalingsmand i Byen og med Borgere og Bønder og udpressede en Brandskat. Med denne sendtes Otto Stigssøn, da hans Skib seilede bedst, i Forveien til Bergen, Nils Klaussøn og Thord Rod fulgte bagefter, dog ikke uden en vis Frygt for, at Otto muligens ikke skulde omgaaes ganske redelig med Byttet. Otto fik imidlertid i Bergen Eske Bilde Kwittering for 156½ Mark lødigt Sølv, 2500 Voger Rødskjær, 31 Skippund Kobber, 1½ Skippund Messing, 16½ Lispund andet Metal.¹⁾ Summen er ikke høi, men har været følelig nok at udrede for en ødelagt By og for en Omegn, af hvilken Erkebispens i Forveien havde inddrivet alt, hvad inddrives kunde til Christiern den Andens Bedste. At imidlertid ei alene Borgere og Bønder, men ogsaa Domkapitlet haardt brandskattedes, vides andensteds fra; Kannikerne besværede sig herover endnu næsten en hel Menneskealder senere.²⁾ Eftertiden maa endnu i denne Stund beklage, at Otto ikke nøiede sig med at røve Kapitlets Klenodier, men ogsaa slæbte dets Bibliothek og Archiv ud paa Domkirkegaarden og overgav dem til Luerne.³⁾ Dette Tog til Throndhjem maa have gaaet for sig i Juni 1532. Det efterfulgtes endnu i samme Menneskealder af to lignende, der ogsaa udgik fra Bergen, nemlig i 1537 og i 1564.

1) Nils Klaussøns og Thord Rods Brev til Eske Bilde, Hammersund (paa Nordmøre) 23de Juni. (Dipl. Norv., VIII. 711 og Norske Rigsregistrarer, I. 37).

2) I 1558, se mit Skrift, Throndh. Stifts geistl. Historie, S. 12.

3) P. Claussons Norges Beskrivelse, S. 90.

Efter Christiern den Andens Bortreise fra Norge kom Nils Lykke, der havde deltaget i Toget til Oslo mod den ulykkelige Konge, til det Nordenfjeldske for at tage sine Len igjen i Besiddelse og for at ordne de ved Erkebispens anden Feide forvirrede Forhold. Han havde til den Ende kongelig Fuldmagt til at handle i Forening med Svogeren, Vincents Lunge, der under Krigsbegivenhederne havde siddet stille, men nu, da disse vare over, som sædvanlig tilegnede sig selv den fornemste Myndighed. Det gik nu ud over Erkebispem, som efter Christierns Undergang ikke vovede Modstand, ja endog truedes med Angreb ogsaa fra svensk Side. Ogsaa Hans Reff, Truid Ulfstand og Claus Bilde kom efter til Throndhjem, og efter forskjellige Forhandlinger, som ei høre hid,¹⁾ blev Enden, at Alt skulde vende tilbage til det gamle, men Erkebispem maatte love at betale Bøde af 15,000 Mark dansk til Kongen og desforuden i Erstatning til Fru Inger og Hr. Vincents erlægge 3000 Voger Fisk og 1500 Mark dansk.²⁾ Endvidere afstod Erkebispem Fru Inger for hendes Livstid al biskopelig Korn- og Ostetiende i Ørlandets Præstegjeld, hvor Østraat er beliggende, og aftraadte med Kapitlets Samtykke til Vincents det Gods paa Hetlandsøerne, som Erkebiskop Gaute i sin Tid havde pantsat til Hr. Knut Knutssøn Baat.³⁾ Fru Inger og hendes Familie vendte da igjen tilbage fra Bergen til Østraat. Det kan her erindres, at en af hendes Svigersønner, Erik Ugerup i Tønsberg, under Christiern den Andens Feide havde grebet dennes Parti,

1) De ville findes fremstillede i Paludan-Müllers Grevens Feide, 2, 27 fgg. Keyzers Kirkehist., 2, 731 fgg. Documenterne findes især i Dipl. Norv., VIII.

2) For at betale disse befriedes han ved Kong Frederiks kort efter følgende Død og de denne ledsagende Begivenheder. Heller ikke Hr. Vincents fik sit Tilgodehavende.

3) Utrykt Brev i Münchener-Saml. i Rigsarch. (No. 3170).

hvilket sees deraf, at Erik var iblandt de Rigsraader, som den 7de November 1532 atter opsagde Christiern Huldskab og Troskab. Rimeligvis har dog Erik kun nødtvungen bekvemmet sig til dette Skridt, og ialfald vides han Intet at have foretaget til Christierns Tarv. Anderledes var derimod Tilfældet med Kanniken Hr. Henrik Nilsson i Throndhjem. Denne Mand tilhørte neppe sine Svogres Parti. Han gik i Feiden Erkebispens tilhaande, reiste endog i hans Ærinde til Christiern i Oslo og var siden i Throndhjem en Art Mægler eller Underhandler mellem Erkebispens og hans Fiende Hr. Vincents Lunge.¹⁾

Omtrent ved samme Tid, som den anden erkebiskopelige Feide endte paa saa tilfredsstillende Vilkaar for Fru Inger og hendes Familie, foregik et vigtigt Dødsfald i denne. Hr. Nils Lykkes Hustru, Fru Eline, døde, uidentvilt i Bergen, om Sommeren 1532, medens Manden var fraværende søndenfjelds. Hun efterlod sin Mand to Børn, Nils, aabenbart opkaldt efter Hr. Nils Henriksson, og Helvig.²⁾ Da hendes Mand var Søn af Eske Bildes Svoger, Hr. Joachim Lykke, var hun kommen i nær Berøring med Eske og hans Hustru, Fru Sophie, der senere toge sig kjærlig af de efterladte Børn. Et Vidnesbyrd om dette gode Forhold mellem Fru Eline og Eskes Familie indeholdes ogsaa i den deltagende Maade, hvorpaa Eskes Svigermoder, Fru Anne Rud, omtaler Dødsfaldet. Det heder i et af denne usædvanlig flittige Brevskriverindes Breve til Datteren (Mogenstrup i Skaane, August 1522): „Og som du skriver, at Fru Inger og de gode Jomfruer med hende ere komne tilstede igjen (o: formentlig atter have kunnet drage hjem til Østraat), Gud dennem vil husvale i deres Modgang, og at Fru Eline, Hr.

¹⁾ Dipl. Norv., VIII. 705, 740.

²⁾ Sammesteds, VI. 779.

Nils Lykkes Hustru, er nu død, Gud hendes Sjæl naade, og som du skriver, at han ikke skrev hende til, dog faar Hr. Nils vel altid Hustru igjen, men hendes Børn fange dog aldrig Moder igjen¹⁾ Man faar iøvrigt af dette Brev et Indtryk af, at Elines og hendes Mands ægteskabelige Forhold ikke har været ganske lykkeligt.

Iøvrigt vil et bevaret Brev fra Vincents Lunge til Eske Bilde, skrevet paa Østraat Nytaarsdag 1533, netop fordi dets Indhold i sig selv er hverdagsligt, kaste et Streiflyv over den heromhandlede Slægts Liv og Forhold ved dette Tidspunkt. Hr. Vincents skriver, at hans Hustru, Fru Margrete Mandag før Præsentationis Mariae (17de Nov.) har født en Datter paa Østraat og har holdt sin Kirkegang femte Juledag. Han vil nu tage hende med sig til Jemteland, hvor Kong Gustav har taget Brandskat, og derfra hen til sit andet Len Finmarken. Erkebispem og Hr. Nils Lykke ere forligte, og Hr. Nils bor paa Tuterøens Kloster, en Mils Vei fra Stenviksholm. Eske Bildes Fogder, Nils Viborg og Nils Jepssøn, have været i Throndhjem hos Erkebispem og der faaet god Besked om det Sølv og de Penge, som dennes Tjenere i Feiden havde taget fra dem; Hr. Truid Ulfstand og Hr. Claus Bilde ere tilligemed Biskop Hans Reff lykkelig komne over Dovrefjeld igjen, og Erkebispem skjenkede ved Afskeden enhver af dem et helt Sæt Sølvstøb; det var gaaet uheldigt med det sidste Brev, som Vincents og Hr. Nils havde skrevet til Eske, thi de havde sendt det med en Skrædder fra Orknørne, der var fulgt til Throndhjem med Otto Stigssøn, og denne Skrædder havde drysset Tiden hen med at reise fra Gaard til Gaard, drukket Barsel og Bryllup hos Bønderne og syet og tilskaaret Klæder.²⁾ Af et Brev

¹⁾ Vedel-Simonsen, Familie-Efterretninger om Ruderne, 1, 237.

²⁾ Utrykt Brev i Klevenfeldts Samll.

fra Nils Lykke¹⁾), skrevet kort efter til Fru Sophie, sees, at Vincents's og Fru Margretes Reise kort efter iværksattes, og at de underveis tilbragte otte Dage hos Hr. Nils paa Tuterøen, hvor denne nu var bleven Klosters verdslige „Forstander“, dog med Forpligtelse til at sørge for Munkene. Herpaa havde han ved Kongebrev faaet Bekræftelse, naturligvis som Belønning for sin Tjeneste mod Christiern den Anden.²⁾)

X.

Vi skulle nu fortælle om Fru Ingers og hendes Families Skjebne under de for Norge og Norden mærkelige og skjebnesvangre Aar 1533—1537.

I August og September 1533 holdtes i Bod i Romsdalen et Rigsmøde, det sidste i Norges ældre Historie, som fortjener dette Navn, thi dette kan ikke siges om det berygtede Møde i Throndhjem ved Nytaarstide 1536. Selve Rigsraadet var lidet talrigt, og endel Raader mødte derhos ikke frem, men Forsamlingen har alligevel ikke været ganske faatallig, naar man medregner Lagmænd, mindre Adelsmænd og andre, hvem Retssager og private Interesser her bragte sammen.³⁾) Fru Ingers tre Svigersønner, Rigsraaderne Hr. Vincents, Hr. Nils og Erik Ugerup vare tilstede, og hun indfandt sig ogsaa

¹⁾ Utrykt Brev i Klevenfeldts Samll.

²⁾ Kongebrev af 1 Mai 1532, (N. Rigsregist.). Langes Mening, (Klosterhist., 2 Udg., S. 245), at Hr. Nils neppe kom i rolig Besiddelse af Klostret formedelst Erkebispens Modstand, holder ikke Stik, naar man ser, (som det fremgaar af det ovenfor meddelte Brev fra Hr. Vincents til Eske Bilde), at Nils boede paa Tuterøen efter at være forligt med Erkebispem. Overhoved var denne i Slutningen af 1532 ikke, som Lange siger, „mægtig nordenfjelds“, men tvertimod i høi Grad ydmyget. En anden Sag er, hvad der kan være skeet efter Hr. Nils's senere Feiltrin og deraf flydende Fald.

³⁾ Se Dipl. Norv., IV. 807 fgg.

selv ved Mødet. Neppe har hun imidlertid været synderlig tilfreds med det Udfald, det for hendes eget Vedkommende fik, thi hun maatte fraskrive sig en kjær og vigtig Besiddelse, det store Giskegods, som hun i en Aarrække havde indehavt. Det var dog ikke for den rette og virkelige Arving, der først senere kunde gjøre sine Fordringer gjeldende, at hun her maatte vige, men det var dog for en Fordringshaver, der havde større Ret end Inger selv, nemlig Jomfru Karine paa Grefsheim, den i 1502 myrdede Hr. Knut Alfssøns endnu levende Søster. Der er al Rimelighed for, at det var Erkebispem, nu mægtigere end nogensinde, efterat Kong Frederiks Død havde gjort ham paa en Maade til midlertidig Regent, der har støttet Jomfru Karines Fordringer og drevet dem igjennem; tre Aar tidligere havde nemlig Jomfruen overdraget Erkebispem Bestyrelsen og Forsvaret af alt sit Fædrengods nordenfjelds og i denne Fuldmagt særlig fremhævet sine Fordringer paa Giske.¹⁾ Det hjalp nu ikke, at Hr. Nils Lykke paa en snedig Maade i 1532 havde forsøgt at skaffe sig Fordringer, der kunde beskytte Svigermoderen: han havde nemlig, da Hovedet for den svenske Gren af Rose-Slægten, Hr. Thure Jønsson, var dræbt i Konghelle, ladet sig af Kong Frederik overdrage den Ret til Giske, som denne Mand havde paastaet. Thi denne Ret underkjendtes, og den 5te Sept. 1533 maatte Fru Inger udstede et Brev, hvori hun takkede Giskes Landboer for den Lydighed, de hidtil havde vist hende, og for Frentiden gav Slip paa Godset, dog beholdt hun de Dele af Strøgodset, som laa udenfor Romsdalen og Søndmøre.²⁾

¹⁾ Dipl. Norv., IV. 812.

²⁾ Sammesteds, IV. 822. Om ogsaa andre Sager, Fru Inger vedkommende, have været forhandlede i Bod, er uvist; blandt nogle løse Optegnelser af Erkebispem over Sager, som der skulde fore, læses

I den følgende Tid blev Danmarks og derved tillige Norges Skjebne mere og mere uvis formedelst Grevefeidens Udbrud og Christopher af Oldenborgs i Begyndelsen saa heldige Fremgang. Selvfølgelig var Vincents Lunge i denne bevægede Tid ikke ledig, og vi ville derfor jevnlig eller endog for det meste finde ham fraværende fra sit Hjem.

Under den store danske Herredag om Sommeren 1533, ved hvilken de herskesyge Magnater ingen Bestemmelse vilde tage om Kongevalget, ja endog lode sig forlyde med, at det stod til dem ingen Konge at vælge, var en ny fælles dansk-norsk Valgherredag bleven berammet til St. Hans Tid 1534, og Norges Rigsraad i Bod havde vedtaget at møde i Kjøbenhavn til den Tid. Det manglede ligesaalidt nu, som ved saa mange lignende Leiligheder i de foregaaende Aar, paa Anmodninger til Erkebisp Olaf om at indfinde sig til den store Herredag, men hertil var denne naturligvis ikke at formaa. Han kom kun til Bergen, hvorfra han sendte en Undskyldningsskrivelse.

Derimod begave baade Eske Bilde og Hr. Vincents sig afsted; den Første havde iforveien betroet Slotsloven paa Bergenhus til sine Tjenere, blandt hvilke Thord Rod og Stig Bagge vare de fornemste. Eske Bildes Reise blev ikke meget behagelig, thi da han og hans Hustru den 2den Juli 1534 uden at ane nogensomhelst Fare seilede ind ad Sundet til Kjøbenhavn, blev han paa Rheden tagen til Fange af Lybekkerne, som just for nogle faa Dage siden havde ført en stor Flaade og Hær til de danske Farvande. Trods alle Forestillinger om, at han var det norske Riges Lensmand, opnaede han ei at komme paa fri Fod, men kun indtil videre at faa Lov til at opholde sig i Sjælland. Sent paa

ogsaa Ordene: „Item Fru Inger“, men de have maaske kun sigtet til Giskasagen.

Høsten maatte han finde sig i at drage til Lybek og der tilbringe over et Aar i et mildt Fangenskab. Fru Sophie derimod forblev i Danmark.¹⁾ Hr. Vincents drog derimod Landeveien ad Skaane til og naaede den 10de Juli til Landskrona. Ogsaa han traf naturligvis Alt i største Bevægelse formedelst det pludselig indtrufne Overfald af Lybekkerne og Grev Christopher og forstod let, at der ikke mere var Tale om nogen Herredag. Tvertimod underkastede nu den øst-danske Adel sig Grev Christopher og hyldede ham paa den fangne Christiern den Andens Vegne. Til at slutte sig til dette Parti følte visselig allermindst Vincents Lunge nogen Lyst. Han drog derimod over til Jylland til sin Broder Hr. Ove paa Tirsbæk ved Veile og har vistnok havt Brug for al sin Kløgt og Snildhed for at undgaa Eske Bildes Skjebne. Men Reisen blev dog ogsaa ham kostbar nok, thi da han havde indsat betydelige Værdier til Forvaring paa Vardberg Slot hos Hr. Truid Ulfstand og Grev Christopher fik dette at vide af Hr. Vincents's utro Tjenere, lod han strax Kisterne hente og tilføiede derved Eieren et Tab, som denne selv anslog til sex eller otte tusinde Mark. I Jylland fandt imidlertid Vincents Lunge Forholdene helt anderledes, end han havde fundet dem i Skaane, thi det jydsk Raad havde, som bekjendt, allerede den 4de Juli hyldet Hertug Christian af Holsten til sin Konge, og hans egen Broder Hr. Ove havde været en af de fornemste Ophavsmænd til denne Handling. Dette Kongevalg har visselig strax fra Begyndelsen af tiltalt Vincents, der rimeligvis allerede nu har haabet paany at skulle befæste sin egen Indflydelse i Norge ved at yde Christian den Tredie de samme Tjenester i dette Rige, som han omtrent ti Aar

¹⁾ Se herom Pal.-Müllers „Studier“ i Annaler for Nord. Oldkyndighed og Historie, 1853, S. 37 fgg.

tidligere havde ydet hans Fader. Han overbragte ogsaa strax til Norge Breve fra Jyllands Raad, der opfordrede Raadet i Norge til at slutte sig til Jyderne, Opfordringer, som dog krydsedes af lignende fra de med Greven forbundne østdanske Raader. Senest den 28de October var Hr. Vincents atter paa Lungegaarden, hvorfra han paa den Dag skrev til Nils Lykke.¹⁾

I nogle Maaneder forblev han nu paa Lungegaarden og udrustede Skibe til Hertug eller Kong Christians Tjeneste. Men Bergen var ikke noget trygt Opholdssted, thi Hanseaterne, der selvfølgelig under Grevefeiden holdt Lybeks Parti, vare ham ikke gunstige. Han gjorde da et Forsøg paa at faa Adgang til Bergenhus Slot, men hans fordums Tjener, Thord Rod, fra hvem han i sin Tid var bleven skilt just ikke paa den venskabeligste Maade, og som nu i Eske Bildes Fraværelse havde Magten, negtede at opfylde denne Begjæring. Vincents forlod nu Lungegaarden, som han ikke mere i Livet skulde gjense, og begav sig til Oslo i April 1535. Her traf det sig saa, at Hovedsmanden paa Akershus, Erik Gyldenstjerne, stod i Begreb med at drage til Danmark med nogle Skibe, ligeledes til Christian den Tredies Understøttelse, og Vincents fik sig da midlertidig overdraget Slotsloven paa hin Fæstning.²⁾ Han forblev nu i Oslo indtil henimod Juletider og var i den Tid Sjelen i det søndenfjeldske Rigsraad, hvilket han ganske vandt for Christian den Tredies Sag. Denne havde i Februar 1535 skrevet Breve til Nordmændene, dog ikke som den, der begjærede Valg, men

¹⁾ Utrykt. (Münchener-Saml. No. 3265).

²⁾ Pal.-Müllers Aktst. til Gr. F. Hist., 2, 76. Erik Gyldenstjerne havde i 1532 efterfulgt sin Frænde, Hr. Mogens, da denne, kort efterat Christiern II. var tagen til Fange, havde ombyttet Akershus Len med Malmøhus.

tvertimod som den, der allerede var deres lovlige Herre, og Vincents fik sine søndenfjeldske Colleger vel ikke til at erkjende ham som Konge uden Valg, men dog til at udstede et Valgbrev af 13de Mai 1535. Erkebispem, som naturligvis var bange for at faa en afgjort lutheransk Konge, vilde derimod idetmindste betænke sig en Tid, og det var heller ikke at undres over, thi endnu var Udfaldet af Kampen mellem Christian og Greven ingenlunde afgjort; man havde endnu ikke oplevet Slaget ved Øxnebjerg den 11te Juni 1535. Erkebispem vilde have en Herredag samlet i Throndhjem, først til Trinitatis, siden til St. Hans, men denne kom ikke sammen hverken til den første eller anden Termin.

Fru Ingers anden Svigersøn, Erik Ugerup, fulgte Erik Gyldenstjerne til Danmark for at deltage i Søkrigen imod Lybekkerne, ledsaget ogsaa af et Par mindre betydelige Adelsmænd fra Norge, Peder Hanssøn og Jens Splid,¹⁾ som vi senere ville faa Anledning til nærmere at omtale. Jens Splid var sandsynligvis Hovedsmand for den Udrustning, som Vincents Lunge havde foranstaltet, thi, som vi allerede leilighedsvis have bemærket, stod han i Hr. Vincents's Tjeneste.

Men om den tredje Svigersøn, Hr. Nils Lykke, have vi Ting af en helt anden Natur at berette. Nils var i 1532 bleven Enkemand, men kort efter Fru Elines Død forelskede han sig i dennes yngste Søster, Jomfru Lucie, og hun sig igjen i ham; man tør maaske vove den Formodning, at Jomfruen har opholdt sig i Nils Lykkes Hus, enten paa Fosen eller

¹⁾ Garde, den dansk-norske Sømagts Historie fra 1535—1700, S. 18, jvfr. Danske Samll., 2, 303. Der var i November 1535 (utrykt Brev i Münch.-Saml. i Rigsarch. No. 3336) Tale om, at Erik formodentlig som Belønning skulde have faaet Vardberg Len i Halland, hvorfra da vistnok Truid Ulfstand, der havde hyldet Grev Christopher, skulde have været afsat, et Len, der vilde have været bekvemt for Erik, der selv var en Hallandsfar.

Tuterøen, for at tilse og pleie hans moderløse Børn. Efter Datidens Tænkemaade og Kirkeret betragtedes Svoger og Svigerinde ganske som Broder og Søster; Ægteskab mellem dem var strængelig forbudt, og et Leiermaal ansaaes lige med Blodskam og benævntes Kjetteri. Men den romerske Kirke stod nu paa faldende Fod, dens Eiendomme plyndredes jo daglig ustraffet, og Hr. Nils og Lucie vovede derfor at haabe paa Muligheden af at faa sit Ønske opfyldt. Hr. Nils tog sin Tilflugt til „forstandige lærde Mænd“, navnlig til Erkebispem, og mærkelig nok gav denne, der dog i dette Tilfælde skulde formodes at tænke strængere end Lægfolk, ham Haab, ja han blev endog hans Talsmand hos Familien. Denne Erkebispens anbefaling er virkelig saa paafaldende, at man fristes til at sætte den i Forbindelse med, at han netop samtidig, og uden at man ellers kan begribe Grunden, modtog i Forvaring paa Stenviksholm en Kiste med Værdisager, tilhørende Nils Lykke. Der blev vel givet Bevis for den som for et Depositum, men det kunde dog nok tænkes, at Meningen har været den, at Erkebispem skulde beholde det Hele, ifald det lykkedes ham at faa sat Giftermaalet igjennem.¹⁾ Dog, hvorom alting er, da Hr. Vincents Lunge, der, som gift med Nils Henrikssøns ældste Datter, Margrete, ansaaes som Familiens egentlige Værge, paa en Reise fra sit Len Jemteland besøgte Erkebispem paa Stenviksholm, og denne da frembar Hr. Nils's Ønske, fik han et bestemt Nei. Vincents drog nu til Tuterøen, hvorhen Erkebispem synes at have fulgt ham, og Nils gjentog der personlig sit Frieri, men med samme Udfald; ikke bedre gik det i Throndhjem, hvor Nils lod Vincents anmode gjennem sin Svigerinde Fru Margrete. Dette

¹⁾ Erkebispens Kvittering af 2den Mai 1534 i Dipl. Norv., V. 798.

er rimeligvis skeet om Vaaren 1534, førend Vincents Lunge drog til Danmark, og i ethvert Fald ikke senere. Efter Hr. Vincents's Afreise henvendte Nils sig til sin Svigermoder Fru Inger og bad hende om Lucies Haand, men Fru Inger svarede ikke alene Nei, men sendte ogsaa Bud ned til Vincents Lunge i Danmark og lod i Eske Bildes, en Lagmands og nogle bergenske Raadmænds Overvær bevidne for ham, at hun „aldrig i sin Livstid vilde give sit Samtykke til slig aabenbar Kjetteri og uchristelig Gjerning“. ¹⁾)

Men, som Nils Lykke selv senere skriver til sin Fader i Danmark, hans og Lucies Elskov var for stærk til at kunne hemmes ved Familiens Forbud. „Vi vare hinanden“, skriver han, „hjertelig begjærige“ og „af Gud saa ganske med vore Hjerter paa begge Sider forbundne og udi Ægteskab med hverandre forpligt, saa vi os selv udi ingen Maade mægtig vare“. Allerede temmelig tidlig paa Sommeren 1534 maa Lucie have været frugtsommelig. Hr. Nils forlangte paa ny den fra Danmark hjemvendte Vincents Lunges Samtykke til et Ægteskab, men denne var lige bestemt i sin Vægring og sendte den 28de October 1535 sine Tjenere Jørgen Pederssøn og Thron Ivarssøn (tvende mindre Adelsmænd) til Nils med et alvorligt Svar paa hans egne og Fru Margretes Vegne. Efter at have opregnet for ham, hvorledes han og Fru Inger Gang efter Gang have svaret ham et bestemt Nei, og fortalt, hvorledes deres fælles Svigerfader, Hr. Nils Henrikssøn „i sin Døds Time med venninde (o: weinende, grædende) Øine og trofastelig tilbetroede og be-

¹⁾ Utrykt Brev (i Münchener-Saml. No. 3265), nemlig Instruction fra Vincents Lunge for hans Sendebud til Nils Lykke, dat. Lungegaarden 28de Oct. 1534, hvori Vincents opregner de forskjellige Leiligheder, ved hvilke Nils har begjæret Lucie; sammenl. ogsaa Nils's Brev til Faderen (Münch.-Saml. No. 3314), der ret godt stemmer hermed.

falede ham, Vincents, at være udi Faders Sted for Hustru og Børn efter hans Død“, sluttede han med „broderlig og christelig at paamine Nils om at ville afstaa, forlade og fuldkommelig overgive slig uchristelig, uforsvarlig og uhørlig Mening, Begjær og Foretagelse, ikke længer efterstaaende dette simple, ædle og dydelige Blod at forføre, bedrage og forlede.“ Hr. Vincents havde altsaa endnu ikke faaet at vide, at Lucie var svanger, ja endnu den 7de Januar forekommer der i et nyt Brev fra ham til Nils ikke et Ord om denne saare vigtige Omstændighed. Derimod lader han nu Nils vide, at hans Frieri til Svigerinden har gjort Opsigt i Danmark, at Nils's egen Fader samt Hr. Peder Lykke og flere Slægtninge „ikke vilde gaa til Dug eller Disk, handle, tale, sidde, staa eller omgaaes med ham“, om han ei afstaar fra sit Forsæt. Forøvrigt er Brevet holdt i en forsonligere Tone; ja Vincents vil „være ham en god Broder“, ifald han opgiver denne Giftermaalsplan.¹⁾

Fra Nytaarsdag 1535 er der levnet en (dog visselig ikke egenhændig) Skrivelse fra den ulykkelige Lucie selv, skrevet paa Østraat til Biskoperne af Oslo og Hamar, Hans Reff og Mogens, samt til Hr. Claus Bilde paa Baahus. Det heder her: „Jeg arme Kvinde, jeg kjender mig ganske svarlig at have forseeet mig imod min kjære Moder og Venner formedelst min Ufornumstigheds og Ungdoms Skyld, bedendes ydmygelig om Naade for Christi Pines Skyld“. Hun anraaber de tre Rigsraader om Forbøn hos Erkebispens, sin kjære sorigfulde Moder, sin Broder Hr. Vincentius og Margrete, samt Erik Ugerup og Anna, „at de ville naadelig og mildelig overse med denne fattige Mand Hr. Nils og mig vor store Brøst og Forsømmelse, og at vi maatte beholde vort Liv og

¹⁾ Utrykt. (Münch.-Saml. No. 3319).

Hilse“. Til Slutning lover hun ei alene: „Og vil jeg være dem saa ydmygelig, kjærlig og underdanig“, men hun tilføier tillige paa engang rørende og characteristisk: „og saa fattig, som de ville have mig“. ¹⁾ Hun har aabenbart tænkt, at især dette Sidste nok kunde have Vegt ligeoverfor Familien. Hendes Svogre havde jo ogsaa i 1527 tænkt paa at bortgifte en af hendes Søstre udenfor Riget for at kunne affinde denne med desto mindre Gods.

Jomfru Lucie fødte, rimeligvis paa Østraat, en Søn, men vi kjende ikke Barnets Fødselsdag og vide kun, at det levede den 8de April 1535 og var død den 17de i samme Maaned. Efter Samraad med Erkebispem havde Nils Lykke besluttet at tage Barnet hjem til sig til Fosen og „holdé det, som det sig burde“, men da han fik det i sit Hus, var det meget sygt og døde strax efter. Han besluttede da selv at følge det til Jorden og „gjøre det den Ære, han burde i alle Maader.“ ²⁾

Den 8de April skrev Nils flere Breve til Danmark, til sin Fader, af hvilket vi allerede have anført en Del af Indholdet, til Biskop Ove Bilde i Aarhus, til Hr. Mogens Gjõe og endelig til Christian den Tredie. Samtlige Breve gik ud paa, at han og Jomfru Lucie maatte faa Tilladelse til at ægte hinanden eller, som han skriver: „at vi mue sammen blive, som Gud os sammenføiet haver“. Paa disse Breve indløb der Svar af forskjellig Art. Den dybt nedbøiede Hr. Joachim Lykke skrev fra Silkeborg 22de Mai 1535 saaledes: „Som jeg fornemmer i din Skrivelse, da giver du meget god Husværelse i min Alderdom for alt det, jeg har kostet paa dig og tæret paa dig, siden du var et Barn. Der var ingen den Frue eller Jomfru i Danmark, som du vel havde faaet,

¹⁾ Utrykt. (Münch.-Saml. No. 3322).

²⁾ Ligesaa. (Sammesteds, No. 3315).

hvilken du havde bedet om, det du torvde taget din Husfrues Søster og gjort mig den Sorrig, som mig stander aldrig til at forvinde“. ¹⁾ Biskop Ove Bilde vilde ikke have Noget med den hele Sag at gjøre. Om Hr. Mogens Gjõe har svaret, vide vi ikke, men Christian den Tredie gav 27de Mai 1535 et ikke ganske trøstesløst Svar fra Gottorp. Hertugen (eller Kongen) bemærkede, at vel tillod den bibelske Lov et saadant Giftermaal, men Keiserloven og Landsloven, „som ogsaa ere af Gud“, forbød det. Heller ikke kunde han for Tiden gjøre Noget for Nils, da Jomfru Lucies Familie og Erkebispnen endnu ikke havde erkjendt ham som sin Herre, „men siden Gjerningen var gjort, maa man hjelpe og raade deri til det Bedste“. ²⁾ Det er tvivlsomt, om dette Brev er kommet Nils Lykke ihænde, men man vil se, at alt Haab vel ikke havde været ude for de Elskende, ifald de begge havde oplevet Christian den Tredies Regjering i Norge.

Imidlertid var Forholdet mellem Erkebispnen og Nils Lykke et eiendommeligt. Olaf Ingebrigtsson gav ham et Leide, indtil Videre kunde foretages i hans Sag, og vedblev fremdeles, trods Hr. Nils's „kjetterske“ Forbrydelse, at anerkjende ham som Medlem af Rigsraadet, vel nærmest fordi han nu troede sig vis paa, at Nils's Stemme maatte blive et Ekko af hans egen og ikke som før af Svogeren Hr. Vincents's. Hr. Nils medundertegnede da ogsaa Erkebispens fra de søndenfjeldske Raader afvigende Erklæringer og Skrivelser angaaende det forestaaende Kongevalg, men samtidig synes han dog, rigtignok ogsaa bag Erkebispens Ryg, at have forsøgt paa at indlede Forstaaelse med Christian den Tredie, ikke alene, som vi have hørt, for hos ham at søge Bistand i sin Giftermaalsplan, men ogsaa saaledes, at han

¹⁾ Utrykt Brev i Münch.-Saml., No. 3360.

²⁾ Norske Rigsregistranter, I. 43 fg.

maaske har gjort ham Meddelelser angaaende Erkebispens Holdning og Politik og underslaaet Skrivelser, som vare bestemte til at gaa sydover i Olafs og hans eget Navn.¹ Endnu den 9de Mai melder Hr. Nils Erkebisen fra Fosen, at han var tilsinds at møde i Throndhjem ved den Herredag, som denne haabede at faa istand der,²) men som, efter hvad vi have hørt, forpurredes ved de Søndenfjeldskes Uvillighed til at møde. Nils Lykke ansaa dog selv sin Stilling saa usikker, at han fandt det nødvendigt at befæste sin Kongsgaard Fosen. Han anlagde Volde og Grave omkring Gaarden og skal for at faa disse Forsvarsanstalter istand have truet Almuen til strengt Hoveriarbeide, saaledes at mange Bønder maatte lade sine Marker ligge upløiede og usaaede.³)

I Juni Maaned gik der Rygter i det Nordenfjeldske om, at Landet stod i Fare for at hjem søges af Tydskerne. Det hedte sig, at Lybekkerne, der, som vi vide, paa den Tid havde Eske Bilde i sin Vold, vilde sende ti eller tolv Skibe til Bergen, medbringende Eske selv (rimeligvis for ved Tvangsmidler eller Trudsler mod dennes Person lettere at aabne sig Bergenhus's Porte) og siden drage videre for at underlægge sig det Throndhjemske. Nils Lykke, hvem disse Rygter vare komne for Øre, sendte nu Bud til sin Svigermoder Fru Inger og bad hende om „for vor Herres Pines Skyld uførtøvet at søge Tilflugt hos ham paa Fosens Kongsgaard og medbringe sine Børn, sit Folk, sine Sølvpenge“ o. s. v. Fru Inger svarede da, at hun vidste sig ingen Fiende at have, at

¹) Pal-Müller, Grevens Feide, 2, 59.

²) Utrykt Brev i Münch.-Saml., No. 3316.

³) Ligesaa. Forøvrigt omtales ogsaa andensteds Nils Lykke som en haard Bondeplager. Eske Bilde havde allerede tre Aar tidligere skrevet til sin Svigermoder, Fru Anne Rud, om, at han „besværede den fattige Almue uden at have det behov“. (Vedel-Simonsen, om Ruderne, 1, 241).

Hr. Nils selv før maatte vente Angreb, om saadant virkelig paakom, end hun, „der var en fattig Enke og sad paa en aaben Gaard, hvor der ei var stor Pris at finde“, men, tilføiede hun, „kommer der kun en forloren Hob, ti eller tolv Karle, da vil jeg bie dem paa Østraat; end fornemmer jeg, at Overmagten kommer, da vil jeg tage Foden i Haanden og løbe ad Skoven“. Dette sit Svar og sin Beslutning meddelte hun Erkebisen i et Brev af 25de Juni,¹⁾ idet hun tillagde, at hun ikke agtede Hr. Nils's Tidende stort. Skulde hun virkelig tiltrænge Hjelp, siger hun, da vilde hun snarere ty til Erkebisen end til Nils, „det være min gode Tro til Eders Naade“. Der herskede i det Hele ved den Tid et forunderligt godt Forhold mellem Fru Inger og Erkebisen, hvilke dog for saa faa Aar siden gjentagne Gange havde været saa aabenbare Uvenner og Modstandere. De skrev hinanden jevnlige og gav hinanden Foræringer. Fruen forsynede jevnlige Erkebisen med friskt Smør til hans eget Behov, og af hendes Breve maa man slutte, at hun har været en særdeles omhyggelig Husmoder. Erkebisen lovede hende som Gave et Par levende Gjedder, dengang altsaa en Sjeldenhed i den Del af Landet.²⁾

Det befrygtede hanseatiske Angreb blev der Intet af,³⁾ men Nils Lykke blev, endnu inden Juni Maaned var tilende,

¹⁾ Utrykt. (Münch.-Saml., No. 3309).

²⁾ Ligesaa. (Sammesteds, No. 3305 og 3308).

³⁾ Frygten for et saadant havde imidlertid ikke været saa ganske ringe, og Erkebisen selv ikke uden Ængstelse. Dette sees af Biskop Mogens's Brev til Vincents Lunge, skrevet i Faaberg, altsaa sandsynligvis paa en Visitatsreise, 21de Sept. 1535 (Münch.-Saml., No. 3394). Erkebisen havde, siger Mogens, skrevet ham til, „at han var ganske glad, at denne Frygt og Fare er nu stilt og afvendt, som han langsommelig havde havt for de fattige Nordfarer og de gode Mænd, som i Throndhjem bosiddendes ere, at de kunne blive frie og ikke overfaldes af de Tydske“.

angreben fra en anden Kant. Under sine skriftlige Forhandlinger med Raadet søndenfjelds fik Erkebispem den stedse flere og flere Vink om, hvor hellig disse Herrer misbilligede hans Eftergivenhed mod Hr. Nils Lykke. Hr. Claus Bilde paa Baahus, der endog havde hørt Rygter om, at Nils Lykke var ifærd med at holde Bryllup med Lucie, skrev allerede i April til Erkebispem og udtalte sin Bekymring for den store Forargelse, som Menigmand skulde tage af et saa ugudeligt Exempel;¹⁾ ogsaa Biskop Hans Reff i Oslo havde hellig misbilliget Olafs paafaldende Overbærenhed, men fornemmelig vedblev den mægtigste blandt dem alle, Hr. Vincents, nu Vicebefalingsmand paa Akershus, at være aldeles uforsonlig mod sin Svoger paa Fosen. Fru Inger, der, saa bedrøvet hun end var over Ulykken, og saa bestemt hun end modsatte sig enhver Tanke om Giftermaal mellem Nils og Lucie, havde dog søgt at formilde Vincents's heftige Uvilje, men uden Held; han var, skrev hun i den Anledning til Erkebispem, „baade hastig og gremsk af slige fordærvelige Tidender“.²⁾ Tilsidst meldte Hans Reff den 15de Juni 1535 til Erkebispem, at det var Ærgrelsen over Hr. Nils og hans Væsen, som foraarsagede, at Vincents Lunge aldeles opgav sin Reise til Herredagen i Throndhjem, hvorved denne helt faldt bort.³⁾

¹⁾ Claus Bilde til Erkebispem, Baahus 18de April 1535, (utrykt, Münch.-Saml., No. 3283): „Og gaar her for Rygte, at han nu vel haver Bryllup med sin Husfrues Søster, og er det vel befrygtendes, at manges simpel Mand tager onde Exempel, saa at man ikke skulde kunne regjere Almuen for den Ulydelses Skyld, og dette ærlige Kongerige komme udi det Raab og Rygte“.

²⁾ Münch.-Saml., No. 3308. Det synes lidet troligt, at Nils Lykke skal have tænkt paa at angribe Fru Inger (for at bortføre Lucie?), saa at hun maatte „befæste sig for ham i Kirken“, hvilket Erkebispem siden paastod. (Pal.-Müller, Grevens Feide, 2, 71).

³⁾ Pal.-Müllers Aktst. til Gr. F. Hist., 2, 102.

Erkebispnen besluttede derfor nu at berøve Nils Lykke Friheden og har rimeligvis taget denne Beslutning strax efter Modtagelsen af Hans Reffs Brev, ja muligens endnu førend dette kom ham i Hænde. Der manglede desforuden heller ikke paa andre Ting, som nok kunde gjøre ham opbragt paa Nils, og navnlig maa han vistnok være bleven forbitret, fordi denne aabenlyst lagde for Dagen Ringeagt for den romerske Kirke og Tilbøielighed for den nye Lære, lod holde Messer paa Dansk, fløifede Langfasten og foragtede de syv Sakramenter. Erkebispnen brød da det Nils givne Leide og lod sende Folk ud til Fosen¹⁾ og fik til dette Tog paa Forlangende ogsaa fem eller sex Baade fra Fru Inger, bemandede med Karle og Drengene. En Kamp maa have fundet Sted mellem Erkebispens og Nils's Folk, men de første seirede, og Nils, der for det første forblev paa Fosen, var nu Erkebispens Fange.²⁾ Dette maa være skeet inden 29de Juni, thi i et Brev af denne Datum til Erkebispnen omtaler Fru Inger Begivenheden som netop stedfunden.

Det venlige og medlidende Sindelag, som Fru Inger havde vist mod Peder Cantsler og Dalejunkeren i deres Ulykke, lagde hun ogsaa nu for Dagen imod Nils Lykke, der havde voldt hende og hendes Hus saa megen Skam og Sorg. „Jeg har, skriver hun i det nysnævnte Brev, ikke Hjerte til at hjælpe til at fordærve ham til hans Liv for hans fattige Børns Skyld“. Hun haabede, at han endnu kunde gjøre „Pligt og Bod“ og, naar han opgav Ægteskabstankerne, blive

1) Pal.-Müller (Gr. F. Hist., 2, 71) fortæller, at Christopher Throndsøn var den, der drog til Fosen mod Hr. Nils, men dette har jeg dog ei fundet i noget af Documenterne; ligesaa snart tør det have været Olaf Tørrissøn.

2) Fru Inger til Erkebispnen, 29de Juni 1535, Münch.-Saml., No. 3306. Ordene „Eders Naades Folk finge Overhaand med hennem“ tyde paa Modstand fra Nils's Side.

forligt med Vincents Lunge; Lucie selv havde nu lovet, at hun ikke mere vilde begjære ham, og i det Hele Ingen mod sin Families Vilje. Men have Nils Lykke nær under sine Øine vilde Fru Inger dog, som rimeligt var, ikke, fordi, siger hun, „jeg trøster mig ikke vel til at fordrages med ham herefter“. Ikke desto mindre besøgte hun ham faa Dage efter, at hun havde skrevet disse Ord, paa Fosen, da Erkebispnen havde bedet hende derom, for at hun personlig kunde tage de smaa Børn til sig og overse Nils's Løsøre. Hun indfandt sig ledsaget af sin Datter Ingeborg. Sit Møde med Nils Lykke, hvem hun vel ikke har seet, siden Lucies og hans Brøde blev aabenbar, skildrer Fru Inger selv i et nyt Brev til Erkebispnen af 6te Juli: „Den Tid jeg kom derud, kom han imod mig og faldt paa Knæ og lagde sig korsvis paa Jorden med grædende Taare og formanede mig for vor Herres Død og Pine, at jeg skulde give ham det Mistykke til, han havde gjort mig. Gav jeg hannem da til for Guds Skyld, hvad i min Magt var og mine Venner samtykke vilde“. Derpaa lagde Fru Inger og en Olaf Tørrissøn,¹⁾ der formodentlig da var Erkebispens Tjener, hans Eiendele i Kister og indlagde det i hans Fadebur, hvortil de hver beholdt en af Nøglerne. Kun en Top Sukker og to Kurve, den ene med Rosiner, den anden med Figen, undertoges, dem skjænkede den ulykkelige Mand til Jomfru Ingeborg og sine smaa Børn, hvilke derpaa fulgte med Bedstemoderen til Østraat.²⁾ Sandsynligvis er Nils Lykke derpaa bleven ført ind til Stenviksholm i et sikrere Fængsel. Fru

¹⁾ Olaf Tørrissøn var en ringe Adelsmand af en Æt, som kaldes Gyldensø. Han brugtes siden i dansk Tjeneste tilsøs, blev 1559 forlenet med Jemteland, men blev her dræbt ved Claudius Gallus's Indfald 1564. (Se mit Skrift „Krigen nordenfjelds 1564“, S. 8 og 12, samt Norske Rigsregistr., I. 591.)

²⁾ Utrykt. (Münch.-Saml., No. 3310).

Inger ytrede i det sidst omtalte Brev Ønske om at faa en Bestemmelse af Erkebispem om, hvorledes der skulde forholdes med Nils's betydelige Forleninger, hvilke hun uden tvivl selv har ønsket at erholde og det ikke uden Føie, da hun i sin Tid havde afstaaet dem til Nils Lykke med Forbehold af at faa dem igjen, om hun overlevede ham. Vi kjende ikke Erkebispens Svar, men det er sikkert nok, at denne, for Tiden Rigets første Mand, inddrog dem under sin egen Bestyrelse. Om den arme Lucies Tilstand skriver hendes Moder til Erkebispem nogle Uger efter at hendes Elsker var bleven tagen tilfange: „Det arme Menneske Lucie er ganske sorrigfuld og bedrøvet og beder ydmygelig og gjerne om Afløsning af Gud og Eders Naade“, og Fru Inger ønsker derfor, at en af Erkebispens Klerke maa komme ud for „at sætte hende Pønitents og give hende Afløsning“. ¹⁾

Derefter lod Erkebispem nedsætte en Ret i Throndhjem bestaaende af nogle Lagmænd, Raadmænd med Flere, og lod sin Slægtning og meget betroede Tjener Christopher Throndsøn, en senere noksom bekjendt Mand, tiltale Hr. Nils Lykke for det Kjetteri, han havde bedrevet med sin Hustrus Søster. Dommen faldt den 21de Juli 1535, og da Tiltalte havde vedtaget, „at han fangen havde givet sig ind under Norges Riges Lov, hvad den gav ham, enten at steges, sydes eller brændes, det vilde han lide og undgjælde“, blev han dømt i Erkebispens Hænder paa Kronens Vegne med Liv og Gods, „dog hans Liv ubehindret, indtil Norges Raad ydermere om hans Sag og Straf dømmende vorder“.

Denne i Throndhjem afsagte Dom var altsaa en Slags Underrettsdom, thi i August lod derfor Erkebispem den samme Christopher Throndsøn reise til Oslo for der at forebringe

¹⁾ Utrykt. (Münch.-Saml., No. 3311).

Sagen for de i denne By værende Rigsraader, nemlig Biskop Hans Reff, Mag. Morten Krabbe, Provst ved Mariakirken og Norges Riges Cantsler, samt Hr. Vincents Lunge; ogsaa Hr. Gaute Galle blev tilkaldt. Efterat først Christopher havde fremstillet Sagen, optraadte Hr. Vincents paa den fornærmede Families Vegne, som dennes Hoved og Værge, og deeltog i Anklagen imod ham med Paastand om, at hans Gjerning var Banssag og Dødssag. De to Prælater holdt sig til Kirkeretten og maa antages at have ment, at den rette Straf skulde blive Fredløshed. Derimod vægrede Hr. Gaute Galle sig ved at fælde nogen Dom her og forlangte Sagen hen-skudt til en almindelig og fuldtallig Herredag, en Paastand, som vistnok har været beføiet, da den støttedes af Frederik den Førstes Haandfæstning, hvori det udtrykkelig var bestemt, at „Tiltale til noget Medlem af Rigets Raad, som gjælder Ære, Liv og Gods, skal ske for det hele Rigsraad.“ Hr. Vincents, som uforsonlig hadede Svogeren, fik imidlertid tilsidst tilveiebragt Enighed, saa at alle vedtog Prælaternes Dom, der da blev beskrevet og overgivet til Christopher Thronssøn, at denne kunde sende den til Erkebispem til Besegling ogsaa af ham. Hans Reff gav imidlertid sin Metropolitan det Raad at være forsigtig med Hensyn til Udførelsen af Dommen og for det Første indskrænke sig til at holde Hr. Nils godt forvaret.¹⁾ Under dette Christopher Thronssøns Ophold i Oslo indtraf forøvrigt et Sammenstød mellem ham og Hr. Vincents. Denne holdt sit Gjestebud en Søndag i August i sit Herberge i Oslo hos en vis Bjørn Gunnarsson, hvor Biskop Hans Reff og Morten Krabbe vare tilstede, og hvor rimeligvis Egnens og Byens bedste Folk have været samlede. Mellem Gjesterne var ogsaa Christopher

¹⁾ Pal.-Müller, Gr. Feide, 2, 73—74. R. Keyser, den n. K. Hist., 2, 760—761. Norges gl. Love, II. 375.

Thronæssøn. Der er uidentvivel gaaet lystigt til, thi Vincents Lunge maa, efter alt hvad vi kunne slutte, have været en munter Vert, og Mag. Morten Krabbe vides med Bestemthed at have været en „god Gildebroder“. ¹⁾ Sent ud paa Aftenen vare saavel Hr. Vincents som Christopher Thronæssøn drukne, og nu kom de i et heftigt Mundhuggeri „med haarde og strage Ord“. Rygtet føiede siden til, at Hr. Vincents gav Christopher et Ørefigen. Biskop Hans og Mester Morten med flere Dannemænd lagde sig vel imellem og fik dem til at „sige hinanden godt“ igjen, og de to Prælater skreve strax til Throndhjem for at forebygge, at Erkebispnen skulde faa vrang Fremstillinger at høre af den Sag, men man fortalte senere, at Christopher aldrig glemte den Aften, og at denne hans Erindring nogle Maaneder senere skal have været ulykkebringende for Hr. Vincents. ²⁾

Det hører ikke hid udførlig at skildre Erkebispens og de søndenfjeldske Raaders Forhandlinger om Kongevalget, Olaf Ingebrigtssøns idelige Udflugter for at undgaa at samtykke i Christian den Tredies Udvælgelse, den han dog endnu ikke aabenlyst vovede at modsætte sig, og hans i Slutningen af 1535 indledede Forstaaelse med den burgundiske Regjering og Pfalzgreve Frederik af Pfalz. Vi maa indskrænke os til at meddele, hvad der angaar vor Fortællings Hovedpersoner.

¹⁾ Secretæren Jesper Brochmann skriver til Eske Bilde (Tirsdag efter St. Hansdag 1536) angaaende to danske Prælater, som just af Kongen havde faaet Præbender i Bergen, og tillægger derpaa: „Kommer den store Mester Morten Krabbe did for en Biskop, og han faar disse to til sig, da vil jeg love Eder god for, at der er ikke slige tre Gildebrødre igjen for dennem udi det Capitel“. (Danske Magazin, VI. 17—18).

²⁾ Om Gjestebudet se Dipl. Norv., VIII. 777—778. Ørefigenet og Christophers Hevngjærrighed omtales i Anders Vedels Optegnelser efter Johan Friis's Fortællinger. (Nye Saml. til den danske Historie, 3, 271).

Christian den Tredie, der trods alle de Vanskeligheder, der endnu stillede sig i Veien for ham, dog efter Hovedseiren ved Øxnebjerg i Juni 1535 aabenbart stedse mere og mere nærmede sig Maalet, havde sent ud paa Høsten samme Aar sendt Pantelensherren paa Baahus Slot, Hr. Claus Bilde, op til Norge for at faa et Endskaab paa Sagernes uvisse Stilling i dette Rige. Samtidig havde endelig Lybekkerne, i hvis Stad det urolige Wullenweberske Krigsparti nu var styrtet, sluppet Eske Bilde, Hr. Claus's Sødskendebarn, løs af det langvarige Fangenskab, vi ovenfor have omtalt. De to Fættene kom da, omtrent ved Begyndelsen af December, sammen op til Oslo; Eske medbragte ogsaa sin Frue, Sophie Krummedike. Claus Bildes Maal var Throndhjem, hvor han, som vi vide, allerede engang før (i 1532) paa den danske Konges Vegne havde havt med Erkebiskop Olaf at gjøre. Han medbragte Breve til Hr. Vincents og Hans Reff med Anmodning fra Christian om, at ogsaa de vilde følge med nordover for at drive paa Kongens endelige Anerkjendelse ogsaa i Norge, Bevillingen af en Landeskat o. s. v. Egentlig var Hr. Claus's Besøg og Kongens Anmodning ikke synderlig kjærkommen for Vincents. Denne havde haabet selv at blive den, der skulde løse de norske Knuder, og Intet hellere ønsket end snarest muligt, naar ogsaa Erkebispens Samtykke var vundet, at reise til Danmark for at overbringe Christian Hyldingen og ved samme Leilighed opnaa Fordele for sig og Sine. Men han føiede sig dog og besluttede at følge. Ogsaa Hr. Eske, der paa sin Reise fra Lybek havde besøgt Christian, og vel ikke endnu i Egenskab af norsk Slotsherre hyldet ham som Konge, men dog forpligtet sig til at virke for ham i Norge, reiste med de øvrige Herrer. Fruerne Sophie Krummedike og Margrete Nilsdatter¹⁾ ledsagede begge sine Mænd. Erik

¹⁾ Margrete har visselig hele Tiden ligesiden Vincents's Bortreise fra

Gyldenstjerne, i hvis Sted Vincents havde været midlertidig Befalingsmand paa Akershus, maa antages omtrent samtidig at være kommen tilbage til sin Forlening fra Danmark. Det fornemme Reiseselskab drog afsted fra Oslo den 10de December, og paa Veien sluttede ogsaa Hamars Biskop, Mogens, sig dertil. De naaede Erkesædet i selve Juledagene. Nu paafulgte ligesaa rædsomme, som uventede Scener.

I Begyndelsen skal Erkebispens have modtaget Herrerne vel. Rimeligvis har ogsaa Fru Inger været tilstede i Throndhjem for at byde sin ældste Datter og høitstaaende Svingersøn velkommen. Forhandlingerne begyndte strax, Erkebispens deltog i disse, og der herskede den bedste Enighed baade med Hensyn til Kongevalg og Skattebevilling. Documenterne vare allerede under Udfærdigelse fra Erkebispens Cancelli og Herredagsforretningerne i det Hele saaledes fremskredne, at man var ifærd med at afslutte det Hele med at holde det saakaldte Burspraak, det vil sige sammenkalde Almuen fra Omegnen for at forkynde denne Beslutningerne og lade Menigmand paa en Maade vedtage disse.¹⁾

Men just som altsaa Sagerne stode tilsyneladende saa gunstigt, blev Vincents Lunge dræbt den 3die Januar 1536. Drabet foregik i det Herberge i Throndhjem, hvor Hr. Claus Bilde og Biskop Hans Reff havde taget ind. Han havde just forelæst disse sine to Colleger et ældre, for deres fælles Forhandlinger vigtigt Brev fra Erkebispens og derpaa igjen

Lungegaarden i April været hos sin Mand. I Begyndelsen af August havde saavel hun som Søsteren Anna (Erik Ugerups Frue) været med Vincents paa Hamar, hvor denne indgik et nyt Forlig med Fru Ingers Slægtning Jomfru Karine paa Grefshejm angaaende visse Omstændigheder ved Afstaaelsen af Giskegodset. (Dipl. Norv., VIII. 824). At Margrete var med til Throndhjem, en Omstændighed, som har sin Interesse, sees af Dipl. Norv., VII. 776.

¹⁾ Efter Hans Reffs Fremstilling i Pal.-Müllers Aktstykker til Gr. Feides Hist., 2, 265.

gjemt det i sin Kuffert, da Drabsmændene styrtede ind i Herberget, og han blev dræbt, „førend han kom ud af Huset“. ¹⁾ Claus Bilde og Hans Reff undgik med Nød og neppe Døden, navnlig svævede Biskopen af Oslo i overhængende Livsfare. ²⁾

Dette, der fremgaar af nogle i Forbigaaende henkastede Ytringer i to Breve fra Øienvidnet Hans Reff, er egentlig Alt, hvad vi med fuld Sikkerhed vide om Hr. Vincents Lunges Udgang af Livet. Ved hvem, efter hvis Beslutning, paa hvis Befaling er Landets mægtigste Adelsmand tagen af Dage? Her mangle vi fuldt Lys paa Grund af Documenternes Forbeholdenhed og Taushed. Der foreligger ganske vist en Erklæring om denne Sag, udstedt fire Dage senere, den 7de Januar, nemlig et Brev fra „Bønder og menige Almue udi Thrøndelagen til Lagmænd, Raadmænd, menige Borgere og Nordfarere, som bygge og bo udi Bergen“. ³⁾ Her fortælles, at den i Throndhjem forsamlede Almue havde faaet Kundskab om, at de to søndenfjeldske Bisper, Hr. Vincents og Hr. Claus (Eske Bilde nævnes ikke) vare komne til Throndhjem i Julehelligdagene med det Ærinde til Erkebispem, at Hans Naade først skulde samtykke i „Hertug“ Christians Valg til Norges Konge, hvem de selv tilforn havde kaaret „Erkebispem og menige Norges Riges Raad nordenfjelds, desligest menige Norges Riges Indbyggere uadspurgte, som er imod al Norges skrevne Lov og gode Landsens gamle Sædvane“, og at dernæst skulde „fuldbyrdes en menig Skat over al Norges Rige“. Dette skulde da have bevæget Almuen til at sende „nogle Grander“ til Erkebispem med Bøn om gode Raad; han havde dertil givet gode Svar og indladt sig i Forhandlinger med Bønderne paa Erkebispegaarden, hvor

¹⁾ Hans Reff til Eske Bilde, Oslo 21de Marts 1537 (i d. Geh.-Archiv).

²⁾ Pal.-Müllers Aktst., I. c.

³⁾ Sammesteds, S. 206 fgg.

ogsaa Lagmanden, Raadmændene og Throndhjems Borgere skulle have været med. Der skulde de have besværet sig for Olaf over, at de søndenfjeldske Raader ikke havde mødt til den berammede Herredag i den sidstforledne Sommer, til hvilken dog Almuens Udsendinge fra Stavanger og Bergens Stifter, ja fra de nordlige Egne af Riget lige til Vardøhus havde indfundet sig, og over at Biskop Hans, Cantsleren Mester Morten Krabbe, Vincents Lunge og Erik Ugerup paa egen Haand havde vovet at skride til Kongevalg. Bønderne havde da videre begjæret af Erkebispem, at han ikke vilde fuldbyrde den Mand til Konge, som ikke var endrægtelig valgt af Raadet og samtykt af Indbyggerne „paa det Sted, som Loven udviser“, ei heller den, som hastelig vilde tvinge Almuen til Skat og Tyngsel. Alle de Tilstedeværende, Erkebispem, Lagmanden, Byfolk og Bønder, skulde da være blevne enige om, at Bisperne Mogens og Hans samt Hr. Claus skulde gribes og tages tilfange, men Hr. Vincents og de fraværende Raader Morten Krabbe og Erik Ugerup samt en Person, hvis Forhold til denne Sag er lidet klart (Erik Hak), skulde „straffes“, hvor man dem kunde overkomme, som og strax skede med Hr. Vincents, hvis Sjel Gud naade“. Efter dette Brev skulde altsaa Hr. Vincents være aflivet efter en Art Dom. Men neppe vil nogen alvorlig Betragter fæste synderlig Lid til, hvad der her lægges i Almuens Mund. Det maa have været Andre, hvem Ansvarer for, hvad der foregik, virkelig paahviler, og som have søgt at dække sig ved at fremstille denne Erklæring af en umyndig Hob, hos hvem vel Udsigten til en trykkende Landskat let har kunnet fremkalde Knurren og Urolighed, men som aldrig har vovet at tænke paa at dømme Rigsraader fra Livet, medmindre Mænd udenfor deres Midte have begjæret det af dem.

Den, hvem Samtiden gav Hovedskylden, var Erkebispnen. Erik Gyldenstjerne meddeler den 6te Februar 1536 Kong Christian den sørgelige Tidende; han siger uden videre: „at Erkebispnen havde ladet ihjelslaa Hr. Vincents“;¹⁾ om nogen Beslutning af Thrønderalmuen har ligesaa lidt han, som overhoved nogen anden, end Forfatterne af det meddelte Brev til Bergenserne, saameget som et Ord. Neppe vil vel heller Nogen betvivle, at Erkebispnen har givet sit Samtykke til Drabet, langt mindre paastaa, at det skulde have gaaet for sig mod hans Villie. En anden Sag er det, om selve Tanken først er opstaaet i Olafs egen Sjel, eller om Andre have overtalt ham. Virkelig navngives flere Personer, hvem Skylden i saa Henseende tillægges. En af disse var Kanniken Jens Olsson, der i 1535 jevnlig havde været Erkebispens Sendebud i Oslo. Ham undsagde senere Hr. Vincents's „Slægtninge, Venner og Tjenere“ paa Livet, „fordi han skulde været voldende i hans Død med de andre hans Herre Erkebispens Raadgivere“. Han paastod i et Brev til Eske Bilde, hvoraf de ovenstaaende Linjer ere hentede, at han var aldeles uskyldig, og tilføier: „Mangen ærlig Mand af Throndhjems Kanniker, Raadmænd og Menighed have nu Skyld for hans Død, hvilket, kjender Gud, at de ikke af vidste før den samme Time, han blev slagen“. Han vedbliver: „Den Tid, min Herre Erkebispnen vilde taget ham tilfange og derom forespurgt sig hos nogle Dannemænd, svarede da nogle gode Mænd baade af Kannikerne og af Lagmændene, som først bleve adspurgte, og raadte Hans Naade til, at han skulde tages tilfange med de andre gode Herrer, efterdi Hans Naade ingenlunde vilde lade dem komme af Throndhjem igjen. Blev den, som først svarede saa, kort og hastelig

¹⁾ Pal.-Müllers Aktst., 2, 250.

foretaget af nogle af min Herres Raadgivere, sigende, at de vare Forrædere, saamange som vilde raade, at han skulde leve, saa at der ingen Flere kunde lægge noget godt til uden Livsfare“. Jens Olsson bad derfor i April 1537, just nogle Dage efter at Erkebispem var rømt fra Norge, om Eske Bildes Hjelp og Beskyttelse mod Fru Inger Ottedatter og Fru Margrete og Vincents's Venner i det Hele.¹⁾ Men Troen paa, at han var delagtig i Sagen, synes at have holdt sig. I 1540 blev ogsaa Kanniken Jens Olsson, nu luthersk Præst i Throndhjem, ihjelslagen af Jens Tillufssøn Bjelke, som imidlertid var bleven indgiftet i Fru Ingers Hus.²⁾ Ogsaa en anden Kannik, nemlig Hr. Knud Pederssøn, Kapitlets Decanus, nævnes som beskyldt for at have voldet Vincents's Død og fandt det senere nødvendigt at bevidne sin Uskyldighed og betinge sig Straffrihed. Det var netop selve Erkebispens Nærmeste, Christopher Throndsøn og Gaute Taraldsøn („Gaute Norweger“), der havde tillagt Hr. Knud Pederssøn denne Skyld.³⁾ Det er paafaldende, at just Decanen nævner Christopher, da denne skal have været hans Svingersøn. Christopher angives forøvrigt af Andre ikke alene som delagtig i, men endog som Hovedmand ved Drabet, og at heri har været i det mindste nogen Sandhed, kan vist ikke omtvivles. Da Christopher siden efter flere Aars Landflygtighed i 1542 søgte Christian den Tredie om Naade og fik den, fremhævede nemlig Cantsleren Johan

¹⁾ Jens Olsson til Eske Bilde, Aare 4de April 1537 (i danske Geh.-Arch.). Hr. Jens lover at betro Eske, hvem der vare „voldende og skyldende i hans Død“, naar han blot mundtlig kan faa ham i Tale, ligesom ogsaa Hans Reff undlader at skrive nærmere om Tingen, fordi Claus Bilde just skal til Danmark og altsaa kan berette den mundtlig.

²⁾ Samll. t. N. F. Sp. o. Hist., 1, 412.

³⁾ Pal.-Müllers Aktst., 2, 314.

Friis for sin Konge, „at der først maatte handles med Doctor Vincents's Slægt og Venner, thi ellers vilde de begjære, at han skal staa dem tilrette.“¹⁾

Det indholdsrigeste af de ovenfor fremdragne Vidnesbyrd er Kanniken Jens Olssøns, der viser, at virkelig en Raadslagning er gaaet forud for Vincents's Mord, dog ikke af de Bønder, i hvis Navn man bagefter udstedte Manifestet til Bergen, og hvoraf vel i det Høieste nogle have været tilstede som Tilhørere, men af Kanniker, Lagmænd og maaske Raadmænd og Thronhjemsborgere, at Ophidselsen og Forbitrelsen mod Hr. Vincents og vistnok ogsaa, om end i mindre Grad, mod de øvrige Rigsraader har været stor og stærk, samt endelig at Erkebiskop Olaf har været den Mand, der fattede den endelige Beslutning. Erkebispnen har da fulgt deres Raad, som stemte for, at Hr. Vincents skulde dræbes.²⁾

Omtrent sexti Aar efter Vincents's Drab udgav Arild Huitfeldt sin Christian den Tredies Historie. Heri vil man finde Drabet omtalt udførligere, end andensteds, men tildels paa en Maade, som forekommer lidet sandsynlig. Kommer nu her til, at Huitfeldts mange anekdotmæssige Beretninger om norske Begivenheder i disse Aar kun altfor ofte ere bevislig uefterrettelige, er der såameget mindre Opfordring til her at skjænke Rigscontsleren Tiltro. Navnlig gjælder dette Huitfeldts Fortælling om, at Erkebispnen skulde have fattet sin sørgelige

¹⁾ See min Afhandling om Christopher Thronssøn, hans Søn Enno og hans Datter Skottefruen (Hist. Tidsskr., B. II. S. 113 fgg.). Dette tør maaske bortrydde de Betænkeligheder, som Pål-Müller (Gr. Feide, 2, 263) fremsætter mod at tillægge Christopher Delagtighed i Vincents's Drab.

²⁾ I et Bønskrift, som Kannikerne i Thronhjem i 1538 indsendte til Christian den Tredie (Danske Mag., VI. 290—292) søge disse at benegte al Deltagelse i Raadslagningen, idet de paastaa, at Erkebispnen „saa hemmelig hos sig og med nogle sine daglige Tjenere have besluttet Gjærningen“.

Beslutning i Drukkenskab og derefter, da han blev ædru igjen, have tilbagekaldt Befalingen, men at da Christopher Thronssøn, som Ophavsmand til det Hele, skulde have negtet Lydighed og erklæret, at han vilde følge den første Ordre. Nogle nærmere Omstændigheder, som Arild Huitfeldt tilføier om Vincents's sidste Øieblikke, synes heller ikke ganske stemmende med Øienvidnet Biskop Hans Reffs Brev. Vi skulle dog anføre dem for Fuldstændigheds Skyld: „Christopher gaar ned om Morgenen med Piber og Trommer og lader besætte Huset med Knegte, som Hr. Vincents var bestrikket udi, sender hannem saa Bud, han skulde rette sig efter at dø. Den anden begjærede saa Presten, hvilken han og fik, og gaves hannem neppelig de Stunder, at han kunde skrifte, før Christopher og hans Selskab indfalder, hvilke baade skjøde og stunge hannem ihjel ved Bordet, som han stod, der han tog Skivedækket op for at dække sig med.“¹⁾ En anset Historiker har ment, at vi hos Huitfeldt have for os Fortællingen om Hr. Vincents's Død, saaledes som den almindelig lød i Folkemunde blandt de Danske i den nærmeste Tid efter.²⁾ Dette er dog neppe rimeligt. Meget mere tør Huitfeldts forholdsvis ikke faa Smaahistorier om Begivenheder i Norge fra hin Tid netop have været norske Traditioner, forplantede i hans egen Familie. Arilds Fader kom nemlig allerede i 1537 til Throndhjem som Anfører for Christian den Tredies Krigsfolk og forblev der i fem Aar som Lensmand, hvorpaa han forflyttedes til Bergenhus, hvor Arild selv fødtes 1546 og tilbragte de første Barndomsaar. Dette forklarer, at han netop for Reformationstidens Vedkommende har kjendt saa mange norske Anekdoter.

¹⁾ Huitfeldts Krønike, Folioudg., S. 1471—1472. Forf. til de i den danske Oversættelse af Krag meddelte Optegnelser (1, 115 fgg., rimeligvis Lyschander) har i det væsentlige kun udskrevet Huitfeldt.

²⁾ R. Keyser, Den norske K. Hist., 2, 789.

Hr. Vincents Lunge fandt altsaa en brat Død 1536, utvivlsomt endnu i sine bedste og kraftfuldeste Aar, ja naar vi erindre, at det ikke var mere end fjorten eller femten Aar siden, at han vendte hjem til Norden med sin nysvundne Doctorhat, bliver det endog sandsynligt, at han ikke har været meget over de firte Aar. Bortset fra det Forbryderske i Erkebispens og hans Partis Gjerning, var den tillige saa uklog og kortsynet, som nogen Gjerning kunde være. I et forføngeligt Haab om Hjelp og Støtte for Norge og dets katholske Kirke fra en Pfalzgreve ved Rhinen og den burgundiske Regjering, — thi herom har Erkebisen ytret sig under den tidnævnte Raadslagning, der gik forud for Drabet¹⁾ — ryddede man den eneste Mand af Veien, som muligvis vilde have formaaet endnu for en Tid at holde Liv i Norges afmægtige Rigsraad og fremdeles at redde for sit nye Hjemland Uafhængighedens Skin. Thi, skulde Nogen have kunnet afværge den Bestemmelse med Hensyn til Norge, der blev tagen i Kjøbenhavn i October 1536, maatte det have været ham, med hvis personlige Fordel og Interesse det vilde have stemmet at anvende sin Kløgt og sine mægtige danske Forbindelser til dette Maal. Hans søndenfjeldske Colleger havde ogsaa, kort førend han reiste til Throndhjem, tiltænkt ham den siden hans Svigerfaders Død ledige norske Rigshovmester-Værdighed,²⁾ uden Tvivl i Forudfølelse af, at det gjaldt i Raadets Spidse at have en Mand med Indflydelse hos

¹⁾ Kannikerne erklære 1538: „Saa bestaa vi for Gud, at vi ikke vidste, at saadanne Breve (fra Pfalzgreven) var hannem tilhaande kommen, førend den samme Dag, han saa vædelige og uchristelige lod ihjelslaa og fange Eders K. Maj.s forskikkede Ambassatter“, (Danske Mag., VI. 291.) Paa den Dag har altsaa Erkebisen taget Bladet fra Munden og aabenbaret sine Kanniker den indgangne Forbindelse med Pfalzgreve Frederik.

²⁾ Dipl. Norv., VIII. 779. (Brev fra Hans Reff til Erkebisen, Oslo 2den September 1535).

den danske Konge og de danske Magnater. Hans Fald besluttedes af Erkebiskop Olaf, og Kanniker fik Skylden for at have tilraadet det. Det tør derfor være sandsynligt, at det var Vincents Lunges lutherske Retning, hans dristige og havesyge Opførsel ligeoverfor Kloster- og Kirkegods, som har fremkaldt det lidenskabelige Had, for hvilket han blev et Offer.

De øvrige Rigsraader, der ifølge Bondemanifestet skulde „straffes“, hvor man kunde gribe dem, nemlig Morten Krabbe, Erik Ugerup og Erik Hak, undgik ved sin Fraværelse at dele Vincents's Skjebne. Om Biskop Mogens af Hamar høre vi Intet; han er sandsynligvis med Lethed bleven vunden af Erkebispem. Derimod bleve Hans Reff og Hr. Claus Bilde tilligemed den i Bøndernes Brev ikke omtalte Eske Bilde gjorte til Erkebispens Fanger, selvsamme Dag, da Vincents faldt. Med Hensyn til dette Skridt skal Erkebispem under den omtalte Raadslagning have været fuldt paa det Rene; „Hans Naade vilde ingenlunde lade dem komme af Throndhjem igjen“, siger Hr. Jens Olsson i det paaberaabte Brev. De Fangne førtes afsted til Tuterøens Kloster, og den ædle Fru Sophie Krummedike delte trofast sin Ægteherres Lod. Efter tre Maaneders Forløb slap den vægelsindede Erkebisp dem atter løs, idet han nu paany gjorde Forsøg paa at nærme sig Christian den Tredie! Hans Reff drog da til sin Bispegaard og de to Lensherrer hver til sin Fæstning. Ikke uden Lune skriver den kongelige Secretær Jesper Brochmann i et Brev til Eske Bilde efter dennes Løsladelse disse Ord om Eskes og Sophies nødtvungne Ophold paa Tuterøen: „Gud ske Lov, kjære Eske, at I ere komne af den Rævestampe i Throndhjem. Ville de saa fare med alle, som der komme, da agter jeg ikke at love mig til Sancte Olaf snarligen. Mig var ligesaa derhøjs (o: jeg maatte tænke paa), der jeg det

spurgte, at hvilken som har havt en ond Dag og faar en Fandens Aften tilmed, haver forglemt det altsammen. Fra Lybek — udi Throndhjem. Der skulde ingen Dannemand gjeste hannem, vil han bære sig saa ad med dem“. ¹⁾

I den samme Throndhjemske Juletid fik ogsaa Hr. Nils Lykke en voldsom Død, men de nærmere Omstændigheder hermed ere endnu dunklere end de, som ledsagede hans Svogers og tilsidst Uvens, Hr. Vincents's Udgang af Livet. Det tidligste levnede Vidnesbyrd herom er det ovenfor ofte paa-beraabte Brev fra Bønderne af 7de Januar 1536. Her heder det blot: „Hr. Nils Lykke haver faaet sin tilbørlige Straf for det Kjetteri, han bedrev med sin Hustrues Søster“. Dernæst kommer Erik Gyldenstjernes Brev til Christian den Tredie fra Akershus den 6te Februar 1536. Heri angives baade Tid og Dødsmaade: „Og døde Hr. Nils Lykke Juleaften; det siges, at Erkebiskopen lod røge hannem til Døde“. Endelig skriver Nils's Fader, Hr. Joachim, Paaskeaften 1536 fra sin Gaard Østrup i Danmark til Eske Bilde: „Kjære Broder, jeg haver og spurgt, at den samme Forræder Erkebispens haver og grebet Nils Lykke i en sikker Leide, og i den samme Leide haver han sat hannem i et Taarn og røgt ham ihjel, saa Gud give hannem sin rette Løn“. ²⁾ Arild Huitfeldt fortæller ligesaa, at Erkebispens lod „smøge“ Hr. Nils ihjel, og navngiver den Person, der var Redskabet ved Aflivelsen, Nils Rollike. ³⁾ Neppe vil Nogen tilfredsstillende kunne forklare den sande Sammenhæng. Det er og

1) Danske Magazin, VI. 15. „Love sig til St. Olaf“ (o: drage i Pilegrimsfærd til Nidaros) er maaske her ogsaa et Ordspil med Erkebispens Navn.

2) Pal.-Müller, Gr. Feide, 2, 260.

3) Huitfeldt, Folioudg., S. 1471. Forf. af de under den danske Udg. af Krag (1, 118) aftrykte Notitser (Lyschander) har igjen udskrevet Huitfeldt.

bliver ubegribeligt, at Erkebispem, der nu i ét halvt Aar havde havt Nils Lykke i sin Magt, just skulde have saadan Hast med at faa ham dræbt Juleaften, altsaa netop medens han ventede Rigsraaderne fra Oslo, hos hvem naturligvis en saadan Begivenhed, naar de fik den at høre, maatte vække Mistanke og Studsen; det skulde da være, at de søndenfjeldske Herrer skulde ville forlange at tale med ham, og at han da skulde kunne gjøre dem Meddelelser, ubehagelige for Erkebispem. At denne har ladet røge en Mand ihjel, det vil vel sige ladet ham kvæle ved Kuldamp, lader jo ogsaa høist forunderligt, medmindre Olaf fra Begyndelsen af har forsøgt at give Kvælingen Udseende af et ved Uagtsomhed indtruffet Ulykkestilfælde, og det saa bagefter er kommet op, at han selv havde givet Befaling til paa denne Maade at skille Fangen ved Livet.

De nærmest følgende Hændelser i Norge skulle vi her ikke fortælle. Vi erindre kun om deres Hovedtræk. Olaf Ingebrigtssøn begyndte, strax efter voldsomt at have sprængt Rigsraadet, en ny Feide, der, om man saa vil, kan kaldes den tredie erkebiskopelige. Han sendte Folk baade mod Bergenhus, under Christopher Thronddssøn, og over Dovre mod Akershus, under Einar Tjeld; thi det gjaldt at sikre sig Hovedfæstningerne for at kunne overlevere disse til Pfalzgreven. Begge Forsøg mislykkedes, hvorpaa Erkebispem, som vi alt have nævnt, indlod sig i Underhandlinger med sine Fanger paa Tuterøen, løslod dem og atter forsøgte at nærme sig Christian den Tredie. Endnu paatænktes virkelig en ny norsk Herredag i Bergen, men i Slutningen af Juli overgav Kjøbenhavn sig til Christian den Tredie, og dermed var hele Danmark i hans Hænder. Kort derpaa udførte Kongen sit store Statscoup og afskaffede for bestandig Herrebisperne i Danmark. Selvfølgelig maatte han nu gennemføre den samme

Revolution i Norge, og dermed var da enhver Mulighed for en Udsoning mellem ham og Erkebisen forbi. Olaf Ingebrigtssøn skulde derfor nu betvinges med Magt og om mulig fanges. Allerede i August 1536 sendtes et Par hundrede Mand op fra Danmark til Bergen under Jens Splid og Peder Pederssøn for at stilles til Eske Bildes Forføining. Paa sin Side søgte Erkebisen Hjelp fra Nederlandene og fik virkelig nogle Skibe, men uden Krigsfolk, og snarere ved Privates end Regjeringens Hjelp. Først i Begyndelsen af 1537 begyndte dog paany Fiendtligheder i det Nordenfjeldske. Det blev den fjerde og sidste erkebiskopelige Krig. Eske Bilde lod, rimeligvis allerede i Februar, Thord Rod drage nordover, men hans Fremgang sinkedes ved Mytteri af Landsknegte og Skytter, som forlangte sin Sold og knurrede over Mangel paa Øl og over slet Forpleining. Erkebisen maatte imidlertid nu forudse en alvorlig Kamp og trøstede sig ikke til at holde Stand paa sit Stenviksholm. Han forlod Norge som Flygtning, idet han den 1ste April 1537 gik ombord paa sin lille Flaade, der under Christopher Thronddssøns Befaling seilede ad Nederlandene til. Her døde, som bekjendt, Erkebisen i Lierre allerede 1538. Paa Stenviksholm samt paa Holms Kloster (Munkholmen) havde han efterladt nogle Forsvarere, men allerede den 18de Mai var Stenviksholm overgivet til Thord Rod og Jens Splid paa Eske Bildes Vegne, og Klostret maa omtrent saantidig være blevet opgivet. Nogle Dage bagefter kom en større, men nu overflødig Udrustning fra Danmark op til Throndhjem, under Truid Ulfstand, hvis Underanførere vare Christopher Huitfeldt og en Joseph Falster; ogsaa Eske Bilde fulgte selv med. Christopher Huitfeldt blev forlenet med hele Thrøndelagen, nu en Tid Stenviksholms Len kaldet. En Del af det danske Krigsfolk drog under Truid Ulfstand og Thord Rod over Land mod

Hamar, hvis Biskop Mogens efter et afmægtigt Forsøg paa at forsvare sin Bispegaard toges tilfange. Norge var altsaa helt i Christian den Tredies Magt, og en ny Periode af dets Historie indledet.

XI.

Under disse sidste stormfulde Begivenheder forsvinde Fru Inger og hendes Døtre næsten aldeles for vore Blikke. Kun faa Glimt af deres Forhold ere vi istand til at paavise. Det Venskab mellem den gamle Fru og Erkebisp Olaf, som vi iagttog ved Midten af 1535, synes hastig igjen at være kjølnet formedelst Fruens Paastand paa at faa Nils Lykkes Len, navnlig Fosen, tilbage; vi se i et Brev af 2den Septbr. 1535 Hans Reff tilraade Erkebispen „at handle vel og ikke for nept mod Fru Inger om Fosen“. ¹⁾ At Inger var tilstede i Throndhjem ved den sørgelige Julecatastrophe, er sandsynligt, at Fru Margrete fulgte sin Mand til Throndhjem, er vist. Begge Fruer, samt Jomfruerne Ingeborg og Lucie, have da sikkerlig derpaa, ligesom ellers, naar Erkebispen optraadte som Fredsforstyrrer, tyet fra Østraat til det sikrere Bergen. Der befandt de sig om Foraaret 1537. Den sidste Hilsen, Erkebispen sendte Fru Inger, svarede til hans tidligere Færd, thi just som han for stedse forlod Norge, gjorde Christopher Throndssøn, idet den lille Flaade drog forbi Ørlandet, Landgang paa Østraat og plyndrede Gaarden. ²⁾ Herom skriver Fru Inger fra Lungegaarden Christi Himmelfartsdag (10de Mai) 1537 til Eske Bilde, som just med Truid Ulfstand havde begivet sig nordover. Hun beder ham sende Thrond Ivarssøn og Rasmus Due ud til Østraat for at optage en

¹⁾ Dipl. Norv., VIII. 779.

²⁾ Sammesteds, V. 808.

Synsforretning over Erkebispens Folks Hærværk og tage Dannemænds Brev og Segl derpaa. Desværre, siger hun, er Østraat ikke i den Stand, at hun tør bede Eske tage ind til Gaarden; „der er Intet at faane (*fagna*) Eder eller nogen god Mand med“, og det Eneste, hun kan byde dem, er fersk Lax fra Gaarden.¹⁾

Hr. Truid Ulfstands Besøg i Norge skede ikke alene i kongeligt Ærinde, men ogsaa i hans egen private Interesse. Hr. Truid havde (rimeligvis ved et Gesandtskab til Sverige, der betroedes ham af det danske Rigsraad ved Nytaarstid 1534) knyttet en Forbindelse med en ung og meget rig Enke, Gyrvhild Fadersdatter Sparre,²⁾ Hr. Knut Alfssøns Datterdatter og ret Arving til alle hans store Eiendomme i Norge, hvem han ægtede kort før Grevefeidens Udbrud, uden al Tvivl til stor Ærgrelse for Kong Gustav, hvem de fra ældre Tid bestaaende indbyrdes Svogerskaber mellem de tre Rigers Adel var en Torn i Øiet, og som derfor endog havde forsøgt at forbyde den Art Giftermaal. Hr. Truid, nu Jordegodseier i stor Maalestok i alle tre nordiske Riger, vilde ikke nøie sig med, hvad den imidlertid bortdøde Jomfru Karine til Grefsheim, hvem hans Hustru arvede, havde opnaaet af Fru Inger, nemlig selve Giske Gaard og det nærmestliggende Strøgods, men forlangte ogsaa Knut Alfssøns fordums Besiddelser i Nordlandene, hvilke Fru Inger havde siddet inde med indtil denne Tid. Han havde ogsaa den soleklare Ret, og Fru Inger havde ikke længere nogen Vincents Lunge ved sin Side. Hun maatte derfor den 1ste Mai 1537 indrømme

¹⁾ Utrykt Brev i Klevenfeldts Samll.

²⁾ Et Maleri, fremstillende denne Kvinde, hænger i Lunds Domkirke. Se om hende i Langes Afhdl. om Giske i Norsk Tidsskrift, 4. Aarg., S. 91 fgg., samt C. H. Brasch om Vemmetofte, 1, S. 58 fgg.

Hr. Truid hans Fordringer,¹⁾ og to Aar senere blev i Oslo (22de September 1539) alle Tvistemaal mellem Fru Inger og denne endelig opgjorte. Det var ikke smaa Eiendomme, hvorom her var Tale; blandt Andet afstod Fru Inger al Ret til fem store Handelsgaarde i Bergen, der vare blevne uskiftede ved det store Arveskifte efter Junker Hans Sigurdsson 1490.²⁾ Fru Inger var selv nærværende i Oslo ved denne Overenskomst og besøgte ved samme Leilighed sin Datter Anna og Erik Ugerup paa Sæm ved Tønsberg.³⁾

Den gamle Frue havde ellers i disse Aar megen og frugtesløs Møie for sine Børnebørns, Fru Elines og Nils Lykkes Børns, Skyld, hvilke hun i det mindste i nogle Aar beholdt hos sig. Erkebispnen havde nemlig medtaget til Nederlandene den Kiste med Pretiosa, som Nils Lykke i 1534 havde overgivet ham som Depositum paa Stenviksholm. Der opdreves fra Nederlandene Vidnesbyrd for, at Erkebispnen otte Dage før sin Død havde erklæret, at af jordiske Ting Intet mere laa ham paa Hjerte, end at Hr. Nils's umyndige Børn maatte faa denne sin rette Arv tilbage, men det lykkedes ikke at faa denne Sag ordnet, ligesaalidt som Christian den Tredies Reclamationer førte til noget Resultat. Enden blev nemlig, at Pfalzgreve Frederik, siden 1544 Churfyrste af Pfalz, kom i Besiddelse af det Hele 1548.⁴⁾ Herom var man

1) Dipl. Norv., III. 830.

2) Sammesteds, II. 838.

3) Sammesteds, V. 817.

4) Se herom Chr. Langes (paa hollandske Kilder, siden trykte i Dipl. Norv., V. og VI., grundede) Fremstilling i Forhandlinger i Vidensk. Selsk. i Christiania Aar 1860, S. 1—10. Naar Lange i denne sin Afhandling søger at forsvare Erkebispnen mod Beskyldningen for at have medtaget Kostbarheder fra Norge, der tilhørte Kirkerne, synes han at have overseet den Kjendsgjerning, at Olaf Ingebrigtsson før sin Afreise havde ladet sine Føgder optage Kalke, Diske o. s. v. i alle Kirker og Præstegaarde ligefra Nam-

imidlertid i Norden uvidende, thi endnu i 1561 gjordes gennem den danske Regjering et Forsøg paa at indtale disse Fordringer til Bedste for Børnene efter Nils Lykkes Datter Helvig, der var gift med Jacob Hardenberg.¹⁾

I den nærmeste Tid efter 1537 fik Fru Inger tre nye Svigersønner. De vare imidlertid Adelsmænd af ringere Værdighed og Formue, vistnok ogsaa af ringere Herkomst end de Mænd, med hvem hun tidligere havde seet sine Døtre gifte. Familiens Stjerne var dalet, Døtrenes Haand banede ikke længere Adgang til Pladse i noget Rigsraad.

Tiden for disse Brylluper kjendes ei med Vished. Jomfru Ingeborgs Mand blev Peder Hanssøn, en sjællandsk Svend af Familien Litle; Moderen var af Ætten Dresselberg. Allerede

dalen til Throndenæs (Pal.-Müller, Gr. Feide, 2, 402), og at de i en Tønde efter hans Død forefundne Sager meget sandsynlig kan have været just disse Spolier. Dette hindrer dog ikke, at Lange vistnok har Ret i sin Paastand om, at Beskyldningerne mod Erkebispens for at have plyndret kirkelig Eiendom ere noget overdrevne.

¹⁾ Ausl. Registr. i Geh.-Arch. under 30 Juni 1561, Frederik II. til Raadet i Deventer: „Wir werden durch Jacob Hardenberg in Vormundschaft seiner Kinder, so er mit weiland Ern Niels Lücke Tochter sel. erzeugt, unterth. bericht, welcher Gestalt ged. Niels Lücke versch. Zeit in vorstehenden Kriegslauften und Empörungen etzl. Klenodien und Gereitschaft in stattlichen Werth und Anzahl weil. dem Erzbischofen zu Drontheim in Verwarung und Sicherheit uebergeben und nachdem sichs aber mit demselben auch auf die Wege zugetragen, dass der ausserhalb dem Reich Norwegen in die Niederlande auch euer Stadt sich begeben müssen und sein Leben geschlossen, sollen obgamelte Kleinodien bei eurem Mitbürger Johan v. Quade deponirt worden sein“. — I C. F. Brickas Skrift: K. Frederik den Andens Ungdomskjærlighed, Kbh. 1873, fortælles (S. 51), at Jacob Hardenbergs Hustru, Helvig, var en Datter af Vincents Lunge, hvilket af Forfatteren vistnok er optaget efter Samll. t. N. F. Sp. o. Hist., 2, 562, men ikke er rigtigt, jvfr. ogsaa Dipl. Norv., V. 850. De omhandlede Klenodier vare ifølge Dipl. Norv., V. 817—818, for en stor Del de Smykker, som Fru Eline fik af sin Moder ved Trolovelsen med Nils Lykke.

i den første Tid af Frederik den Førstes Regjering, muligens endog før, var han kommen op til Norge i en underordnet Tjeneste. Han havde været Kjøgemester hos den bekjendte, men lidet hæderlige Oslobiskop Hans Mule og var hos sin Herre, dengang denne i September 1524 forliste og druknede udenfor Vestervig Kloster i Jylland. Frederik den Første sendte ham da op til Oslo med Ordre angaaende Akershus's Slotslov, der havde været Biskopen betroet, og han fik selv kort efter et Par Len i det sydlige Norge, men Vincents Lunge tog dem kort efter fra ham.¹⁾ I 1528 drev imidlertid Peder det til at faa Forleningsbrev paa Nedenæs Len uden Afgift i sex Aar, og da han under Grevefeiden drog til Danmark og tjente Christian den Tredie i Søkrigen, fik han Forleningen fornyet; han kaldes ved den Leilighed Kongens Hofsinde. I 1536 opnaaede han endog at blive Slotsherre paa Akershus, der var blevet ledigt, da Erik Gyldenstjerne havde begivet sig til Danmark. Morten Krabbe og Erik Ugerup som i Mellemtiden havde havt Befalingen paa Akershus, maatte aflevere det til ham.²⁾ Sandsynligvis har dog Kongen, der var i stor Pengetrang efter Grevefeiden, baade af Peder og af Thord Rod, som Aaret efter var heldig nok til at faa Bergenhus efter Eske Bilde, forlangt meget høiere Afgift og fordret langt nøiagtigere Regnskab, end de forrige høiadelige Lensherrer havde været vante til, og dette er vel egentlig

¹⁾ Allen, *De tre n. R. Hist.*, V. 2, 252, 256. Hans Mules Død omtales af Messenius (*Scandia*, V. 22) ganske rigtig under 1524, men han maa senere hen have forvexlet Eftermanden Hans Reff med Hans Mule, idet han under 1536 (*ibid.* 77) ogsaa lader Hans Reff finde Døden i Bølgerne. Han tillægger den besynderlige Fortælling, at endel norske Rigsraader (*optimates*), som havde været tilstede ved Herredagen i Kjøbenhavn 1536 (??), druknede, idet de Danske paa en svigefuld Maade havde boret Hul i deres Skibe, (*navibus clanculum perforatis, ut quidam referunt scriptores*).

²⁾ Norske Rigsregistranter, I. 15, 41, 47—48. Dipl. Norv., III. 618.

Grunden til disse to Mænds, de to fordums Kjøgemesteres, forbausende Lykke.

Allerede i 1529 havde Peder Hanssøn, som ovenfor nævnt, ledsaget Hans Reff og Olaf Galle til Throndhjem for at mægle mellem Erkebispem paa den ene og Vincents Lunge og Fru Inger paa den anden Side, og i 1534 var han atter i Throndhjem for at bringe Erkebispem Breve og Leide fra Danmarks Rigsraad; paa denne sidste Reise besøgte han Nils Lykke, sandsynligvis ogsaa Fru Inger, der omtaler hans Throndhjemsfærd i et endnu bevaret Brev til Sophie Krummedike.¹⁾ Muligens har han paa denne sidste Færd fæstet sine Øine paa den ikke mere ganske unge Jomfru Ingeborg. Peder Hanssøns Virksomhed som Lensherre, der ellers kjendes forholdsvis godt fra hans mangfoldige i Geheime-Archivet bevarede Breve og Indberetninger til Christian den Tredie og synes at have været driftig og udstrakt, ville vi her forbigaa og kun bemærke, at han ganske udmærket forstod at forøge sit Gods ved Kjøb og Mageskifter, hvilket efter hans Død forvoldte hans Enke Eftertale fra Kongens Side.²⁾ Endvidere modtog han ogsaa Begunstigelser og Gaver af Kongen, saaledes i 1541 Eiendomsbrev paa Sæm Gaard paa Eker samt paa Saxegaard i Oslo, hvilken endnu kjendte Gaard i den katholske Tid tilhørte Hamars Stift og havde været Bispernes Opholdssted under deres hyppige Besøg i Oslo.³⁾ Samme Aar fik han ogsaa hele den forrige Bispe-tiende af Haugs Hovedsogn paa Eker⁴⁾ og endvidere ved

1) Fru Inger til sin „Søster“ Fru Sophie, Østraat Fastelavns Løvedag (14de Februar) 1534.

2) En Mængde herhenhørende Documenter findes i Dipl. Norv., V, VII og VIII. Om Forhandlingerne efter hans Død se Norske Rigsregistr., I. 198 og 227.

3) Norske Rigsregistr., I. 61.

4) Sammesteds, I. 63.

Mageskifte med Mariakirkens Capitel i Oslo den store Gaard Foss (nu Fossesholm) paa Eker, der blev hans Hovedgaard; i 1544 erhvervede han Throndstad paa Hurum o. s. v.;¹⁾ i 1545 fik han Hamar Gaard med Hedemarken og Østerdalen kvit og frit, saalænge han havde Akershus Len, altsaa vel som den egentlige Løn for Bestyrelsen af dette.²⁾ I Aaret 1551 tilstødte der ham en Ulykke, som var Aarsagen til hans kort efter indtrufne Død. Selv skriver han herom til Christian den Tredie den 15de August: „Nu i Paaske Tid faldt en Hest med mig og slog Benet fordærvet paa mig, saa jeg haver ikke været meget tilpas siden, men Mesteparten ganske paa Krykke. Nu haver Gud almægtigste haardt lagt sin Haand paa mig for fire Uger siden, saa jeg visselig tror, min Tid bliver ikke lang i denne Verden. Saa haver jeg nu befalet Peder Huitfeldt, E. N.s Cantsler her udi Riget, og nogle af disse gode Karle, som mig tjene paa E. N.s Vegne, dette Hus at forvare, E. N. til tro Hænde, bedende E. N. at ville værdes at forskikke en anden Mand hid at lade annamme det“; han ender med at udbede sig Kongens Naade for sin Hustru og sine Børn for sin lange Tjenestes Skyld.³⁾ Under 27de September melder Kongen ham igjen, at Jesper Friis er udnævnt til hans Eftermand.⁴⁾ Inden dennes Ankomst maa imidlertid Peder Hanssøn være død, i ethvert Fald døde han inden Udgangen af 1551 paa Akershus Slot „i det grønne Kammer“. Derpaa „blev han med stor Proces og Skare ført Lig fra Slottet og ud til hans Hovedgaard Foss og der begravet udi sin Sognekirke paa Eker 1551“.⁵⁾

1) Krafts Norges Beskr., 2. Udg., 2, 182, 190.

2) Norske Rigsregistr., I. 75.

3) Utrykt Brev i danske Geh.-Archiv.

4) Norske Rigsregistr., I. 137.

5) Samll. t. N. F. Sp. o. Hist., 2, 359.

Det kan endnu erindres, at Akershus Slot i Peder Hanssøns Tid blev betydelig udvidet og forbedret.

Peder Hanssøn var altsaa den tredie Svigersøn, som Fru Inger kom til at overleve. Med sin Hustru Ingeborg havde han adskillige Børn, mindst sex, hvoraf dog tre Sønner døde som smaa.¹⁾ De tre, der bleve voxne, vare: Hans Pederssøn, Norges Riges Cantsler, død 1602, Elisabeth, født 1547, opdragen i Danmark, gift 1568 med Henrik Brokkenhus og død 1578 i Stavanger,²⁾ samt Margrete, gift i Oslo 1581³⁾ med Anders Claussøn Huitfeldt; hun er alle nulevende Huitfeldters Stammoder.

Jomfru Lucie, Hr. Nils Lykkes ulykkelige Elskede, fik nogen Tid efter hans Død en Brudgom i Jens Tillufssøn Bjelke, en skaansk Adelsmand og beslægtet med den Joseph Falster, der deltog i Begivenhederne nordenfjelds 1537; Jens kom ogsaa selv ved den Leilighed til Norge. Allerede i Juni 1537 overlode Hr. Truid Ulfstand og Christopher Huitfeldt ham paa Kongens Vegne Holms Kloster som Forlening, men kort efter maatte han mod sin Vilje ombytte dette Kloster med Tuterøens.⁴⁾ Senere var han tillige forlenet med Jemteland. At han skal have dræbt den Kannik, Hr. Jens Olsson, som var mistænkt for at have havt Andel i Erkebispens Beslutning om at dræbe Hr. Vincents, er allerede nævnt. Naar han ægtede Jomfru Lucie, lader sig ikke bestemt sige, men i 1545 var hun hans Frue, og de havde da allerede flere Børn. I dette Aar fik han nemlig et kongeligt Beskjærmelsesbrev for sig, Hustru og Børn, hvori Kongen

1) Nærværende Tidsskrift, I. 505.

2) Ligtale over hende af Biskop Jørgen Eriksson, cfr. Samll. t. N. F. Sp. o. Hist., 1, 369.

3) Eiler Brokkenhus's Kalenderoptegnelser (Fynske Samll., 6, 49).

4) Langes Klosterhist., 2. Udg., 214 og 246.

„tilgiver Fru Lucie al Tiltale efter denne Dag“,¹⁾ man maa altsaa tro, at efter Lucies Giftermaal En eller Anden maa have draget hendes nu ti Aar gamle Feiltrin frem for at skade hende eller hendes Mand. Af Jens's og Lucies Børn mærke vi Aage Bjelke, hvis Søn, Jens, siden blev Cantsler og Norges rigeste og i flere Henseender mærkeligste Adelsmand i det syttende Aarhundrede.

Fru Margrete, Hr. Vincents's Enke, sad efter dennes Død igjen med nogle Døtre, men trods de store Landeiendomme, hendes Mand havde samlet sig, dog i vanskelige Kaar, thi der var megen Gjeld. Hun fik, rimeligvis i Betragtning af, at Hr. Vincents var falden som Offer for Christian den Tredies Sag, et Par smaa Forleninger, saaledes i Juni 1536 Apostelkirkens Gods i Bergen²⁾ og det følgende Aar tillige Tromsø Len.³⁾ I 1539 tabte hun den 8de August en Sag for Bergens Overlagthing angaaende Gaarden Venne-skaal i Aas paa Follo,⁴⁾ men vandt ved samme Thing nogle Dage tidligere en langt vigtigere Proces med Hr. Truid Ulfs-tand angaaende Edøens Gods paa Nordmøre.⁵⁾ I 1539 sad hun endnu Enke, men Aaret efter, 1540, sees hun at være gift med Jens Splid. Denne danske Adelsmand havde, som ovenfor berørt, tidligere tjent Hr. Vincents og forekommer første Gang i Norge 1531. Han var neppe noget jevnbyrdigt Parti for en Righovmesters Datter og Enke efter Norges engang mægtigste Ridder og Rigsraad, men Fru Margrete har sandsynligvis tiltrængt en Mands Bistand i sine egne og Børnenes Anliggender. Hun maa, som ældste Datter af Hr.

1) Norske Rigsregistr., I. 78.

2) Dipl. Norv., II. 826.

3) Norske Rigsregistr., I. 53.

4) Dipl. Norv., I. 799.

5) Norsk Tidsskrift f. Vid. og Litt., 4, 93.

Nils Henrikssøn og Fru Inger, ved dette sit andet Giftermaal have været nogle og firti Aar gammel, og hun vides heller ikke at have faaet Børn med Jens Splid. Hvad denne hendes anden Mand angaar, da havde han, skjønt paa fædrene Side af en lidet bemærket Adelsslægt, dog paa mødrene Side fornemme Frænder, da han nemlig var en Søstersøn af Hr. Tyge Krabbe, altsaa Fætter af den norske Cantsler Mester Morten og af Hr. Tyges berømte Søn, den lærde Erik Krabbe.¹⁾ I 1537 var han bleven forlenet med Hardangers Len og Halsnø Kloster, som Pantelen, hvorfra i 1552 Christian den Tredies Yndling, den yngre Erik Walkendorf, fik Tilladelse til at udløse ham.²⁾ Tyge Krabbe havde overladt sin Søstersøn Jens Rygebast Gaard i Upland i Sverige, hvorfra Kong Gustavs Fogder i 1547 gjorde Forsøg paa at fordrive ham.³⁾ Om hans Bryllup med Fru Margrete forekommer i et Notarialinstrument fra Deventer af 1548 nogle Oplysninger; Jens Splid havde nemlig meldt sig paa Stifbørnenes Vegne som Creditor i Erkebisp Olafs Bo og paastod, at denne ikke havde betalt, hvad han ifølge Forliget af 1532 skyldte Vincents, men at endnu deraf stod til Rest 1900 Voger Bergefisk og 500 Mark dansk; derfor aflagde nu to Borgere i Deventer, som havde været i Bergen, da Bryllupet stod og været Gjester i dette, Vidnesbyrd om, at Jens og Fru Margrete vare viede i Kirken og havde holdt et ærligt Bryllup, hvori baade Adelige og Borgerlige vare tilstede, samt at Jens nu havde den hele Bestyrelse af Vin-

1) Dette Familieforhold sees bedst af Hans Lauridssøns interessante Ligprædiken over Anders Bing, Kbh. 1593, 8vo. Samme Anders Bing, Jens Splids Søstersøn, tilbragte adskillige Aar af sin Barn-dom hos Morbroderen i Bergen.

2) Norske Rigsregistr., I. 53, 156.

3) Efter Documenter i det svenske Rigsarchiv.

cents's efterladte Eiendomme.¹⁾ Fra 1540 har man et Brev fra Jens til Eske Bilde, hvem han sender en Klipper m. m. som Gave, idet han beklager, at Christopher Huitfeldt har villet berøve hans Hustru Tromsø Len, som han skulde have faaet Løfte paa at beholde, indtil Vincents's Gjeld var betalt, og denne Gjeld beløb sig endnu til 4000 Mark.²⁾ Ligeledes haves et uidentvilt yngre, men udateret Brev fra Jens Splids Fætter, Erik Krabbe, til Cantsler Johan Friis, hvori han varmt takker denne og Kongen, fordi de have lovet Fru Margrete, Jens Splids, en Forsørgelse „det første, der kan blive nogen Raad igjen udi Norge“. Erik omtaler „den bedrøvede og sorrigfulde Leilighed, som begiver sig for hende og hendes arme Børn, og det for Kong. Maj.s og Rigets Skyld“.³⁾ Fru Margretes Børn af første Ægteskab vare samtlige Piger. Vi kjende tre og antage, at ikke flere er blevne voxne. De vare: 1) Blantzefflor (aabenbart opkaldt efter Romanheltinden af dette Navn), gift med Daniel Bildt til Næs ved Frederiksstad, en dansk Adelsmand, der tjente som Ritmester, og hvem hun bragte saavel Lungegaarden som Morlands Gods i Baahuslen, hvilket sidste fremdeles er i Bildternes Eie, 2) Apelone, gift med Tønne Gautessøn Galde, 3) Anna, gift med Christopher Vernerssøn Svale, en Landsdommersøn fra Fyn og Broder af den fra Syvaarskrigen bekendte Partigjænger, Mogens Svale.⁴⁾

Erik Ugerup vedblev med sin Hustru Anna at bo paa Ulen ved Tønsberg og var en Tidlang forlenet med Tønsbergs Len og Olafsklostret. I 1547 maatte han, neppe med

1) Dipl. Norv., VI. 787, 801.

2) Adelig Brevsaml. paa det st. kgl. Bibl., Fasc. 56.

3) Danske Kong. Hist. i Geh.-Arch., henlagt til 1553, hvilket neppe er rigtigt.

4) Samll. t. N. F. Sp. o. Hist., 2, 78, 386. Norske Magazin, B. I. paa flere Steder.

sin gode Vilje, afstaa Tønsbergs Len til Bent Bilde, en dansk Herremand og Søn af den meget, men ikke altid fordelagtig bekendte Hr. Anders Bilde til Søholm, med hvem han i Slutningen af Grevefeiden havde delt Fangenskab i Meklenburg.¹⁾ Mellem Bent Bilde og Erik Ugerup opstode langvarige og heftige Stridigheder, der førte til Stevninger, Rettergang og voldsomme Scener.²⁾ En Søn af Erik og Fru Anna var Henrik, som døde paa Akershus 1567.

Under alt dette levede den gamle Fru Inger fremdeles paa Østraat, hvor hun, som det synes, endnu længe har syslet med sine Eiendomme og Len med uformindsket Interesse. Den nye Regjering gav hende 1537 Stjørdalens Len, som hun i 1541 afstod imod Romsdals Len, hvorhos hun samtidig fik Livsbrev paa Reins Kloster, for hvilket hun, som vi vide, havde ladet sig vælge til Forstanderske allerede for ti Aar siden.³⁾ Ogsaa hendes Processer fortsattes; saaledes forsøgte hun 1539, dengang hendes Mellemværende med Truid Ulftand opgjordes, som en Art Erstatning at tilvende sig Meløen i Rødø fra Benkestokkerne,⁴⁾ men uden Held. I 1545 og 1546 forsøgte en af hendes svenske Slægtninge, Axel Posse til Helleris i Vestergötland, at indtale hos hende og hendes Svigersønner noget Gods i Norge. Denne Axel Posse var

1) Bent Bildes Levnetsomstændigheder læses i C. N. Braschs Skrift: Gamle Eiere af Bregentved, Kbh. 1873, S. 128—142.

2) Se om disse Forhold Dipl. Norv., II. 854, 861—864, se ogsaa Norske Rigsregistr. for hine Aar.

3) Norske Rigsregistr., I. 60. Der omtales her hendes Pantebreve paa Stjørdalen, og allerede tidligere forekommer dette som hendes Pantelen. Man skulde næsten tro, at det ikke har været indløst af Kronen siden Christian den Førstes Dage, der maatte overlade det som Pant til Hr. Henrik Jenssøn, Fru Ingers Svigerfader, se ovenfor S. 235. I saa Fald har Stjørdalen i omtrent 90 Aar været i den gyldenløveske Families Hænder.

4) Norske Rigsregistr., I. 57.

Søn af den svenske Rigsraad Nils Posse og Fru Ingers Faster Gjertrud Madsdatter af de yngre Rømere,¹⁾ han bliver altsaa Fru Ingers Sødskendebarn og maa nu have været en meget gammel Mand. Om disse Fordringer førte til noget, vides ei, men Kong Gustav gav Axel Posse anbefaling ei alene til Christian den Tredie, men endog til „Rigsens Raad i Norge“, som man altsaa i Sverige synes at have anset som endnu tilværende.²⁾ Fru Gyrvhild Fadersdatter havde efter Truid Ulfstands Død i tredie Gifte ægtet Hr. Lauge Brahe til Krogholm, og skjönt Truid og Fru Inger vare komne endelig overens i Bergen om, at alt Mellemværende skulde være en aftalt Sag, oprippede Hr. Lauge i 1548 Striden og paastod Godtgjørelse for de Indtægter, Fru Inger i sin Tid havde nydt af Giske, uvist med hvad Udfald.³⁾ Hun har altsaa havt Ubehageligheder nok af sin Occupation af dette Gods. Atter i 1550 havde hun en Strid med Erik Rosenkrands om et Fiskeleie paa Nordmøre o. s. v. Endelig maa hun i 1552 have følt sig trykket af Aarenes Vegt og tilbøielig til at give sine Eiendomme fra sig, thi i hint Aar havde hun opladt sin Hovedgaard Østraat til sin Datter Lucie og dennes Mand Jens Bjelke, en Overdragelse, som Jens formodentlig for at undgaa Strid med Medarvinger lod bekræfte af Kongen.⁴⁾ I 1553 fik Axel Gyntersberg af Kongen Brev paa Reins Kloster, om han maatte overleve Fru Inger,

1) Sammenlign ovfr. S. 231.

2) Norske Rigsregistr., I. 80, samt den utrykte svenske Registratur under 2den April 1545 og 30te December 1546. Endnu under 24de Mai 1553 forekommer i den svenske Registr. en Forskrift til „Raadet udi Norge“, hvorved vel menes den øverste Domstol, der vedblivende kaldtes „Herredag“.

3) Sammesteds, I. 105.

4) Sammesteds, I. 156. Allerede 1550 skrev Jens Tillufssøn sig til Østraat. (Dipl. Norv., I. 815).

og i Februar 1555 fik Gaute Norweger et lignende Exspectancebrev paa Nordmøres Len.¹⁾

Denne sidste kom ikke til at vente længe, inden Fru Inger gjorde ham Plads, thi i Aaret 1555 døde den gamle Frue, dog ikke, som man skulde tro, paa sin Gaard af Alderdom og Skrøbelighed, men ved en ulykkelig Hændelse paa en Reise til Bergen, hvorhen hun havde begivet sig „for at forsvare sit Gods imod godt Folks Tiltale,“ altsaa til et Lagthing. Hun var ledsaget af sin Datter Lucie, dennes Datter Gundel samt Jomfru Karen, en ung Datter af Biskop Hans Gaas i Throndhjem. Da de vare komne til Søvdefjorden paa Søndmøre, opkom et Uveir, under hvilket Skibet forliste og de Ombordværende druknede; ved samme Leilighed gik de medbragte Breve og Documenter til Grunde. Ligene bleve dog gjenfundne og jordede i Ørlandets Hovedkirke.

Saa mægtig og anseet Fru Inger end var, findes dog, saavidt hidtil bekjendt, hendes Død ikke omtalt i noget samtidigt Skrift eller i noget levnet Brev. Ingen Kundskab om hendes Døds Tid eller Maade skulde altsaa have naaet ned til os, ifald ikke henved firsindstyve Aar senere hendes Dattersøns Søn, Cantsler Jens Bjelke, da han i Aaret 1632 besøgte sin Ættegaard Østraat, havde anbragt i Viklems Hovedkirke paa Ørlandet et Par Skilderier og nogle Vers til Minde om sin Fader Aage Bjelke og sin Stammer Fru Inger. Viklems Kirke brændte i 1766, men til alt Held vare Indskrifterne afskrevne og saaledes bevarede. Hvad der her vedkommer os, er den nedre Del af Hovedtavlen, hvor der var fremstillet en seilende Jagt, hvoraf Halvdelen næsten er sunken; paa Fartøiet saaes „fem bedrøvede Fruentimmer med oprakte Hænder og to af Skibsfolkene“. Under læstes med forgyldte Bogstaver:

¹⁾ Norske Rigsregistr., I. 165, 181.

*Herr seehr i Wand Storm och Weer en Jegt kuld kaste
och slaae nehr*

*Medt tvende Fruer der j var och thoe jomfruer dem fullt har
Samt at omkomme udenn latter nembliq Fru Inger Ottes
Datter*

*Herr Henndrich Gylldenlowis Zart och Fru Ludtzie af
samme Art,*

*Sampt Gundell hindis Datter ung saa och medt lige
Schieffne tung*

*Mester Hanns Gaasis Datter blye Karen foed udi
Thrundhiembs Bye*

*Och di alle paa Søffde Fior i Sundmørs Lehn til Grunde foer
Effter Christi Føedtzell fornemb thusinn femb hundrit
fembti och femb*

*Paa Veyen til Bergen at fare deris Goeds der da at
forsvare*

*Imod noegen gaat Folchis Tilltaele miste saa Breffwe
och goeds med alle*

*Och deres lig dog bleff igenn opfunden och her er lagt henn
Hos deres Fædre under Jord deris Siele i Himmelen boer
Der giwe Gud wij findes sammen saa har di og vi goeds
noch. Amen.*

Endvidere fandtes paa Gulvet i Choret en Ligsten med 5 Vaabener, hvoraf de to vare Bjelkernes, men de øvrige, dengang Indskrifterne undersøgte, vare „næsten ukjendelige“. Det heder i en Optegnelse, at „omkring Kanten er saa vidt man kan gjette de Fruentimmers Navne, som bleve paa Sundmørs Fjord, thi disse Ord læses tydelig: *Og bleve paa Sønør, oc de funnes MDLV*“.¹⁾

¹⁾ Af disse Indskrifter i Ørlandets Hovedkirke tog Eiler Hagerup (Biskop i Throndhjem 1731—43) en Gjenpart, hvilken Eftermanden L. Harboe meddelte i Danske Magazin, V. 92 fgg. Jeg

Fru Inger maa ved sin Død i 1555 have været en meget gammel Kone. Hun havde siddet Enke i 32 Aar, og, som vi før have seet, rimeligvis været gift allerede 1494, maaske end tidligere, saa at hendes Alder vel har været mindst 80 Aar. Af Døtrene var i det mindste Eline død før Moderen, Lucie fik sin Død i Bølgerne ved dennes Side, og tre Svigersønner, Hr. Vincents, Hr. Nils og Peder Hanssøn, vare ligeledes døde. Den mærkeligste af de fem Døtre, Fru Margrete, engang den ædle Dronning Isabellas Hofjomfru, var maaske ogsaa død før sin Moder, ialfald høre vi Intet mere om hende i de senere Aar. Anna døde paa Ulen ved Tønsberg 1557, Erik Ugerup sammesteds 1571,¹⁾ Jens Bjelke var rimeligvis død 1561,²⁾ Jens Splid levede endnu paa Lungegaarden 1565.³⁾ Allerlængst levede Ingeborg, Peder Hanssøns Enke, hun besøgte Lungegaarden med sin Søn 1568,⁴⁾ omtales af Biskop Jens Nilssøn som Eierinde af Foss paa Eker endnu 1595⁵⁾ og døde i Aaret

har imidlertid meddelt Versene og overhoved disse Oplysninger efter en anden og langt bedre, hidtil ubekjendt Afskrift, der er mig godhedsfuldt meddelt af Hr. Provst B. F. Hansen, Ørlandets nuværende Prest, og, som man af Haandskriften strax ser, besørget af den lærde Rector Benjamin Dass, Hagerups Samtidige og personlige Uven. Her er Beskrivelsen af Malerierne langt fuldstændigere, og her meddeles Oplysning om Ligstenen og om Tiden, fra hvilken Jens Bjelkes Vers hidrøre, hvilket Alt savnes i Danske Magazin. Versene foreligge ogsaa hos Dass i en bogstavret Gjengivelse, der bl. A. viser, hvad man ogsaa paa Forhaand kunde formode, at i den første, her ikke medtagne, Indskrift har Hagerup feilagtig skrevet „Nils“ for „Jens“. Henrik Gyldenløve er aabenbart en Feil for Nils Gyldenløve.

¹⁾ Norske Magazin, II. 141.

²⁾ Norske Rigsregistr., I. 312. Tuterøen forlenes da til en Anden.

³⁾ Norske Magazin, I. 476.

⁴⁾ Sammesteds, I. 352.

⁵⁾ Jens Nilssøns Visitatsbøger (st. kgl. Bibl. Mscr. Thott.) under 28de Juli. Det er overhoved kun en Del af disse indholdsrige Optegnelser, som Nicolaysen (Norske Mag. II.) har kjendt og givet Uddrag af.

1597, rimeligvis omkring de 90 Aar gammel.¹⁾ Endelig maa mellem Fru Ingers Nærmeste her erindres hendes Mands ovenfor flere Gange nævnte uægte Søn, Magister Henrik, „en mærkelig Kannik og Thronhjems Capitels bedste Forsvar“, som han kaldes af Absalon Pederssøn. Fru Inger havde i 1547 med sine Svigersønners Minde skjænket Mag. Henrik en Gaard i Skogn.²⁾ Han oplevede Syvaarskrigen og greb, skjönt en meget gammel Mand, med største Iver svensk Parti, tilligemed sin Søn, Mag. Christopher.³⁾ Den gamle Henrik døde 1567.⁴⁾ Ved de Arvetvistigheder, som forefaldt mellem Fru Ingers Arvinger, har jeg ikke villet opholde mig.

XII.

I et langt og bevæget Liv har Fru Inger Ottedatter været Vidne til store og indgribende Forandringer i sit Fædrelands Forhold og Vilkaar næsten i alle Retninger. Vi ville her alene dvæle et Øieblik ved den forunderlige Skjebne, der lige for hendes Øine timedes den Stand, til hvis betydeligste Medlemmer hun hørte, Norges høiere Adel. Den blev i hendes Dage ligesom udslettet af Verden. Huitfeldts Beskyldninger mod Christiern den Anden for grusomt at have udryddet Norges Adel med Sværdet ere forlængst modbeviste, men Adelen i Norge svandt i Slutningen af femtende og Begyndelsen af sextende Aarhundrede hen, ligesom en Væxt, hvis Rødder ere overskaarne, og hvis Safter ere udtørrede. Ved Fru Ingers Fødsel — vi ville sætte denne til Tiden om

1) „Den 21de August 1597 siges Fru Ingeborg Nilsdatter, Hans Pederssøns Moder, at være død, hvilken var en saare gammel Frue og haver længe været syg“. (Jens Nilssøn).

2) Dipl. Norv., I. 811.

3) Se herom mit Skrift: Krigen nordenfjelds 1564.

4) Norske Magazin, I. 337.

1470 — var der dog endnu saamange høibyrdige norske Adelsmænd tilovers, at Pladsene i Rigets Raad og Bestyrelsen af Landets Hovedlen for den større Del vare i Indfødtes Besiddelse, og de Herremænd, som fra Broderrigerne giftede sig ind i norske Ætter, knyttedes endnu dengang nærmere til sit nye Hjemland. Men Fru Inger kunde som lidet Barn høre om Hr. Olaf Nilssøns og hans Broders skammelige Skjebne i 1455, hvorefter denne Familie drog til Danmark for at uddø der; det var rimeligvis i hendes tidligste Barneaar, at Norges fornemste Familie, Arnmødlingernes og Hafthorsønnernes Efterkommere, uddøde med Junker Hans Sigurds-søn; hun oplevede som tilvoxende Pige Hr. Jon Smørs og Hr. Einar Flugas bratte og barnløse Død 1483 og derefter som ung Kone den sidste Kanes Drab paa Thinget af de forbitrede Bønder 1497. Hun saa Bolterne forsvinde og kjendte Losneætten kun som repræsenteret ved to Kvinder, af hvilke den ene døde ganske barnløs og den andens Datter giftedes helt ud af Landet. Fru Ingers egen eneste Broder var sidste Mand af de „yngre Rømere“, hendes to Søstre bleve barnløse, og dermed uddøde ogsaa deres Ægteherrers Slægter. Med Erik Erikssøn udslukkedes ved Reformationstiden ogsaa den ret formuende Familie, som man har kaldet Gyldenhorn. Ja endog de indgiftede Adelsætter fornaaede ikke at holde sig: Bo Fleming grundede intet norsk Hus, Knut Alfssøns Sønner døde barnløse 1520 og deres Faster som Jomfru 1535, Knut Knutssøn Baat havde endt paa Retterstedet uden Livsarvinger 1519, og af de dansk-norske Krummediker var Fru Sophie den sidste Spire. Og ligesom Norge i Frederik den Første fik en Konge, der i en niaarig Regjering aldrig betraadte dets Grændser, og hvis Søn kun saa Landet som Prinds, saaledes tilhørte, da Reformationen indførtes, Norges to uden nogen Sammenligning største Jordegodsmasser Arvinger,

hvem det aldrig faldt ind at opslaa sin Bolig i Riget, nemlig Erik Rosenkrands og Gyrvhild Fadersdatter. Galderne vare tilsidst den eneste oprindelig norske Familie, der hævede sig over den uanselige Smaaadel, som Bratter, Skaktavler, Theister o. s. v., men selv de kunde ikke længere maale sig med Danmarks eller Sveriges Høiadel.

Som vi vide, gik ogsaa de saakaldte Gyldenløver i Graven med Hr. Nils Henrikssøn. Hans Søn, var nemlig uægte, og Fru Inger fødte ham kun Døtre. At alle disse fem Jomfruer kom til at ægte danske Mænd, den ældste Datter endog to saadanne efter hinanden, var paa Grund af Forholdenes Magt den naturligste Sag af Verden. Righovmesterens Døtre vare altfor anselige Partier, til at en Benkestok eller en Rustung, i det Hele en Adelsmand med en Gaard eller to, skulde have voyet at løfte sine Øine saa høit, det skulde da være, om han, hvad der ikke let timedes Nordmænd i den Tid, ved fremragende Dygtighed i Feldten eller i Cantselliet, kunde vinde Kongegunst eller Patroner. Jevnbyrdige Beilere vare altsaa ikke at vente fra Norge, de maatte komme fra Danmark. De første af Døtrene bleve gifte med danske Adelsmænd af fornemmere Slægter, idetmindste var dette Tilfældet med Margrete og Eline, selv Erik Ugerup hørte dog til de bedre. Efterat det norske Rigsraad var opløst, og en væsentlig Del af de Udsigter, et Giftermaal her i Landet medførte, dermed bortfalden, bleve Svigersønnerne ringere, men selv en Jens Splid og en Jens Bjelke, ikke at tale om den nærige Peder Hanssøn, vare dog helt andre Partier end den Art norske Adelsmænd, der endnu vare tilbage. De videre og flersidigere danske Forhold, fra hvilke de vare udgaaede, havde givet dem en større Synskreds og rigere Livserfaring, de havde dernæst ogsaa tildels Velyndere blandt Danmarks Magnater og altsaa i det Hele

Betingelserne til at bryde sig en Bane i Norge. Disse Svigersønners Efterkommere, Slægter som Bjelkerne, Litlerne, Bildterne, Huitfeldterne, Langerne o. s. v., kom nu vistnok i den følgende Tid til at blive de fornemste Familier i Norge. Men dette havde ikke meget at betyde, thi nogen virkelig politisk Indflydelse blev dem ikke tildel. Først i 1660, nogle Maaneder før det danske Rigsraad for bestandig havde udspillet sin Rolle, fik en Nordmand Sæde deri; ikke engang Cantslerne Hans Pederssøn eller Jens Bjelke kunde drive det saavidt. At indfødte Herremænd opnaaede et Hovedlen, var ogsaa en Sjeldenhed, og den Begyndelse til en Repræsentation, (de norske Stænder), som holdt paa at udvikle sig under Christian den Fjerde, kvaltes i sin Spire. Den nye i Norge fra Danmark indpodede Adel havde altsaa ingen Opmuntring til høiere og ædlere Stræben, intet værdigt Maal for sin Ærgjerrighed. Fødte til at spille en underordnet Rolle, gik de fordømmte op i private Gjøremaal og smaalige Interesser.

Vi maa da i Fru Inger, hvis Forfædre, saa langt man kunde erindre tilbage, bestandig havde hørt til Norges fornemste Aristokrati og stadig været Rigsraader og Riddere, og som selv paa Grund af sin Mands høie Stilling engang var Norges fornemste Dame, se den sidste Repræsentant for Norges gamle Høiadel. Dette i Forbindelse med hendes bevægede Liv giver hende en virkelig Interesse for Efterverdenen. De hidtil bekjendte Kilder til hendes Levnetsbeskrivelse, der i Fremtiden desværre neppe ville faa stor Tilvæxt, flyde, som Læseren vil have seet, temmelig uregelmæssigt, snart med en for hine Tider usædvanlig Klarhed og Rigdom, snart ladende os ganske i Stikken. Spørge vi saaledes om, af hvad Art hendes Opdragelse har været, om det Forhold, i hvilket hun har staaet til sin Mand og Begivenhederne i Norge paa hans Tid, om hvorledes man skal tænke sig hendes Hus og Hjem og

Livet der, da ere vi henviste næsten alene til Slutninger, som det ikke lønner Umagen at fremsætte eller begrunde. Mellem hendes mange Breve findes ikke et eneste, som man med nogen Føie kan antage for egenhændigt, og om Østraats Huse høre vi kun, at de i det følgende Aarhundrede bleve nedrevne af hendes Datters Sønesønsøn, efter Sagnet fordi Hovedbygningens Storstue forekom dennes danske Frue at ligne hendes Faders Kostald.¹⁾ I Fru Ingers Character er der derimod Træk, som de levnedede Vidnesbyrd tillade os at iagttage ret klart. Vi se i hende en Matrone med stærkt udpræget huslig Driftighed og med en Iver for at forøge og bevare timelig Velfærd, der tidt gaar over til en vel djærv Paastaaelighed ligeoverfor Andres bedre Ret, og stundom bliver ligefrem daddelværdig; dog det skal ikke tabes af Syne, at den egennyttige Vincents Lunge stod ved hendes Side og vistnok har havt stor Indflydelse paa hendes Handlemaade just der, hvor den mindst kan bifaldes. Mod har hun ikke manglet, det viser sig ved hendes kjække Holdning ligeoverfor Erkebispens i 1532, da han vilde tvinge hende over paa Christiern den Andens Parti, og det fremgaar af hendes sikre Fatning, da man frygtede for Tydskernes Angreb i det Thronhjemske 1535. Flere Gange har hun lagt for Dagen en smuk og ægte kvindelig Medfølelse med Ulykkelige, og den Maade, hvorpaa hun tilgav Nils Lykke hans store Brøde, overhoved hendes værdige og ædle Opførsel i denne Sag, giver saaledes, som den foreligger i hendes Breve, et velgjørende Indtryk.

Naar man har villet tildele hende en aktiv Rolle i den politiske Historie, da maa vistnok dette efter den Underøgelse af hendes Liv, som her er forsøgt, erklæres noget

¹⁾ Klüwers Norske Mindesmærker, S. 87. Forøvrigt omtales i Ingers Breve et Par Gange et Taarn med Laase paa Østraat.

overdrevet. Det er hendes Forhold til Dalejunkeren, hvorpaa man her især har lagt Vægten, men den hele Sag var dog ikke andet end en mislykket Speculation af Vincents Lunge. Neppe har Ingers Planer og Bestræbelser gaaet videre end til at efterlade sine Døtre en saa rig Arv som muligt. Men hendes Stilling i Livet har dog bragt hende i en nær Berøring med saagodtsom alle betydeligere Begivenheder i Norges Historie efter hendes Ægteherres Død. Derfor har det ikke været muligt at skrive hendes Levnet uden tillige at omhandle, ja ofte endog udførlig at fortælle disse Hændelser selv.

TILLÆG.

De ovenfor meddelte Notiser om Fru Ingers Ægteherre, Hr. Nils Henrikssøn, kunne forøges med en lille Beretning om hans Optræden i Bergen ved Christiern den Andens første Besøg i denne By 1507. En Del baade af den unge Thronfølgers og den daværende Erkebispes Folk skulle en Dag have siddet sammen og drukket paa Erkebispegaarden (paa den nuværende Nykirkes Tomt), og under Sviren traf det sig, at en „galen Karl“ eller Nar, som Christiern satte stor Pris paa, blev slaaet ihjel. Rygtet fordreiede dette derhen, at det skulde være Christierns Cantsler, altsaa hans dengang høitbetroede Yndling, Erik Walkendorf, der var slagen. Christierns hidsige Sind kom i stærk Bevægelse, og hans Vrede blev vist ikke formildet, da Skomagerne spærrede ham Portene til sit Stræde og Erkebispens Folk ligeledes vilde hindre ham fra at slippe ind paa Erkebispegaarden. Det tegnede til et alvorligt og blodigt Optrin. Da kom Hr. Nils til i det rette Øieblik, oplyste Christiern om Feiltagelsen, formildede hans Raseri og afværgede Stormen.¹⁾

¹⁾ Norske Magazin, I. 546. Allen har ikke kjendt denne af Herluf Larsen nedskrevne Beretning, som dog vistnok er fuldt paalidelig, og overhoved ikke læst Herlufs Optegnelser, (den saakaldte „Bergens Fundats“) i den udførligere Form, men kun et Uddrag deraf (i N. Samll. Svo. I. 656). Med Hensyn til Tiden, da Christiern gjorde

Efter senere Overveielser maa jeg tilbagekalde min Side 252 udtalte Formodning om, at Peder Cantsler for Penge kunde have kjøbt Beskyttelse hos Fru Inger. Jeg angrer denne Bemærkning og vilde ønske den uskreven.

Foruden til Henrik Ibsens: „Fru Inger til Østeraad. Historisk Drama i fem Akter“. Chra. 1857. 8. (ny Udgave under Pressen), have de her fortalte Begivenheder ogsaa givet Stof til mindst to andre belletristiske Arbejder, nemlig: „Niels Lykke. Drama i fem Akter af Forfatteren til „Thorarin og Valgerd““, (c: ifølge norsk Forfatter-Lexicon Johan Laurids Sundt). Chra. 1856. 8. samt „Daljunkaren. Historisk Roman från Gustaf Wasas Tid af M. R“. Stockholm 1871. 8.

Dyvekes Bekjendtskab, har Allen fulgt Huitfeldt, som sætter det til 1507, medens Herluf (hvem Allen her citerer efter Uddraget i Norske Samll.) sætter det til 1509, da Christiern anden Gang var der i Byen. Men jeg kan dog ikke negte, at jeg her anser Herluf for paalideligere. Det betyder ikke stort, naar Allen bemærker, at denne skrev først i de sidste Aar af 16de Aarhundrede, thi før skrev heller ikke Huitfeldt, ja han skrev for den Sags Skyld vistnok endog senere end Herluf; dennes Skrift er nemlig ialfald ældre end 1586, medens Huitfeldts Christiern II. først udkom 1596. At Herluf sætter Christierns første Besøg i Bergen til 1506 istedetfor 1507, forslaar heller ikke her, hvor der overhoved mindre spørges om Aarstal, end simpelthen derom: Var det ved første eller andet Ophold o. s. v.? Herluf skrev derhos paa Stedet selv, og dette har en virkelig Vegt, naar der spørges om, hvem man skal tro af to Forfattere, hvoraf neppe nogen i denne Sag skrev efter Documenter.

LIBRARY OF CONGRESS

0002082878A

